

Crna Gora
Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

Adresa: Vuka Karadžića, br. 3
81000 Podgorica, Crna Gora
tel: +382 20 407 501
fax: +382 20 482 926
www.mpa.gov.me

ZAVRŠNI IZVJEŠTAJ
O SPROVOĐENJU STRATEGIJE ZA SOCIJALNU INKLUZIJU ROMA I
EGIPĆANA U CRNOJ GORI 2016-2020.

Podgorica, jun 2021. godine

SADRŽAJ

I - UVODNI REZIME	3
STEPEN REALIZACIJE AKCIONOG PLANA ZA 2020. GODINU	4
STANOVANJE	4
OBRAZOVANJE	5
ZDRASTVENA ZAŠTITA.....	7
ZAPOŠLJAVANJE.....	8
PRAVNI STATUS	10
SOCIJALNI STATUS I PORODIČNA ZAŠTITA.....	12
KULTURA, IDENTITET I INFORMISANJE	14
Podrška građanima romske i egipćanske zajednice tokom pandemije COVID 19	17
Javni konkurs „Svi stvaramo inkluzivni pristup za Rome/Romkinje i Egipćane/egipćanke" 18	
Projekat “Socijalno uključivanje Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki uz posredovanje saradnika za socijalnu inkluziju”	19
Istraživanje o socio-ekonomskom položaju Roma i Egipćana u Crnoj Gori (2020)	19
Objašnjenje zašto se pojedine aktivnosti nijesu realizovale ili su djelimično realizovane ...	19
KLJUČNA DOSTIGNUĆA KOJA SU OSTVARENA SPROVOĐENJEM STRATEGIJE	25
II INFORMACIJA O NAPRETKU U POSTIZANJU STRATEŠKIH I OPERATIVNIH CILJEVA	36
Međunarodni indikatori koji se odnose na integraciju Roma	43
Doprinos strategije dostizanju prioriteta postavljenih u krovnim strateškim dokumentima .	52
III TABELA ZA IZVEŠTAVANJE O IMPLEMENTACIJI AP ZA 2020 GODINU	54
IV NALAZI EVALUACIJE.....	101
V. OSVRT NA PLANIRANA I UTROŠENA FINANSIJSKA SREDSTVA ZA CJELOKUPAN PERIOD SPROVOĐENJA STRATEŠKOG DOKUMENTA, KAO I POSEBNO ZA 2018., 2019. I 2020. GODINU.....	115
PREPORUKE	119
PRILOZI	120

I - UVODNI REZIME

Prema postojećim i dostupnim podacima iz Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u Crnoj Gori iz 2011. godine, 6251 lice se izjasnilo da pripada romskoj nacionalnosti ili 1,01 % od ukupnog stanovništva. Populacija Egipćana broji 2054 lica, odnosno 0,33 % od ukupnog stanovništva, dok romskim kao maternjim jezikom govori 5169 lica. Najveći broj Roma živi na teritoriji Podgorice (3988), zatim Berana (531) i Nikšića (483).

U martu 2016. godine Vlada Crne Gore je donijela „*Strategiju za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016 - 2020*“ (u daljem tekstu Strategija), koja je bila treći Strateški dokument za integraciju Roma i Egipćana u Crnoj Gori i bila je usklađana sa „*Evropskim okvirom za nacionalne strategije za inkluziju Roma do 2020. godine*“. Strategija je realizovana kroz jednogodišnje akcione planove i za 2020. gidinu Vlada Crne Gore je usvojila Akcioni plan u martu iste godine. Strategija se zasnivala na principima ravnopravnosti i jednakosti šansi, nediskriminacije, desegregacije, te principu afirmativne akcije ili pozitivne diskriminacije, kao dodatnom mehanizmu za obezbjeđenje faktičke jednakosti manjine sa većinom.

Ključni cilj Strategije je bio postizanje pune socijalne inkluzije Roma i Egipćana poboljšanjem njihovog socio-ekonomskog položaja u Crnoj Gori. Istom su bile obuhvaćene sve oblasti za koje se smatra da su važne za rješavanje problema romske i egipćanske populacije, i to: pravni status, socijalni status i porodična zaštita (u okviru koje su definisane četiri podoblasti i to: borba protiv nasilja u porodici i nasilje nad ženama; prevencija i suzbijanje prosjačenja; borba protiv trgovine ljudima i sprječavanje sklapanja dječijih nedozvoljenih brakova), i oblast kulture, identiteta i informisanja.

U cilju praćenja realizovanih aktivnosti Vlada je formirala Komisiju i imenovala Nacionalnog koordinatora za praćenje sprovođenja Strategije. Radom Komisije je koordiniralo Ministarstvo za ljudska i manjinska prava¹. Komisiju su činili predstavnici institucija koje su prepoznate Strategijom i Akcionim planom kao nosioci pojedinih aktivnosti, kao i predstavnici Romskog savjeta u Crnoj Gori i romskih i egipćanskih nevladinih organizacija.

Izrazi koji se u ovom izvještaju koriste za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju iste izraze u ženskom rodu.

¹ Od 04. decembra 2020. godine Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

STEPEN REALIZACIJE AKCIONOG PLANA ZA 2020. GODINU

STANOVANJE

U oblasti stanovanja Akcionim planom za 2020. godinu definisane su dvije aktivnosti, i to: Izrada baze podataka o socijalnim stanovima i revizija pravnih osnova za korišćenje tih stanova, kao i Usvojiti program socijalnog stanovanja u LS².

Na osnovu Plana za 2020. godinu iz oblasti socijalnog stanovanja **Opština Kotor** je u junu 2020. godine objavila Javni poziv za davanje u zakup stanova po osnovu prava na socijalno stanovanje licima u stanju socijalne potrebe. Navedenim pravnim aktima građani romske i egipćanske zajednice su prepoznati kao prioritetna grupa u ostvarivanju prava na socijalno stanovanje. 2021. godine planirano je raspisivanje i novog Javnog poziva, gdje će građani romske i egipćanske zajednice biti takođe prepoznati kao prioritetna grupa. U **Glavnom Gradu Podgorica** su prikupljeni podaci za potrebe izrade baze podataka o socijalnim stanovima i revizije pravnih osnova za korišćenje tih stanova. Usvojen je novi Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije-razvoj usluga socijalne i dječije zaštite u Glavnom gradu 2020-2024, kojim su obuhvaćene sve ranjive grupe (kao što su žrtve nasilja, mladi u riziku i njihove porodice, stara lica, OSI³, djeca, Romi i Egipćani, pripadnici LGBTI zajednice) i sve materijalno ugrožene kategorije stanovništva. U **Opštini Bar** je imenovan Radni tim i koordinator za izradu Lokalnog programa socijalnog stanovanja. Po prvi put se pristupilo izradi LP⁴-a, kao i prikupljanju potrebne dokumentacije kao i analize postojećeg stambenog fonda u vlasništvu Opštine Bar. Komisija je i izvršila popis stambenih jedinica – socijalnih baraka u vlasništvu Opštine Bar 2017. godine. Opština Bar trenutno nema usvojen Program socijalnog stanovanja. U **Opštini Herceg Novi** postoji evidencija stambenog fonda, kao i procjena stambenih potreba osoba koje se nalaze u stanju socijalne potrebe. Takođe, usvojen je Lokalni program socijalnog stanovanja u Opštini Herceg Novi za period 2020-2021. godine. Osim toga, dana 02.07.2020. godine je usvojen Lokalni akcioni plan za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Opštini Herceg Novi za period 2020-2023 godine. **Opština Budva** je za naredni period predvidjela aktivnosti koje se odnose na izradu novog Lokalnog programa socijalnog stanovanja i usvajanje programa koji je pripremljen za predhodne godine. **Opština Nikšić** ne posjeduje elektronsku bazu podataka, ali postoji evidencija, odnosno analiza stambenog fonda i stambenih potreba osoba koje se nalaze u stanju socijalne potrebe. Takođe, Opština Nikšić je usvojila Lokalni program socijalnog stanovanja za 2021. godinu. **Opština Bijelo Polje** planira izradu Lokalnog Programa socijalnog stanovanja za 2021. godinu i ima važeći LPA⁵ za integraciju Roma za period 2018-2022 godina i u oblasti stanovanje je predviđena mjera " Donošenje Lokalne Studije socijalnog stanovanja Roma". **Opština Berane** je donijela 2(dva) Programa

² Lokalne samouprave

³ Osobe sa invaliditetom

⁴ Lokalni plan

⁵ Lokalni plan akcije

socijalnog stanovanja i to: 2015-2016 i 2018-2019 godina, dok Lokalni Program socijalnog stanovanja zbog epidemije COVID-19, nije donesen za 2020 godinu. Opština Berane daje u zakup stambene jedinice u njenom vlasništvu, sklapanjem Ugovora o zakupu stana sa Zakupodavcem (opštinom Berane) s jedne i Zakupcem (korisnikom) s druge strane, u skladu sa Zakonom o socijalnom stanovanju. U 2020 godini sklopljeno je 18 Ugovora o zakupu stana sa građanima romske i egipćanske zajednice (naselja Riversajd, Rudeš II i naselje Ranč). Korisnici naknade po osnovu materijalnog obezbjeđenja oslobođeni su plaćanja zakupa stana. Od početka pandemije COVID -19, opština Berane je obezbjeđivala pakete pomoći u osnovnim životnim namirnicama i sredstvima za higijenu za socijalno ugrožene kategorije stanovništva gdje su obuhvaćeni građani romske i egipćanske zajednice.

OBRAZOVANJE

Usljed nastale situacije sa pandemijom Covid-19, kampanja⁶ za upis djece romske i egipćanske zajednice u predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje je organizovana u prostorijama Ministarstva prosvjete 29. aprila 2020. godine. U toku kampanje govorilo se o elektronskom upisu u sistem obrazovanja, te da će za pripadnike romske i egipćanske zajednice biti obezbijedena podrška pri upisu, kroz pomoć koju će pružati obrazovni sistem, odnosno Saradnici⁷, kao i nevladine organizacije koje se bave unapređenjem položaja građana romske i egipćanske populacije. Predstavnici Ministarstva prosvjete⁸, Zavoda za školstvo, Ministarstva za ljudska i manjinska prava⁹, Romskog savjeta i NVO „Mladi Romi“ su poslali i poruke ohrabrenja roditeljima i djeci za upis u škole i vrtiće. Osim obrazovnih ustanova tehničku podršku pružio je i Romski savjet, NVO „Mladi Romi“ i NVO „Koračajte sa nama“.

U predškolskom vaspitanju i obrazovanju, u septembru 2020. godine, ukupno je bilo **224 djece** iz romske i egipćanske zajednice (M 106 - Ž 118). **Osnovnu školu** školske 2020/21, od I do IX razreda, pohađa **1.793 učenika** romske i egipćanske zajednice (M 929 - Ž 864), dok je u **srednjoj školi** u septembru 2020. godine ukupno bilo **174 srednjoškolca** iz romske i egipćanske zajednice (M 101 - Ž 73). **Broj studenata** iz romske i egipćanske zajednice akademske 2020/2021. godini je **17 (M 8 - Ž 9)**.

Ministarstvo prosvjete¹⁰ je u izvještajnom period izdvojilo 435.000 eura za **besplatne udžbenike za oko 9.300 učenika iz ranjivih kategorija stanovništva** koji ostvaruju ovo pravo, dok je od strane Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva obezbijedena besplatna isporuka. Pravo na besplatne udžbenike su imala djeca čiji su

⁶Opširnije o kampanji: <https://mps.gov.me/rubrike/obrazovanje-nacionalnih-manjina/225841/Obezbijedena-podrska-za-upis-pripadnika-RE-populacije-u-obrazovni-sistem.html>

⁷ Saradnici u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja

⁸ Od 04. decembra 2020.: Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta

⁹ Od 04. decembra 2020.: Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

¹⁰ Od 04. decembra 2020.: Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta

roditelji/staratelji korisnici materijalnog obezbjeđenja porodice, djeca bez roditeljskog staranja na porodičnom smještaju i djeca koja su smještena u ustanove socijalne i dječije zaštite, djeca sa smetnjama u razvoju, kao i djeca romske i egipćanske zajednice.

U Podgorici je obezbijeđen **besplatan prevoz** za učenike romske i egipćanske zajednice u osnovnim školama. Takođe, od septembra 2019. godine prevoz za učenike romske i egipćanske zajednice osnovnih škola je obezbijeđen i u Nikšiću, u JU OŠ "Mileva Lajović-Lalatović" i u Beranama, u JU OŠ "Radomir Mitrović".

U periodu od 20-27. januara 2020. godine, u cilju motivacije za nastavak školovanja, kao i što brže integracije građana romske i egipćanske zajednice u sve tokove društvenog života u crnogorsko društvo, **organizovano je sedmodnevno zimovanje** na Ivanovim koritima u JU „Lovćen-Bečići“, za 23 (12 Ž, 11 M) najbolja učenika VII, VIII i IX razreda OŠ¹¹, romske i egipćanske zajednice iz Podgorice, Nikšića, Herceg Novog i Tivta. Pored niza rekreativnih aktivnosti, učenici su svakodnevno pohađali i neformalne časove romskog jezika, u cilju očuvanja maternjeg jezika i kulture svoje zajednice. Pored toga, održane su i radionice o borbi protiv dječijih/ugovorenih brakova i značaju obrazovanja za romsku i egipćansku zajednicu i njihovu integraciju u crnogorsko društvo. Ova aktivnost je realizovana, kao i prethodnih godina u saradnji sa Romskim savjetom, NVO „Centar za romske inicijative“ i NVO „Phiren amenca – koračajte sa nama“.

Tokom 2020. godine angažovano je **22 Saradnika**¹² (medijatora) u osnovnim školama: u Podgorici, Nikšiću, Baru, Beranama, Ulcinju, Herceg Novom i Tivtu.

Tokom 2020. godine oslobođena su plaćanja naknade za **vanredno polaganje IV razreda srednje škole** četiri učenika iz romske i egipćanske zajednice (M 3 - Ž 1).

Od januara 2020. godine do juna 2020. godine, dodijeljena je **121 stipendija** (mjesečni iznos 60 eura) srednjoškolcima, dok od oktobra 2020. godine do decembra 2020. godine, dodijeljeno je **153 stipendija** srednjoškolcima romske i egipćanske zajednice. Takođe, za studente, od januara 2020. godine do juna 2020. godine, isplaćeno je **14 stipendija** (mjesečni iznos 150 eura), dok od septembra 2020. godine do decembra 2020. godine, isplaćeno **15 stipendija** (mjesečni iznos 150 eura) za studente romske i egipćanske zajednice. Ministarstvo prosvjete¹³ je 1. septembra 2020. godine, objavilo konkurs za dodjelu stipendija srednjoškolcima i studentima romske i egipćanske zajednice za dodjelu stipendija za prvi semestar akademske 2020/2021. godine. Za akademsku 2020/2021. godinu obezbijeđen je **besplatan boravak u studentskom domu** za dva studenta romske i egipćanske zajednice.

¹¹ Osnovna škola

¹² Saradnici u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja

¹³ Od 04. decembra 2020.: Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta

U okviru projekta koji realizuje NVO "Mladi Romi" u saradnji sa *Ministarstvom prosvjete*¹⁴ **angažovani su mentori** (nastavnici) u osnovnim i srednjim školama. U osnovnim školama od januara 2020. godine do juna 2020. godine, angažovano je **35 mentora** (nastavnici) za **130 učenika** romske i egipćanske zajednice VIII i IX razreda, dok je od oktobra 2020. godine do decembra 2020. godine u osnovnim školama angažovano **47 mentora** (nastavnika) za **169 učenika** VIII i IX razreda. Takođe, u srednjim školama kroz isti projekat je angažovano **44 mentora** (nastavnika) za **120 srednjoškolca** romske i egipćanske zajednice, od januara 2020. godine do juna 2020. godine, dok je od oktobra 2020. godine do decembra 2020. godine, angažovano **48 mentora** (nastavnika) za **157 srednjoškolca**.

ZDRASTVENA ZAŠTITA

U Izveštajnom periodu izvršen je prijem u radni odnos jednog Saradnika¹⁵ u DZ¹⁶ Berane. U Domu zdravlja Podgorica u ranijem periodu su sistematizovana dva radna mjesta za Saradnika i oba radna mjesta su popunjena u prethodnom periodu.

Svi domovi zdravlja su redovno obavljali vakcinaciju djece po Programu obavezne imunizacije, s tim da se u domovima zdravlja ne vodi posebna evidencija vakcinisane djece kao ni preventivnih pregleda trudnica po pripadnosti romskoj i egipćanskoj zajednici.

Kampanja o značaju reproduktivnog zdravlja, sa akcentom na Romkinje i Egipćanke je realizovana na način što je u cilju obilježavanja „Evropske nedjelje karcinoma grlića materice“ Centar za promociju zdravlja Instituta za javno zdravlje Crne Gore održao niz aktivnosti u cilju skretanja pažnje ženama na značaj redovne kontrole za zdravlje reproduktivnih organa. Ukupno je prisustvovalo 15 učesnica. Podijeljeno je 20 lifleta i brošura u kojima se nalaze informacije o skrining programu.

Takođe, u organizaciji Ministarstva vanjskih poslova su juna mjeseca 2020.godine za građane romske i egipćanske zajednice u DZ¹⁷ Bijelo Polje, DZ Berane, DZ Podgorica, DZ Tivat, DZ Kotor, DZ Nikšić organizovani preventivni pregledi, i to: fizikalni pregled spec. opšte medicine; mjerenje krvnog pritiska; mjerenje šećera u krvi i pregled i snimanje pluća.

Preventivni zdravstveni pregledi za pripadnike romske i egipćanske zajednice su organizovani u dvije, ali ne u svim Opštinama kako je bilo predviđeno AP¹⁸. 17.06.2020. organizovani su preventivni pregledi za 24 (M) radnika Komunalnog preduzeća Tivat iz romske i egipćanske zajednice i 24.06.2020. godine su obavljeni

¹⁴ Ibid

¹⁵ saradnik u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zdravstva

¹⁶ Dom zdravlja

¹⁷ Dom zdravlja

¹⁸ Akcioni plan

preventivni pregledi 15 osoba romske i egipćanske zajednice. Aktivnost nije realizovana u ostalim Opštinama zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja pandemije COVID 19.

U organizaciji Ministarstva odbrane i Ministarstva unutrašnjih poslova obavljene su obuke za građane romske i egipćanske zajednice o posljedicama ranih/ugovorenih brakova (nedozvoljenih brakova). Organizovane su radionice, okrugli stolovi i obuke u zavisnosti od potreba zdravstvenog sistema, i to tri radionice, dvije u Beranama i jedna u Podgorici, na primarnom nivou zdravstvene zaštite, u saradnji sa NVO sektorom, koja se bavi zaštitom romske i egipćanske zajednice. 73 osobe su pohađale radionicu i to: 62 osobe ženskog pola i 9 osoba muškog pola.

ZAPOŠLJAVANJE

Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje na dan 31.12.2020. godine nalazilo se 996 nezaposlenih lica iz romske i egipćanske zajednice (527 žena ili 52,91%), što čini učešće od 2,09% u ukupnom broju nezaposlenih na isti dan.

Kvalifikaciona struktura nezaposlenih Roma i Egipćana:

- 943 lica ili 94,67% - I nivo kvalifikacije obrazovanja (502 žene ili 53,23%).
- 16 lica ili 1,60% - II nivo kvalifikacije obrazovanja (10 žena ili 62,50)%.
- 19 lica ili 1,90% - III nivo kvalifikacije obrazovanja (3 žene ili 15,78%).
- 15 lica ili 1,50% - IV nivo kvalifikacije obrazovanja (9 žena ili 60%).
- 3 lica ženskog pola – VII nivo kvalifikacije obrazovanja.

U Birou rada Podgorica, na inicijativu i u saradnji sa NVO »Mladi Romi«, a u okviru realizacije projekta »Povećanje pristupa i učešća romskih učenika u srednjem obrazovanju i prelasku na tržište rada«, 2020. godine je realizovana radionica iz oblasti profesionalne orijentacije za 13 učenika romske i egipćanske populacije koji su završili sredjoškolsko obrazovanje, na kojoj su informisani o mogućnostima razvoja karijere.

U toku avgusta 2020. godine, na inicijativu Ministarstva za ljudska i manjinska prava¹⁹, Ministarstvo prosvjete²⁰ je posredstvom licenciranog centra za obrazovanje odraslih JU Gimnazija „Slobodan Škerović“ iz Podgorice, raspisalo Javni poziv za prijavu kandidata za obuku za Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja za opštine Podgorica, Nikšić, Berane, Herceg Novi, Bar, Ulcinj, Kotor i Tivat. Savjetnici za posredovanje u biroima rada, u skladu sa svojim ingerencijama, su sva lica romske i egipćanske populacije koja su registrovana na evidenciji nezaposlenih, a koja imaju minimum III nivo obrazovanja, informisali o predmetnom javnom pozivu i, ukoliko su zadovoljavali ostale kriterijume, motivisali da se prijave na poziv. U Birou rada Podgorica, uz poštovanje mjera Nacionalnog koordinacionog tijela, održane su dvije informativno

¹⁹ Od 04. decembra 2020. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

²⁰ Od 04. decembra 2020. Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta

motivacione radionice sa ciljem izrade CV-a i pružena je IT²¹ podrška licima koja su bila zainteresovana za slanje prijave. U ostalim biroima, lica su informisana i motivisana kroz individualne razgovore. Nakon završenog procesa informisanja i motivisanja, tri lica, koja su ispunjavala uslove konkursa su podnijela prijavu na Javni poziv.

U periodu od 01.01.2020. do 31.12.2020. godine na evidenciju Zavoda za zapošljavanje Crne Gore prijavljena su 53 pripadnika romske i egipćanske populacije (32 žene). Od ukupnog broja novoprijavljenih lica, 47 su bez zanimanja, dok su četiri lica sa III i dva lica sa IV nivoom obrazovanja. Usluge **individualnog savjetovanja** pružene su svim novoprijavljenim licima, kroz prvo individualno savjetovanje, što je rezultiralo utvrđivanjem **individualnog plana zapošljavanja** za 53 lica.

U sedam **programa javnih radova** u toku 2020. godine, koji su se realizovali u Beranama, Bijelom Polju, Podgorici i Herceg Novom zaposleno je **14** građana romske i egipćanske zajednice (**dvije žene**).

Osim navedenog, Zavod za zapošljavanje Crne Gore je i u 2020. godini podržao realizaciju Projekta »Neka bude čisto«. Nosioc aktivnosti je bilo Ministarstvo održivog razvoja i turizma²², a partneri su, pored Zavoda, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom, Opštine i javna komunalna preduzeća. U okviru ovog projekta angažovana su nezaposlena lica sa otežanim faktorima zapošljavanja, među kojima i građani romske i egipćanske zajednice, na poslovima održavanja magistralnih i regionalnih puteva u svim opštinama u Crnoj Gori. U ovaj projekat uključeno je **14** pripadnika romske i egipćanske populacije (**dvije žene**) iz opština Bar, Ulcinj, Podgorica, Herceg Novi, Kotor i Tivat.

U periodu od 01.01.2020. godine do 31.12.2020. godine **na sezonskim poslovima**, zaposleno je 49 građana romske i egipćanske zajednice (23 Ž ili 46,93%) i to: Herceg Novi (biroi rada: Herceg Novi, Tivat i Kotor) – 12 lica (9 Ž); Podgorica (biroi rada: Podgorica, Danilovgrad, Cetinje, Tuzi i Golubovci) – 19 lica (5 Ž); Bar (biroi rada: Bar, Budva i Ulcinj) - šest lica (2 Ž); Nikšić (biroi rada: Nikšić, Plužine i Šavnik) – četiri lica (3 Ž); Bijelo Polje (biroi rada: Bijelo Polje, Mojkovac i Kolašin) – četiri lica (2 Ž); Berane (biroi rada: Berane i Andrijevića) – tri lica (2 Ž); Rožaje (biroi rada Rožaje i Petnjica) – jedno lice muškog pola.

Pandemija virusa covid-19 je značajno uticala na mogućnosti i način realizacije planiranih ciljeva, kada je u pitanju **informisanje poslodavaca** u 2020. godini. Proces pružanja ovih usluga je prilagođen uslovima pandemije, tako da u izvještajnom periodu nijesu realizovane posjete poslodavcima od strane mobilnih timova. Komunikacija sa poslodavcima se obavljala putem e-mail-a, telefonskim putem i putem drugih vidova komunikacije. Zavod je u toku 2020. godine, elektronskim putem, sproveo **Anketu poslodavaca**. Anketa je sprovedena na uzorku od 648 poslodavaca, te su prikupljene informacije na osnovu kojih će se planirati buduće aktivnosti Zavoda za zapošljavanje Crne Gore, prilagođene potrebama i stanju na tržištu rada.

²¹ Informatička

²² Od 04. decembra 2020. Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma

Projekat „Uspostavljanje biznis inkubatora za najugroženije grupe, Rome i Egipćane u kampu Konik“ se realizuje uz finansijsku podršku Italijanskog Crvenog krsta Crne Gore, i dijelom kroz projekat koji je potpisan sa Ministarstvom Finansija, Direktoratom za finansiranje i ugovaranje EU predpristupnih sredstava, a opšti cilj je promovisanje socijalne uključenosti Roma i Egipćana u Crnoj Gori povećanjem stope zaposlenosti romske i egipćanske zajednice. Tokom izvještajnog perioda realizovane su aktivnosti rekonstrukcije bloka programskih kontejnera Crvenog krsta Crne Gore, smještenih na Koniku, koji su ustupljeni na besplatno korišćenje korisnicima biznis inkubatora, tačnije za 9 (+1 auto-perioničar) pripadnicima romske i egipćanske zajednice. Nakon adaptacije kontejnera, izvršena je i nabavka preostalih alata i materijala za ostale korisnike inkubatora i to za 3 frizera, šnajderku, stolara i auto-perioničara (proces registracije je u toku). Za ukupno 9 korisnika kroz ovaj projekat su obezbijeđeni besplatni troškovi komunalija u periodu od godinu dana, dok je Glavni grad istoj ciljnoj grupi obezbijedio besplatne usluge agencije koja će im godinu dana voditi finansijske knjige i izvještaje.

Glavni grad Podgorica, u partnerstvu s Edukativnim centrom **“Montenesoft”** i u saradnji sa **Romskim savjetom** od januara 2020. godine je sprovodio projekat **„REopen Doors“** čiji je cilj osposobljavanje pripadnika romske i egipćanske populacije za tržište rada i isti će se nastaviti i 2021. godine. U okviru projekta tridesetoro mladih Roma i Egipćana iz Podgorice prošlo je kroz osmomjesečni program obuke Edukativnog centra **“Montenesoft”** za sticanje znanja i vještina koje se traže na tržištu rada, nakon čega je 10 najboljih polaznika pozvano na četvoromjesečno stažiranje u organizacionim jedinicama Glavnog grada.²³ Obuka je uspješno okončana 14. decembra 2020, a nakon sprovedenog testiranja i rangiranja polaznika 25. decembra 2020. potpisani su ugovori o stažiranju s najboljim polaznicima. Stažiranje će trajati do sredine aprila 2021. godine. Planirano je da se u Glavnom gradu zaposli 3 ili 4 pripadnika romske i egipćanske populacije koji su se pokazali kao najbolji stažisti.

PRAVNI STATUS

Vlada Crne Gore je 26. marta 2020. godine, usvojila **Završni izvještaj o realizaciji Strategije za trajna rješenja pitanja koja se tiču raseljenih i interno raseljenih lica u Crnoj Gori**, sa posebnim osvrtom na područje Konika za 2017-2019. godinu i zadužila Ministarstvo unutrašnjih poslova da, u okviru strateškog dokumenta i Akcionog plana za integrisano upravljanje migracijama, nastavi sa realizacijom aktivnosti vezanih za rješavanje pravnog statusa raseljenih lica iz Hrvatske i Bosne i

²³ Projekat je odobren za finansiranje iz Programa SOPEES (Program Evropske unije i Crne Gore za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu zaštitu). Ukupna vrijednost projekta je 99.704,85 eura, od kojih je 90% (89.734,37 eura) obezbijeđeno iz programa SOPEES, a 10% (9.970,48 eura) je učešće Glavnog grada u troškovima realizacije projektnih aktivnosti.

Hercegovine i interno raseljenih lica sa Kosova, koja su podnijela zahtjev za odobravanje privremenog boravka do tri godine, zaključno sa 31.12.2014. godine, odnosno, čiji su zahtjevi i dalje u postupku kod tog organa. Takođe, Vlada je zadužila Ministarstvo rada i socijalnog staranja da rješavanje stambenih potreba za raseljena i interno raseljena lica nastavi u skladu sa propisima, strateškim i programskim dokumentima iz oblasti stanovanja, kao i strateškim dokumentom i Akcionim planom za integrisano upravljanje migracijama. Isto tako, Vlada je zadužila Ministarstvo unutrašnjih poslova da pružanje pomoći interno raseljenim lica sa Kosova za dobrovoljni i održivi povratak sa posebnim naglaskom na Kosovo, nastavi u okviru strateškog dokumenta i Akcionog plana za integrisano upravljanje migracijama. Vlada je zadužila Upravu policije da jačanje modela bezbjednosti i unapređenje poštovanja zakonodavnih okvira, nastavi u okviru strateškog dokumenta i akcionog plana za integrisano upravljanje migracijama.

Kada je u pitanju **rješavanje statusa raseljenih i interno raseljena lica** (odobravanje stalnog i privremenog boravka do tri godine) posebno treba istaći da je u prethodnom periodu napravljen izuzetan rezultat, u smislu da je u januaru 2015. godine u radu bilo ukupno 2.969 zahtjeva, u januaru 2017. godine je bilo ukupno 629 zahtjeva, dok ih je na dan 01.10.2020. godine bilo ukupno u radu 159 zahtjeva. Od 07.11.2009. godine (datum stupanja na snagu Zakona o dopunama Zakona o strancima), zaključno sa 01.01.2021. godine, raseljena lica i interno raseljena lica su podnijela ukupno 15.251 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja i privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja riješeno je 15.111 zahtjeva, **dok je po 140 zahtjeva postupak u toku**, odnosno manje od 1.0% ovih zahtjeva je i dalje u radu.

Sa ciljem uspostavljanja mehanizama saradnje u rješavanju statusnih pitanja interno raseljenih lica sa Kosova koja borave u Crnoj Gori, u dijelu naknadnog upisa u osnovne registre (rođenih, vjenčanih i umrlih) i registar državljana Republike Kosova, 2013. godine potpisan je Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Kosova o naknadnom upisu interno raseljenih lica sa Kosova koja borave u Crnoj Gori u osnovne registre i registar državljana Republike Kosova.

U skladu sa ovim dokumentom, kombinovani mobilni biometrijski timovi MUP-a Crne Gore i MUP-a-Agencije za civilnu registraciju Kosova od maja 2014. godine intenzivno pružaju pravnu i praktičnu pomoć IRL sa Kosova koja borave u Crnoj Gori. Uz podršku UNHCR-a i OEBS-a, organizovano je 22 posjeta mobilnog tima MUP-a Kosova Crnoj Gori, tokom kojih je tretirano oko 1.380 lica. Ovaj broj lica je podijeljen u tri kategorije, i to:

- završeni zahtjevi - lica kojima je uručena putna isprava Kosova – 1.221
- preostali slučajevi – lica koja su u radu – 39
- odloženi slučajevi – umrla i lica koja su odselila iz Crne Gore - 120

Napominjemo da su sve ove procedure za interno raseljena lica besplatne, budući da su nadležni organi Republike Kosovo sva dokumenta, izuzev pasoša, izdali bez

naplate takse i drugih troškova, a troškovi izdavanja pasoša za sva lica su pokriveni od strane UNHCR-a.

Imajući u vidu privremenost ovakvog rješenja, kontinuirano se ulažu naporu u dijelu jačanja kapaciteta konzularnih usluga Ambasade Republike Kosovo u Crnoj Gori, kako bi se svi budući slučajevi (naknadnog) upisa u građanska stanja i javnobilježničkih ovjera rješavali kroz konzularno odjeljenje, u okviru zaštite interesa svojih građana u Crnoj Gori. Važenje sporazuma iz 2011. godine i model saradnje kroz rad mobilnih timova potrebno je sačuvati samo za najomplikovanije slučajeve, koje nije moguće podržati kroz redovne konzularne usluge.

Pored lica koja su u potrebi za pribavljanje dokumenata sa Kosova, u praksi je primijećena i manja grupa lica koja ne mogu da pribave identifikaciona dokumenta Republike Srbije iako su u posjedu izvoda iz registra rođenih i uvjerenja o državljanstvu Republike Srbije, ili čak i lične karte za stranca sa privremenim boravkom u Crnoj Gori. Radi se o licima koja su u Crnu Goru došla kao raseljena lica i koja nikada nisu imala identifikacioni dokument Republike Srbije. Preko Predstavništva UNHCR-a u Crnoj Gori pokrenuta je komunikacija sa nadležnim organima Republike Srbije, kako bi se i za ovu grupu lica pronašlo rješenje u pogledu pribavljanja identifikacionih dokumenata Republike Srbije, a koja predstavljaju preduslov za regulisanje zakonitog boravka u Crnoj Gori. Rješavanje situacije ovih lica se očekuje u 2020-2021. godini.

SOCIJALNI STATUS I PORODIČNA ZAŠTITA

U izvještajnom periodu Uprava policije podnijela je ukupno 8 krivičnih prijava za KD iz člana 444 KZCG²⁴, trgovina ljudima protiv 10 lica. Razvrstane po obliku izvršenja ovog djela jedna krivična prijava je podnešena za radnu, jedna za seksualnu eksploataciju, dvije za prisilno prosjačenje i 4 za sklapanje nedozvoljenog braka. Državni tužioci su podigli ukupno tri optužnice protiv tri lica, dok su nadležni Sudovi donijeli ukupno tri presude, od kojih su dvije osuđujuće, protiv dva lica i jedna oslobađajuća. Riječ je o predmetima koji su pokrenuti u toku 2019. odnosno 2019. godine.

Tabela br. 1: Broj podnijetih krivičnih prijava, podignutih optužnica i donijetih presuda za 2020. godinu

R.br.	Institucija	Godina	Broj		Broj lica
1.	Uprava policije	2020	Krivičnih prijava	8	10

²⁴ Krivični zakonik Crne Gore

2.	Državno tužilaštvo	2020	Optužnica	3	3
3.	Sud	2020	Presuda	3	3

U cilju jačanja stručnih kapaciteta predstavnika nadležnih državnih organa za proaktivnu identifikaciju, upućivanje, zaštitu i reintegraciju potencijalnih i žrtava trgovine ljudima, kao i kvalitetno procesuiranje izvršilaca ovog djela, MUP/Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima je u saradnji sa nadležnim subjektima tokom 2020. godine realizovalo značajan broj obuka/seminara (za policijske službenike, predstavnike inspekcijских službi, zdravstvene radnike, prosvjetne radnike, predstavnike lokalnih parlamenata, hotelijere). Organizovano je ukupno 16 obuka za 158 službenika, i to: šest obuka na temu „Jačanje vještina rane identifikacije i upućivanje potencijalnih slučajeva trgovine ljudima u Crnoj Gori sa posebnim osvrtom na multiagencijsku saradnju“ (20.10. Bijelo Polje, 22.10. Podgorica, 23.10 Tivat, 26.10. Bijelo Polje, 28. 10. Podgorica, 30. 10. Tivat. Obuke je pohađalo 60 polaznika (predstavnik UP, MUP-a, ZZZ, CSR); tri obuke na temu “Uloga zdravstvenih radnika u borbi protiv trgovine ljudima“ (21.10. Podgorica, 27.10. Tivat I 29.10. Bijelo Polje). Obuke je pohađalo 16 zdravstvenih radnika; dvije obuke na temu “jačanje nivoa svijesti o trgovini ljudima na lokalnom nivou”, (04. 11. 2020. godine u Bijelom Polju, 02. 11. 2020. godine u Podgorici). Obuke je pohađalo ukupno 9 učesnika. Takođe, predstavnica MUP-a/Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima je u okviru pripreme crnogorskih vojnika za učešće u mirovnoj misiji u Afganistanu održala predavanje na temu “Borba protiv trgovine ljudima”, 24. januara 2020. godine (predavanju prisustvovalo 30 pripadnika Vojske Crne Gore).

U saradnji sa međunarodnom organizacijom GIZ²⁵ i Zavodom za socijalnu i dječiju zaštitu, MUP/Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima realizovalo je **tri obuke za stručne radnike CSR**²⁶ prema akreditovanom programu „**Borba protiv trgovine ljudima, identifikacija i upućivanje žrtava trgovine ljudima**“ koju je pohađalo ukupno 36 stručnih radnika. Obuke su organizovane za stručne radnike sjeverne, centralne i južne regije, i to: za stručne radnike sjeverne regije obuka je organizovana 30.11. i 01.12.2020. godine – koju je pohađalo 9 učesnika; za stručne radnike južne regije obuka je realizovana 03. – 04.12.2020. godine, koju je pohađalo ukupno 12 polaznika; za stručne radnike centralne regije obuka je organizovana 07-08.12. , koju je pohađalo 15 polaznika. Osim toga, u saradnji sa Direktoratom za građanska stanja i lične isprave Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima je 12.10.2020. godine organizovalo radionicu za azilante i strance sa supsidijarnom zaštitom u Crnoj Gori o rizicima i mehanizmima zaštite u odnosu na trgovinu ljudima. Radionici je prisustvovalo 7 učesnika.

Od svog formiranja **Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima** je održao 19 sastanaka, i 19 puta izašao na teren i to devet puta u Nacionalno sklonište za žrtve

²⁵ Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH/ Nemačko društvo za međunarodnu saradnju (GIZ)

²⁶ Centar za socijalni rad

trgovine ljudima, dva puta u sklonište NVO „SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja“, Nikšić, dva puta u Dječiji dom „Mladost“ u Bijeloj. Od navedenog broja izlazaka na teren dva puta je Tim bio prinuđen da organizuje on-lajn razgovore sa licima za koje se pretpostavlja da su žrtve KD²⁷ trgovine ljudima, usljed mjera izrečenih od strane NKT²⁸ zbog pandemije izazvane virusom COVID 19. U toku 2020. godine Tim je analizirao ukupno 59 lica (u 15 slučajeva koji su obrađeni) koja su u riziku da postanu žrtve trgovine ljudima i dodijelio status žrtve za ukupno 52 lica (31 M i 21 Ž). Od tog broja identifikovano je 10 maloljetnih lica, 4 muškog i 6 lica ženskog pola. Punoljetna lica su identifikovana kao žrtve radne eksploatacije 39 i seksualne eksploatacije dva lica ženskog pola. Maloljetna lica su identifikovana kao žrtve prisilnog prosjačenja (6 lica - tri ženskog i tri muškog pola).

Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo rada i socijalnog staranja i Uprava policije, u saradnji sa NVO „Centar za romske inicijative“, uz podršku Britanske ambasade u Podgorici, pokrenuli su 8.03.2020. godine **kampanju protiv dječijih ugovorenih brakova**: „Djeca su djeca“. Kampanja je pokrenuta sa ciljem podizanja svijesti javnosti o štetnosti dječijih ugovorenih brakova i fokusirana na rad u sa pripadnicima romske i egipćanske zajednice u Podgorici, Nikšiću, Tivtu i Beranama.

Rješenjem Ministra unutrašnjih poslova februara mjeseca 2020. godine formirano je **Koordinaciono tijelo za praćenje Protokola o postupanju organa ustanova i organizacija sa djecom uključenom u život i rad na ulici**. Ovim protokolom definiše se postupanje svih službenih lica i drugih stručnjaka koji obavljaju poslove od značaja za zaštitu djece koja su uključena u život i rad na ulici.

KULTURA, IDENTITET I INFORMISANJE

U izdanju Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, u 2020. godini su izašla dva broja **Časopisa za kulturu, književnost i nauku „Kod“**. U oba broja CEKUM²⁹ je posvetio posebnu pažnju Romskoj kulturi i identitetu. Objavljene su nove priče i pjesme na romskom jeziku. Oba broja su štampana u tiražu od **200 primjeraka**. Časopis „Kod“ se distribuira u Crnoj Gori i inostranstvu. Biblioteke, ustanove i relevantne institucije dobijaju ovaj časopis koji je takođe dostupan svim zainteresovanim građanima besplatno. CEKUM je pomogao dvije NVO i to „Demokratski Romski centar“ za izdavanje knjige „Istorija Roma Crne Gore“ i Fondaciju „Ruka prijateljstva“ za izložbu fotografija „Život romskog naroda u Crnoj Gori“

Kao podsticaj za istraživačko novinarstvo *Ministarstvo kulture*³⁰ je sprovodilo redovni godišnji konkurs na temu „Socijalna integracija Roma u Crnoj Gori“. Na konkurs su se mogli prijaviti prilozima objavljeni u svim medijima (štampanim i elektronskim) u Crnoj Gori

²⁷ Krivično djelo

²⁸ Nacionalno koordinaciono tijelo

²⁹ Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore

³⁰ Od 04. decembra 2020. Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta

od početka godine do dana objavljivanja konkursa. Na konkurs su pristigle tri prijave, od kojih su dvije podijelile nagradu. Nagrađeni su novinari Senad Sejdović za spot objavljen na RTCG³¹ i Radomir Perišić za tekstove u lokalnim štampanim medijima.

U cilju realizacije programskih sadržaja od javnog interesa koji se odnose na sve sfere društva *Ministarstvo kulture*³² je raspisalo redovni godišnji konkurs za sufinansiranje programskih sadržaja u lokalnim štampanim medijima i neprofitnim štampanim medijima. Putem ovog konkursa podržano je četrnaest projekata, dvanaest u lokalnim štampanim medijima i dva u neprofitnim štampanim medijima. Teme koje obrađuju ovi mediji su između ostalih: multikulturalnost i kulturna raznolikost, socijalni status osoba sa invaliditetom, mladi, dijaspora. Dio iznosa planiranog za ove programske sadržaje je utrošen na sadržaje koji se odnose na građane romske zajednice i druge manjinske narode-promociju napretka i prikazivanje ključnih pitanja inkluzije. Takođe, *Ministarstvo kulture*³³ putem finansiranja audiovizuelnih materijala-spotova vršilo je promociju svih aktivnosti koje obuhvata Strategija³⁴ i informisalo je cjelokupnu javnost o napretku i trenutnim aktivnostima. Spotove koji su izrađeni emitovali su Nacionalni javni emiter Radio i Televizija Crne Gore, lokalni javni emiteri, kao i komercijalni emiteri registrovani u Crnoj Gori.

Emisija „Savore“ je emitovana, kao i prethodnih godina, i 2020. godine. Cilj emisije je da se široj javnosti prikaže kultura roma i egipćana, a osim toga da se ukaže na probleme sa kojima se Romi i Egipćani suočavaju. Neke od tema koje su obrađivane 2020. godine u emisiji „Savore“ su: Tema: „**Romski aktivizam**“, gdje je kao pozitivan primjer prikazana NVO "Mladi Romi" koja daje značajan doprinos kada je u pitanju poboljšanja položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori. U emisiji su prikazana postignuća navedene NVO u prethodnoj godini, kao i planirani rad za naredni period; Tema: „**Integracija kroz sport**“ gdje je prikazan Džudo klub Trebjesa, koji među svojim članovima ima veliki broj djece iz romske i egipćanske zajednice koja se aktivno bave sportom i osvajači su brojnih medalja kako na domaćim tako i na međunarodnim turnirima i prvenstvima. U emisiji su prezentovani i rezultati postignuti kroz sprovođenje projekta „Hoćemo i možemo da budemo šampioni“ koji je finansiralo *Ministarstvo za ljudska i manjinska prava*³⁵ po Odluci broj 01-006-4/19-119 od 22.11.2019., a koji je imao za cilj motivisanje djece romske i egipćanske zajednice za aktivno bavljenje sportom te obezbjeđenje opreme, članarine i učešća na takmičenjima upravo za članove navedenog kluba; Tema: „**Diskriminacija**“, gdje je prikazan rad dvije NVO, odnosno rad NVO „Baro ilo“ vezano za radionice o diskriminaciji za srednjoskolce i osnovce. U drugom dijelu emisije prikazan je rad NVO „Phiren amenca“ gdje se govorilo o problemima sa kojima se suočavaju građani romske i egipćanske zajednice.; Tema „**Kultura**“ gdje je prikazan rad NVO „Budo Tomović“ (o kulturi Roma, organizacija kulturne večeri – čitanje romske poezije).: Tema: **integracija kroz sport** gdje je prikazan rad Džudo kluba „Trebjesa“ i učešće tkmičara ovog kluba na državnim

³¹ Radio i Televizija Crne Gore

³² Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta

³³ Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta

³⁴ Strategija za socijalnu integraciju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020

³⁵ Od 04. decembra 2020. godine Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

takmičenjima (postignuti rezultati i izjave takmičara); Tema: „**Covid kriza**“ gdje je prikazana podrška građanima romske i egipćanske zajednice koja je pružena tokom pandemije COVID 19. U ovoj emisiji je prezentovan rad aktivista-volontera u romskim naseljima u Podgorici. Sagovornik je bio Mensur Šaljaj- vođa volontera koji su u saradnji sa Romskim Savjetom i Glavnim gradom vršili raspodjelu pomoći građanima romske i egipćanske zajednice preko Crvenog krsta Crne Gore. Druga emisija sa temom pomoći tokom COVID 19 pandemije/krize gdje je razgovarano sa predstavnikom NVO „Mladi Romi“ i gdje je fokus emisije bio na obrazovanju djece romske i egipćanske zajednice. Treća emisija sa temom pomoći tokom COVID 19 pandemije gdje je razgovarano sa predstavnikom NVO "Fondacijom Ruka prijateljstva" i gdje se govorilo o pruženoj pomoći građanima romske i egipćanske zajednice i planovima za naredni period. Četvrta emisija-sjever Crne Gore, gdje se razgovaralo sa predstavnicima NVO "Nacionalno vijeće roma i egipćana" iz Berana, sa predstavnicima NVO "Budo Tomović" iz Nikšića o raspodjeli tablet-računara za osnovce i NVO "Romska Nada", te o preprekama za ostvarivanje vjerskih obreda za vrijeme sahrana kod dijela građana romske zajednice. Serijal je nastavljen u Baru gdje je razgovarano sa stanovnicima naselja „Pod Volujcom“ i naselja „Palestina“ u Budvi.; Tema: „**Kultura**“ u okviru koje emisije je urađen intervju sa autorom stripova Slobodanom Bobom Lalovićem koji je u ranijem periodu imao izložbe crteža koje su imale za temu život Roma.; Tema: **Covid kriza** gdje je nastavljen serijal o pandemiji COVID 19 gdje je razgovarano sa stanovnicima dva romska naselja u Opštini Ulcinj.

Radio emisija „**Glas Roma**“ je emitovana redovno u toku cijele godine i to 24 emisije informativno zabavnog karaktera u periodičnom emitovanju svakih 15 dana. Pored ovih emisija na romskom jeziku o Romima su bile prikazivane brojne reportaže kako u informativnim emisijama i bile su prikazivane u redovnom programu RTCG³⁶.

U izdanju Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, u 2020. godini su izašla dva broja časopisa za kulturu, književnost i nauku pod nazivom „Kod“. U oba broja je posebna pažnja posvećena Romskoj kulturi i identitetu. Objavljene su nove priče i pjesme na romskom jeziku. Oba broja su štampana u tiražu od 200 primjeraka. Ovaj časopis je distribuiran u Crnoj Gori i inostranstvu (biblioteke, ustanove i relevantne institucije dobijaju ovaj časopis koji je takođe dostupan svim zainteresovanim građanima besplatno). CEKUM³⁷ je takođe pomogao dvije NVO i to „Demokratski Romski centar“ za izdavanje knjige „Istorija Roma Crne Gore“ i Fondaciju „Ruka prijateljstva“ za izložbu fotografija „Život romskog naroda u Crnoj Gori“.

Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore je u 2020. godini raspisao jedan Javni konkurs za raspodjelu sredstava radi podrške aktivnostima značajnim za očuvanje i razvoj nacionalnih, odnosno etničkih posebnosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i njihovih pripadnika u oblasti nacionalnog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta. U 2020. godini podržano je ukupno 196 projekata sa iznosom od 1.128.315,60€. Ovom raspodjelom obuhvaćeno

³⁶ Radio i Televizija Crne Gore

³⁷ Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore

je 17 projekata koji se odnose na romsku nacionalnu zajednicu (8,67%), sa 110.700,00€ (10%).

Vlada Crne Gore je na sjednici održanoj 24. septembra 2020. dala saglasnost na **Odluke o etalonu grba, zastave i notnom zapisu himne pripadnika albanskog, hrvatskog i romskog naroda u Crnoj Gori**. Romski savjet u Crnoj Gori odlučio je da pripadnici romske zajednice mogu upotrebljavati plavo-zelenu romsku zastavu sa crvenim točkom u sredini, a kao himnu pjesmu „Đelem, đelem“ (Išao sam, išao), koji su utvrđeni na Svjetskom kongresu Roma 1971. godine. Za Dan nacionalnog praznika Roma u Crnoj Gori utvrđen je 8. april – Svjetski dan Roma, takođe proglašen na Svjetskom kongresu Roma 1971. godine.

Podrška građanima romske i egipćanske zajednice tokom pandemije COVID 19

Vlada Crne Gore je za vrijeme pandemije Covid 19, imenovala Nacionalno koordinaciono tijelo (NKT) koja je imala posebnu funkciju, da koordiniše svim aktivnostima tokom pandemije, da prevashodno sačuva zdravlje građana i obezbijedi funkcionisanje države. Iz tog razloga nijedna institucija/organizacija nije bila u mogućnosti pojedinačno donirati pomoć ugroženim kategorijama stanovništva. NKT je uputilo sve da, usljed visokog epidemiološkog rizika, a u skladu sa naredbom, dostavu životnih namirnica i lijekova starijim građanima i ugroženim kategorijama stanovništva (uključujući i romsku i egipćansku populaciju), organizuju putem Crvenog krsta Crne Gore i uz saglasnost Operativnog štaba Nacionalnog koordinacionog tijela (NKT). Posebna pomoć u paketima sa namirnicama i paketima sa higijenom pružena je u više ciklusa koja je podijeljena romskoj i egipćanskoj populaciji, među kojima su bile najugroženije porodice.

Projekat **Zaštita najugroženijih porodica i djece u Crnoj Gori tokom pandemije COVID-19** se realizovao uz finansijsku podršku UNICEF-a, i opšti cilj je bio pružanje humanitarne podrške, podrške u obrazovanju, kao i zaštiti djece u Crnoj Gori tokom pandemije COVID-19. Tokom 2020. godine realizovana je distribucija humanitarne pomoći i to: 2.000 paketa higijene i 2.000 paketa pelena za romske i egipćanske porodice u Crnoj Gori, 2.000 paketa higijene za socijalno ugrožene građane u Crnoj Gori i još jedna distribucija od 2000 paketa za organizacije čije su ciljne grupe djeca sa smetnjama u razvoju. Pored ove komponente, projektom je realizovana podrška učenicima osnovnih škola u Crnoj Gori u smislu distribuciju edukativnog materijala. Ova aktivnost je realizovana u saradnji sa Ministarstvom prosvjete³⁸ i školama, koje su identifikovale učenike sa kojim nijesu uspostavili kontakt nakon uvođenja mjera učenja od kuće. Naime, najčešće se radilo o djeci iz romske i egipćanske zajednice koja nijesu imala mogućnost da prate nastavu putem online platformi i za te učenike su volonteri i zaposleni OOCK i CKCG³⁹ prikupljali materijale po školama i distribuirali ih djeci.

³⁸ Od 04. decembra 2020. Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta

³⁹ Crveni krst Crne Gore

Ministarstvo prosvjete⁴⁰, Crveni krst, UNICEF i HELP su pokrenuli akciju za sve učenike iz romske i egipćanske zajednice koja su bila bez interneta, televizije i mobilnih aplikacija, da dobijaju školske materijale jednom nedjeljno. Pomoć je pružena u školskom materijalu, mobilnim telefonima, hrani, sredstvima za higijenu. Ministarstvo prosvjete⁴¹ je izdvojilo 3000 eura za tablete za učenike 8. i 9. razreda, a zahvaljujući podršci kroz programe Romskog obrazovnog fonda i Evropske komisije u sardnji sa NVO „Mladi Romi“ obezbjeđeno je još 60 tableta vrijednih 5.500 eura. Oprema je bila dodijeljena za 40 srednjoškolaca u završnim razredima i za oko 20 djece u osnovnim školama osmog i devetog razreda koji nemaju opremu za učestvovanje u nastavi na daljinu. Ministarstvo je pripremilo posebnu video aplikaciju za Javni poziv za romsku i egipćansku populaciju, koja je bila dostupna na društvenim mrežama za upise u vrtiće, osnovne i srednje škole, čime je upisna procedura bila značajno olakšana i usklađena sa epidemiološkom situacijom.

Takođe, tokom ove pandemije građanima romske i egipćanske zajednice su pružene neke privremene olakšice. Tako na primjer, jedna od bitnih olakšica za pružanje pomoći romskoj i egipćanskoj populaciji je bila da nijedan korisnik ove populacije nije bio isključen iz mreže za napajanje električnom energijom ili vodovodne mreže, a svi korisnici koji su bili isključeni iz električne mreže zbog nagomilanog duga, bili su priključeni na mrežu.

Javni konkurs „Svi stvaramo inkluzivni pristup za Rome/Romkinje i Egipćane/egipćanke“

Na osnovu člana 32ž Zakona o nevladinim organizacijama (“Službeni list CG”, br.39/11, 37/17) i Uredbe o finansiranju projekata i programa nevladinih organizacija u oblastima od javnog interesa (“Službeni list Crne Gore”, br. 013/18 od 28.02.2018), a u vezi sa Javnim konkursom broj 056-4/20-26 od 27. februara 2020. godine za finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija koji doprinose socijalnoj inkluziji, zaštiti i promovisanju ljudskih prava Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki, Komisija za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u oblasti „Zaštita i promovisanje ljudskih i manjinskih prava, zaštita prava Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki“ formirana Rješenjem Ministarstva za ljudska i manjinska prava br. 056-4/20-24 od 14. februara 2020. godine, dana 20. novembra 2020. godine. donijela je: Odluku⁴² o raspodjeli sredstava za finansiranje 14 (četnaest) projekata/programa nevladinih organizacija u oblasti zaštita i promovisanje ljudskih i manjinskih prava, zaštite prava Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki za 2020.godinu u ukupnom iznosu od 135.994,12€.

⁴⁰ Od 04. decembra 2020. godine Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta

⁴¹ Ibid

⁴²<https://mmp.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rId=419911&rType=2>

Projekat “Socijalno uključivanje Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki uz posredovanje saradnika za socijalnu inkluziju”.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava⁴³ i organizacija “HELP-Hilfe zur Selbsthilfe” su 05.10. 2020 g. na konferenciji za medije predstavili projekat “Socijalno uključivanje Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki uz posredovanje saradnika za socijalnu inkluziju”. Projekat se realizuje u okviru zajedničkog Programa Evropske unije i Crne Gore za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu zaštitu. **Projekat je ukupne vrijednosti 500.382,05 eura, i finansira se od strane Evropske unije, uz kontribuciju Vlade Crne Gore i njemačke organizacije “Help-Hilfe zur Selbsthilfe”.** Projektu ideju je izradilo Odjeljenje za evropske integracija, programiranje i implementaciju EU fondova (tadašnje Ministarstvo za ljudska i manjinska prava) u saradnji sa Odjeljenjem za unapređenje i zaštitu prava Roma i Egipćana. Projekat se odnosi na podršku socijalnoj inkluziji romske i egipćanske populacije u Crnoj Gori kroz model saradnika za socijalnu inkluziju u oblastima zdravstva, zapošljavanja i socijalne zaštite. Kroz projekat će se izvršiti obuka za 60 kandidata za Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u navedenim oblastima, nakon čega će se projektno angažovati 40 kandidata na period od godinu dana. Projekat će se sprovoditi u 11 crnogorskih opština: Bar, Berane, Bijelo Polje, Budva, Cetinje, Herceg Novi, Nikšić, Pljevlja, Podgorica, Ulcinj i Tivat, a realizovaće ga njemačka organizacije “Help-Hilfe zur Selbsthilfe”.

Istraživanje o socio-ekonomskom položaju Roma i Egipćana u Crnoj Gori (2020)⁴⁴

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava⁴⁵, u saradnji sa Regionalnim savjetom za saradnju (RCC), je sredinom 2020 realizovalo istraživanje⁴⁶ o socio-ekonomskom položaju Roma i Egipćana u Crnoj Gori. Istraživačka agencija DeFacto Consutancy je sproveda istraživanje za potrebe tadašnjeg Ministarstva za ljudska i manjinska prava kako bi se ocijenili dosadašnji rezultati u procesu socijalne inkluzije Roma i Egipćana ali i obezbijedili potrebni podaci za kreiranje novih javnih politika.

Objašnjenje zašto se pojedine aktivnosti nijesu realizovale ili su djelimično realizovane

Pandemija COVID 19 je značajno uticala na stepen realizacije aktivnosti tokom 2020. godine, zbog važećih mjera u cilju suzbijanja širenja iste, tako da aktivnosti koje su se odnosile na edukacije gdje je bilo potrebno prisustvo većeg broja ljudi nijesu

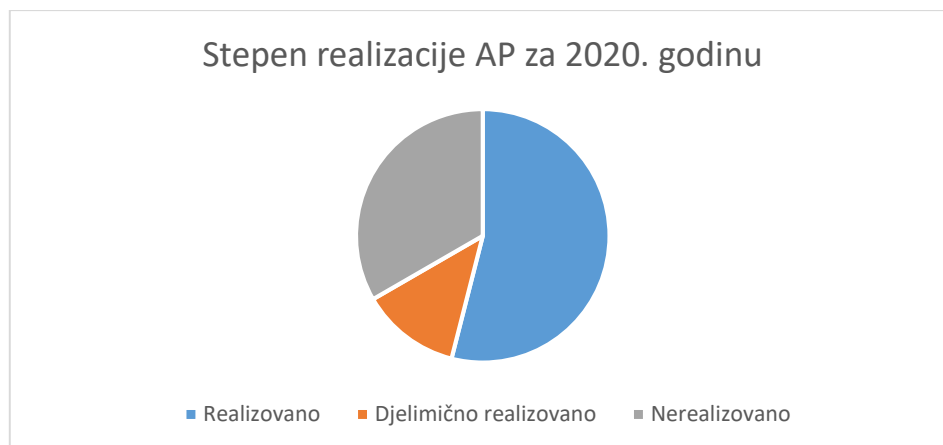
⁴³ Sada: Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

⁴⁴ Istraživanje je dostupno na web adresi: <https://mmp.gov.me/biblioteka/istrazivanja>

⁴⁵ Od 04. decembra 2020. godine: Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

⁴⁶ <https://mmp.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rid=417447&rType=2&file=Socio-ekonomski%20polozaj%CB%87aj%20Roma%20i%20Egipc%C2%B4ana%20u%20Crnoj%20Gori.pdf>

realizovane iz tog razloga. Takođe, u cilju zaštite zdravlja građana Vlada Crne Gore je donijela odluku da budžet bude jedinstven i da se finansijska sredstva iz budžeta isključivo koriste za zaštitu zdravlja građana i osnovno funkcionisanje sistema, odnosno finansijska sredstva iz budžeta (svih resora) su se koristila samo za navedenu svrhu. Prema Akcionom planu za 2020. godinu za sprovođenje Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020 predviđeno je 63 aktivnosti. Od tog broja čak 21 aktivnost nije realizovana, a djelimično je realizovano 8 aktivnosti, dok je u potpunosti realizovano okupno 34 aktivnosti.

Aktivnosti koje nijesu realizovane tokom 2020. godine su sljedeće:

1. Kampanja “Svi u školu” za upis u osnovnu i srednju školu u ostalim gradovima u kojima žive pripadnici/ce Roma i Egipćana nije realizovana zbog mjera koje su bile na snazi u cilju suzbijanja pandemije COVID 19. Takođe, i zbog odluke Vlade Crne Gore da budžet bude jedinstven i da se prevashodno koristi za zaštitu zdravlja građana i osnovno funkcionisanje sistema;
2. Štampanje i distribucija plakata i drugog informativnog materijala na crnogorskom, albanskom i romskom jeziku u cilju informisanja roditelja o mogućnostima upisa djece u školama u kojima se nastava izvodi na albanskom jeziku. Ova aktivnost nije realizovana iz razloga što nije bilo mogućnosti finansiranja iste zbog odluke o usmjerenju finansijskih sredstava samo za osnovno funkcionisanje resora zbog širenja pandemije COVID 19;
3. Uplata troškova učešća na polumaturskim i maturskim ekskurzijama za učenike/ce romske i egipćanske populacije završnih razreda osnovne i srednja škole. Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19;
4. Unapređenje svijesti roditelja/građana romske i egipćanske zajednice o značaju obrazovanja i cjeloživotnog učenja. Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19. Takođe, i zbog odluke

- Vlade Crne Gore da budžet bude jedinstven i da se prevashodno koristi za zaštitu zdravlja građana i osnovno funkcionisanje sistema;
5. Praćenje djece u riziku od napuštanja škole kroz rad Timova u Beranama, Nikšiću i Podgorici. Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera koje su bile na snazi u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19;
 6. Informisanje pripadnika/ca romske i egipćanske populacije o mogućnostima liječenja od bolesti zavisnosti u specijalizovanim ustanovama. Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19, ali je Crveni krst Crne Gore, kad god se ukazala potreba za tim, informisala porodice zavisnika o mogućnostima liječenja bolesti zavisnosti.
 7. Razvoj programa obrazovanja za obavljanje poslova na sakupljanju sekundarnih sirovina. Ova aktivnost nije realizovana u 2020. godini jer je potrebno da se sagleda da li će se inicijativa sa dodatnim obrazloženjem ponovo uputiti na nadležnu Sektorsku komisiju ili će se raditi program obrazovanja za sticanje ključnih vještina za sakupljanje sekundarnih sirovina. Odluku za dalje aktivnosti treba da donese NVO“ Mladi Romi“ koja je pokretač i finansijer ove aktivnosti.
 8. Realizacija programa obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije. U 2020. godini Zavod za zapošljavanje nije realizovao programe obrazovanja i osposobljavanja odraslih (za sticanje stručne kvalifikacije i sticanje ključnih vještina).
 9. Osposobljavanje za rad kod poslodavca i osposobljavanje za samostalan rad. U izvještajnom periodu nije bilo uključenih građana romske i egipćanske zajednice.
 10. Informisanje roditelja o naknadnom upisu djece u matični registar rođenih. Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja pandemije COVID 19.
 11. Prezentacija Deklaracije partnera sa Zapadnog Balkana o integraciji Roma u okviru procesa proširenja EU stakeholderima na lokalnom nivou. Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja pandemije COVID 19. Takođe, i zbog odluke Vlade Crne Gore da budžet bude jedinstven i da se prevashodno koristi za zaštitu zdravlja građana i osnovno funkcionisanje Sistema;
 12. Edukacija roditelja, djece, romskih i egipćanskih aktivistkinja, službenika/ca državne uprave o zaštiti od nasilja u porodici, nasilju nad ženama i maloljetničkim prisilnim brakovima među romskom populacijom. Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19. Takođe, i zbog odluke Vlade Crne Gore da budžet bude jedinstven i da se prevashodno koristi za zaštitu zdravlja građana i osnovno funkcionisanje Sistema;
 13. Formiranje multisektorskih timova na lokalnom nivou za postupanje u slučajevima kršenja ljudskih prava iz domena socijalne zaštite Roma i Egipćana. Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19. Takođe, i zbog odluke Vlade Crne Gore da budžet

- bude jedinstven i da se prevashodno koristi za zaštitu zdravlja građana i osnovno funkcionisanje Sistema;
14. Organizovanje edukacija za predstavnike javno-pravnih organa i pripadnike Roma i Egipćana o antidiskriminaciji. Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19. Takođe, i zbog odluke Vlade Crne Gore da budžet bude jedinstven i da se prevashodno koristi za zaštitu zdravlja građana i osnovno funkcionisanje Sistema;
 15. Organizovanje pozorišne predstave za djecu "Da sam neko ko vlada planetom – kratka priča o ljudskim pravima" sa fokusom na djecu romske i egipćanske populacije i djecu sa invaliditetom. Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19. Takođe, i zbog odluke Vlade Crne Gore da budžet bude jedinstven i da se prevashodno koristi za zaštitu zdravlja građana i osnovno funkcionisanje Sistema;
 16. Organizovati edukacije za pripadnike romske i egipćanske u cilju osnaživanja za uključivanje u politički i javni život. Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19. Takođe, i zbog odluke Vlade Crne Gore da budžet bude jedinstven i da se prevashodno koristi za zaštitu zdravlja građana i osnovno funkcionisanje Sistema;
 17. Okrugli sto "Anticiganizam kao prepreka za društvenu uključenost Roma" povodom 8. aprila, Svjetskog dana Roma. Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19. Takođe, i zbog odluke Vlade Crne Gore da budžet bude jedinstven i da se prevashodno koristi za zaštitu zdravlja građana i osnovno funkcionisanje Sistema;
 18. Obilježavanje 5. novembra - Svjetskog dana romskog jezika. Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19. Takođe, i zbog odluke Vlade Crne Gore da budžet bude jedinstven i da se prevashodno koristi za zaštitu zdravlja građana i osnovno funkcionisanje Sistema;
 19. Obilježavanje 2 avgusta – Međunarodnog dana sjećanja na genocid nad Romima u Drugom svjetskom ratu. Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19. Takođe, i zbog odluke Vlade Crne Gore da budžet bude jedinstven i da se prevashodno koristi za zaštitu zdravlja građana i osnovno funkcionisanje Sistema;
 20. Organizovanje manifestacija posvijećenih romskoj kulturi, afirmaciji romske populacije u oblasti kulture. Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19. Takođe, i zbog odluke Vlade Crne Gore da budžet bude jedinstven i da se prevashodno koristi za zaštitu zdravlja građana i osnovno funkcionisanje Sistema;
 21. Organizovanje događaja u cilju očuvanja kulturne baštine, multikulturalizma. Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19. Takođe, i zbog odluke Vlade Crne Gore da budžet bude jedinstven i da se prevashodno koristi za zaštitu zdravlja građana i osnovno funkcionisanje Sistema;

Aktivnosti iz Akcionog plana⁴⁷ koje su djelimično realizovane tokom 2020. godine su sljedeće:

1. Realizovanje zimskih i ljetnjih kampova za najbolje učenike romske i egipćanske zajednice VII, VIII I IX razreda. Sedmodnevno zimovanje je organizovano za 23 učenika, ali ljetovanje nije organizovano zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja pandemije COVID 19. Takođe, i zbog odluke Vlade Crne Gore da budžet bude jedinstven i da se prevashodno koristi za zaštitu zdravlja građana i osnovno funkcionisanje Sistema;
2. Preventivni zdravstveni pregledi pripadnika romske i egipćanske populacije. Preventivni pregledi su organizovani u nekim Opštinama ali ne u svim u kojima je bilo predviđeno zbog Aktivnost nije realizovana u ostalim Opštinama zbog širenja pandemije COVID 19. Takođe, i zbog odluke Vlade Crne Gore da budžet bude jedinstven i da se prevashodno koristi za zaštitu zdravlja građana i osnovno funkcionisanje Sistema;
3. Realizacija Pilot projekta uključivanja Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zapošljavanja u praksi. Projekat je počela da implementira „Help - Hilfe zur Selbsthilfe“, a isti finansira EU uz kontribuciju Vlade Crne Gore. Projektnu ideju je izradilo Odjeljenje za evropske integracija, programiranje i implementaciju EU fondova (tadašnje Ministarstvo za ljudska i manjinska prava) u saradnji sa Odjeljenjem za unapređenje i zaštitu prava Roma i Egipćana. U IV kvartalu 2020. godine održana je press konferencija i počele su konsultacije/sesije sa predstavnicima romske i egipćanske zajednice, Romskim savjetom i predstavnicima lokalnih samouprava u cilju motivisanja građana romske i egipćanske zajednice da se prijave za Obuku. U I kvartalu 2021. godine će se objaviti poziv zainteresovanim kandidatima da se prijave za Obuku za Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zapošljavanja. Obuka će se realizovati u u period od II do III kvartala 2021. godine, a u III kvartalu 2021. godine se planira i zapošljavanje Saradnika na period od godinu dana.
4. Grupno informisanje novoprijavljenih lica u prostorijama Zavoda za zapošljavanje Crne Gore o značaju aktivnog traženja zaposlenja i uključivanja u programe aktivne politike zapošljavanja. U skladu sa preporukama Vlade za sprovođenje privremenih mjera za sprječavanje infekcije izazvane virusom korona ZZZCG je obustavio organizovanje grupnog informisanja i radionica, pa se informisanje nezaposlenih lica uglavnom sprovodilo telefonskim putem, odnosno, putem individualnih konsultacija. 27 građana romske i egipćanske zajednice iz evidencije ZZZCG sa III i IV nivoom obrazovanja informisano je i motivisano za prijavljivanje na javni poziv za obuku za Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja. U Birou rada Podgorica, uz

⁴⁷ AP za sprovođenje Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020., za 2020. godinu

poštovanje mjera Nacionalnog koordinacionog tijela, održane su dvije informativno motivacione radionice za ukupno 13 osoba, sa ciljem izrade CV-ja i pružena je informatička podrška licima koja su bila zainteresovana za slanje prijave. U ostalim biroima, lica su informisana i motivisana kroz individualne razgovore.

5. Realizacija programa obrazovanja za sticanje ključnih vještina. U 2020. godini Zavod za zapošljavanje Crne Gore nije realizovao programe obrazovanja i i osposobljavanja odraslih (za sticanje stručne kvalifikacije i sticanje ključnih vještina). Međutim, kroz projekat Ministarstva finansija- Direktorata za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći, pored podrške za korisnike biznis inkubatora, Crveni krst Crne Gore je organizovao obuke za zanatske djelatnosti za 25 odraslih građana romske i egipćanske zajednice u okviru kojih su obučena 4 frizera, 5 izrađivačica nakita, 3 baštovana, 3 sobarice, 2 stolara, 4 molera i 4 keramičara.
6. Obilasci (posjete) poslodavaca sa ciljem unapređenja nivoa povezanosti poslodavaca i nezaposlenih lica. U izvještajnom periodu, usljed epidemije virusom korona nijesu realizovane posjete poslodavcima od strane mobilnih timova. ZZZCG je u toku 2020. godine, elektronskim putem, sproveo Anketu poslodavaca, na uzorku od 648 poslodavaca. Osim toga, kroz projekat Ministarstva finansija - Direktorat za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći CFCU, organizovana su 2 okrugla stola sa poslodavcima, od kojih je prvi održan u februaru sa 13 učesnika i predstavnikom Zavoda za zapošljavanje, a drugi online tokom novembra mjeseca.
7. Aktivacija radno sposobnih korisnika materijalnog obezbjeđenja porodice kroz uključivanje u programe aktivne politike zapošljavanja i/ili posredovanje u zapošljavanju. Četiri korisnika materijalnog obezbjeđenja porodice muškog pola, pripadnika romske i egipćanske zajednice, uključena su tokom 2020. godine u mjere aktivne politike zapošljavanja (javni rad) u opštinama Bar, Bijelo Polje, Herceg Novi i Podgorica.
8. Izdavanje/prevodjenje literature na romski jezik. U okviru ove aktivnosti odštampano je 400 primjeraka časopisa KOD, dok knjiga romskog autora nije objavljena iz razloga što nije bilo zainteresovanih autora koji bi pisali na romskom jeziku.

KLJUČNA DOSTIGNUĆA KOJA SU OSTVARENA SPROVOĐENJEM STRATEGIJE⁴⁸

Vlada Crne Gore je u martu 2016. godine donijela „*Strategiju za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016 - 2020*“, koja je bila treći Strateški dokument za integraciju Roma i Egipćana u Crnoj Gori i ista je realizovana kroz jednogodišnje akcione planove. Ključni cilj Strategije je bio postizanje pune socijalne inkluzije Roma i Egipćana poboljšanjem njihovog socio-ekonomskog položaja u Crnoj Gori.

U skladu sa pomenutim strateškim ciljem Akcionim planovima za sprovođenje Strategije definisane su i preduzimane konkretne aktivnosti u raznim oblastima (pravni status, socijalni status i porodična zaštita (u okviru koje su definisane četiri podoblasti i to: borba protiv nasilja u porodici i nasilje nad ženama; prevencija i suzbijanje prosjačenja; borba protiv trgovine ljudima i sprječavanje sklapanja dječijih nedozvoljenih brakova), i oblast kulture, identiteta i informisanja). Sve preduzete aktivnosti su imale za cilj smanjenje jaza koji postoji između građana romske i egipćanske zajednice i ostalog stanovništva.

Osim nadležnih resora koji su bili zaduženi za realizaciju određenih aktivnosti veliki doprinos u procesu integracije građana romske i egipćanske zajednice u periodu 2016-2020. dali su Romski savjet u Crnoj Gori i nevladine organizacije koje se bave unapređenjem položaja građana romske i egipćanske zajednice. Romski savjet je dao značajan doprinos kada je u pitanju očuvanje kulture Roma, regulisanje pravnog statusa, a značajan doprinos je dao kada je u pitanju pomoć građanima romske zajednice u toku Covid 19 krize (angažovanje volontera za raspodjelu paketa i druge pomoći).

*Ministarstvo za ljudska i manjinska prava*⁴⁹ je u februaru 2016 godine za potrebe izrade strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020. sprovelo *Istraživanje socijalnog položaja i socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016*⁵⁰ (u daljem tekstu *Istraživanje (2016)*). *Istraživanje (2016)* je sprovedeno u cilju identifikovanja statusa i kvaliteta života građana romske i egipćanske zajednice. Sredinom 2020. godine, takođe, *Ministarstvo za ljudska i manjinska prava*⁵¹ je sprovelo *Istraživanje Socio-ekonomskog položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2020*⁵² (u daljem tekstu *Istraživanje (2020)*) kako bi se utvrdilo da li je smanjen jaz koji postoji između građana romske i egipćanske zajednice i ostalog stanovništva, odnosno kako bi se utvrdilo da li je sprovođenjem Strategije ostvaren napredak kada je u pitanju integracija građana romske i egipćanske zajednice.

⁴⁸ Strategija za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020.

⁴⁹ Od 04. decembra 2020. godine Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

⁵⁰ Dostupno na web adresi: <https://mmp.gov.me/biblioteka/istrzivanja>

⁵¹ Od 04. decembra 2020. godine Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

⁵² Dostupno na web adresi: <https://mmp.gov.me/biblioteka/istrzivanja>

Ključna dostignuća u **oblasti stanovanja** se ogledaju u izgradnji stambenih jedinica za građane romske i egipćanske zajednice kroz **Regionalni stambeni program**⁵³, a koji je značajno doprinio zatvaranju kampa Konik (najvećeg kolektivnog kampa za raseljena lica u Crnoj Gori) kao i ostalih kolektivnih centara za smještaj raseljenih i interno raseljenih lica. **Kroz ovaj program izgrađeno je 233 stambene jedinice za građane romske i egipćanske zajednice u Podgorici, Nikšiću i Beranama, čime je stambeno zbrinuto preko 1000 osoba.** Izgradnjom pomenutih stambenih jedinica **zatvoren je najveći kolektivni kamp u Crnoj Gori, Kamp Konik.** Doprinos države, odnosno lokalnih samouprava i Glavnog grada u ovom programu je bio u dodjeli zemljišta za izgradnju stambenih jedinica i izgradnju primarne infrastrukture (voda, kanalizacija, struja). Značajan doprinos kada su u pitanju dugoročna i održiva rješenja za socijalno stanovanje, odnosno izgradnja stambenih jedinica, dala je organizacija **Help-Hilfe zur Selbsthilfe** koja je uz podršku donatora realizovala više projekata finansiranih od strane Njemačke Vlade, Evropske unije, UNHCR-a, čime je **obezbijeđeno 100 stambenih jedinica u opštinama Podgorica, Nikšić, Tivat, Berane, Pljevlja i Herceg Novi.** U izvještajnom period (2016-2020), **obezbijeđene su stambene jedinice u Herceg Novom (za 23 korisnika), Tivtu (za 49 korisnika – 4 porodice, naselje 7. Jul) i Nikšiću (Zvjerinjak) za ukupno 132 korisnika,** a čiju izgradnju je finansirala Njemačka Vlada.

S obzirom da je kroz izgradnju navedenih stambenih jedinica stambeno zbrinuto preko 1000 osoba romske i egipćanske zajednice možemo reći da su ovo, pored zatvaranja Kampa Konik, ključna dostignuća postignuta u prethodnom petogodišnjem periodu u oblasti stanovanja.

Izazovi: Iako su u okviru Regionalnog stambenog programa do sada izgrađene i useljene ukupno 233 stambene jedinice za građane romske i egipćanske zajednice i stambene jedinice kroz koje su izgrađene kroz projekte Help-Hilfe zur Selbsthilfe, te zatvoren najveći kolektivni kamp u Crnoj Gori (Kamp Konik) i dalje, kada je u pitanju rješavanje stambenih pitanja pripadnika romske i egipćanske populacije, je pravi izazov sa kojim se država susreće. Nedostatak sličnih programa za stambeno zbrinjavanje domicilnog stanovništva romske i egipćanske populacije i dalje ostaje kao jedan od najvećih izazova. Pored toga, i dalje postoji veliki broj nelegalizovanih naselja i objekata u kojima žive građani romske i egipćanske populacije, a određeni broj objekata su i dalje bez napajanja električnom energijom, bez vode sa vodovodne mreže i bilo koje infrastrukture. Takođe, što je veoma važno mnogi objekti u kojima žive građani romske i egipćanske zajednice su nebezbedni za stanovanje. **U tom smislu potrebno je jačati kapacitete Odjeljenja/Direkcija koje se bave programiranjem (pisanjem) i implementacijom projekata koji se finansiraju iz EU fondova.**

⁵³ Glavni donator Regionalnog stambenog programa je Evropska unija

Kao ključna dostignuća u **oblasti obrazovanja** možemo izdvojiti **angažovanje više od 20 Saradnika**⁵⁴ na budžetu države odnosno na budžetu *Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta*⁵⁵. Saradnici su angažovani na budžetu države od školske 2018/19 godine, a do tog perioda su bili angažovani projektno. Angažovanjem saradnika rješavaju se mnogi problemi u školovanju djece romske i egipćanske zajednice kao što su redovnost pohađanja nastave, komunikacija između roditelja i nastavnika, te motivacija djece da nastave svoje školovanje. **Povećanje broja učenika romske i egipćanske zajednice u srednjim i osnovnim školama** gdje je školske 2015/16 samo 99 učenika romske i egipćanske zajednice pohađalo srednju školu u odnosu na školsku 2020/21 godine gdje 174 učenika romske i egipćanske zajednice pohađa srednju školu. Školske 2015/16 osnovnu školu je pohađalo 1438 učenika romske i egipćanske zajednice, a školske 2020/21. 1793 učenika pohađa osnovnu školu. **Zatvaranje područne jedinice osnovne škole JU OŠ “Božidar Vuković Podgoričanin“ u blizini izbjegličkog kampa Konik** gdje su školske 2016/17 godine sva djeca iz pomenutog područnog odjeljenja integrisana u sedam (7) gradskih škola u podgorici i redovno je obezbjeđivan prevoz od strane *Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta*⁵⁶.

Ovo su tri ključna dostignuća u prethodnom petogodišnjem periodu u oblasti obrazovanja, međutim značajno je napomenuti da je stipendiranje srednjoškolaca (60 eura mjesečno) i studenata (150 eura mjesečno) romske i egipćanske zajednice realizovano bez prekida, kao i prevoz učenika, a trajanje pripremnog vrtića je sa dvije sedmice povećano na 4 sedmice.

U tabeli br. 2 koja se nalazi ispod može se uočiti porast broja učenika romske i egipćanske zajednice u osnovnim i srednjim školama u odnosu na školsku 2015/16, odnosno vrijeme kada je Vlada Crne Gore donijela Strategiju.

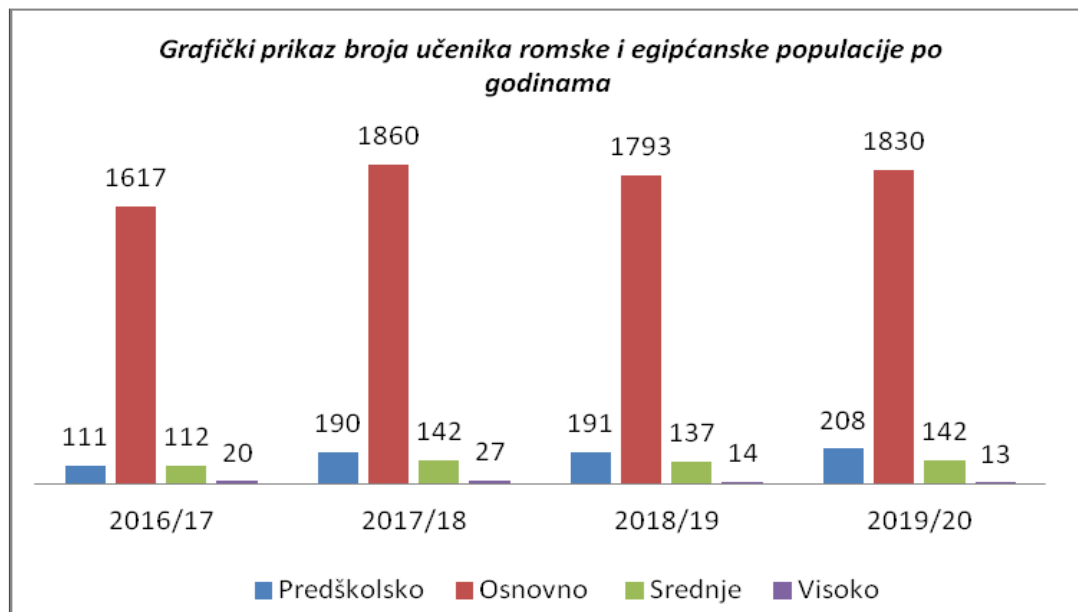
Tabela br. 2: Broj učenika/studenata romske i egipćanske zajednice na svim nivoima obrazovanja od 2016. do 2020. godine						
Školska godina	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
Predškolsko obrazovanje	224	7	190 (113 M, 77 Ž)	191	208	224 (118 Ž)
Osnovno obrazovanje	1438 772 M, 666 Ž)	1617	1860 (998 M, 862 Ž)	1793	1830	1793 (864 Ž)

⁵⁴Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja

⁵⁵ Do 04. decembra 2020. Ministarstvo prosvjete

⁵⁶ Do 04. decembra 2020. Ministarstvo prosvjete

Srednje obrazovanje	99 (49 Ž)	112	142 (79 M, 63 Ž)	137 (62 Ž)	142	174 (73 Ž)
Visokoškolsko obrazovanje	20	20	27	14 (7 Ž)	13	17 (9 Ž)

U okviru sektora obrazovanja organizacija **Help-Hilfe zur Selbsthilfe** je pored izgradnje vrtića na Koniku, u okviru velikog broja realizovanih projekata posebno dao doprinos osnaživanju obrazovnih institucija za organizovanje nastave za đake romske i egipćanske populacije kroz nabavku vozila za organizovanje prevoza, zatim jačanje kapaciteta i senzibilizacija nastavnog osoblja za rad sa đacima romske i egipćanske populacije, motivacije romskih i egipćanskih porodica za upis djece u školu, kao i smanjenje napuštanja nastave u višim razredima. Značajan doprinos kada je u pitanju opismenjavanje i osnovno obrazovanje odraslih kao i vezano za stručno osposobljavanje u izvještajnom periodu je dao **CSO**⁵⁷. Takođe, **Centar za stručno obrazovanje** je kontinuirano sprovodio radionice o značaju obrazovanja i učenja za lični i porodični razvoj. Značajan doprinos povećanju broja učenika romske i egipćanske zajednice u srednjim školama dat je kroz projekat koji realizuje **NVO "Mladi Romi"** u saradnji sa *Ministarstvom prosvjete, nauke, kulture i sporta*⁵⁸ gdje su se angažovali mentori (nastavnici) u osnovnim i srednjim školama. U ranijem periodu mentori i tutori⁵⁹ su angažovani kroz projekat koji je realizovao **Romski obrazovni fond**⁶⁰.

⁵⁷ Centar za stručno obrazovanje

⁵⁸ Do 04. decembra 2020. Ministarstvo prosvjete

⁵⁹ Podršku učenicima iz konkretnih nastavnih predmeta sa čijim sadržajem i savladanjem učenici imaju najviše poteškoća.

⁶⁰ Roma Education Fund

Izazovi: Na svim nivoima obrazovanja jeste prevashodno nedovoljno razvijena svijest o važnosti obrazovanja među pripadnicima romske i egipćanske populacije usled loše socio-ekonomske situacije u kojoj se nalaze. Takođe, jedan od izazova sa kojima se romska i egipćanska djeca suočavaju tokom svog obrazovanja, posebno od I do III razreda Osnovne škole, jeste nedovoljno poznavanje službenog jezika. Osim toga, u nekim gradovima romska naselja su dosta udaljena od škola, a u nekim mjestima i ne postoje bezbjedne pješačke staze na putu od kuće do škole, iako je u mnogim gradovima prevoz za učenike romske i egipćanske zajednice obezbjeđen.

Ključna dostignuća u **oblasti zdravstva**- U Izveštajnom periodu **izvršen je prijem u radni odnos tri Saradnika⁶¹ u oblasti zdravstva: u Domu zdravlja Podgorica (dva Saradnika) i u Domu zdravlja Berane (jedan Saradnik)**. Značajno je napomenuti da su Saradnici primljeni u stalni radni odnos i da se finansiraju iz Budžeta Crne Gore, a prije toga isti su bili angažovani projektno. Prije zasnivanja radnog odnosa **standardizovano je zanimanje Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zdravstva**. Takođe, kao ključno dostignuće u prethodnom petogodišnjem periodu je i **povećanje prosječnog trajanja životnog vijeka građana romske i egipćanske zajednice sa 55 na 55.9 godina** (Istraživanje (2016) i Istraživanje (2020)).

Prema Istraživanju (2016) 43.5 % ispitanika je odgovorilo da posjeduje zdravstvenu knjižicu, dok **prema Istraživanju (2020) čak 90.9% ispitanika je odgovorilo da posjeduje zdravstvenu knjižicu** što možemo smatrati, pored zapošljavanja Saradnika, kao ključno dostignuće u oblasti zdravstvene zaštite Roma i Egipćana u prethodnom petogodišnjem periodu.

Takođe, **svi Domovi zdravlja⁶² su redovno obavljali vakcinaciju djece** po Programu obavezne imunizacije. Osim toga redovno su realizovane kampanje o značaju reproduktivnog zdravlja, sa akcentom na Romkinje i Egipćanke, kao i preventivni pregledi za građane romske i egipćanske zajednice. Takođe, realizovane su brojne radionice za pripadnike romske i egipćanske zajednice o značaju preventivnih pregleda, prevenciji ranih brakova i značaju održavanja lične higijene za zdravlje.

Izazovi: Iako je prema Istraživanju (2020) 90.9 % ispitanika romske i egipćanske zajednice odgovorilo da posjeduje zdravstvenu knjižicu i dalje ima pojedinaca, odnosno specifičnih slučajeva koji nemaju regulisanu zdravstvenu zaštitu, a najčešći je slučaj kod romkinja trudnica koje se prilikom porođaja često puta obraćaju državnim institucijama za oslobađanje od troškova porođaja. Ovo je dosta važno i kada je u pitanju upis u matične knjige rođenih, a osim toga važno je i u trenutnoj situaciji sa širenjem pandemije COVID 19.

⁶¹ Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zdravstva

⁶² U domovima zdravlja se ne vodi posebna evidencija vakcinisane djece kao ni preventivnih pregleda trudnica po pripadnosti romskoj i egipćanskoj zajednici.

Ključna dostignuća u oblasti zapošljavanja - U izvještajnom periodu ZZZCG⁶³ je kontinuirano sprovodio aktivnosti aktivne politike zapošljavanja, programe obrazovanja i stručnog osposobljavanja odraslih⁶⁴, aktivnosti uključivanja građana romske i egipćanske zajednice kroz sezonsko zapošljavanje, kao i u programe javnih radova. U tabeli br. 3 su prikazani podaci o broju građana romske i egipćanske zajednice koji su se u periodu 2016.-2020. nalazili na evidenciji ZZZCG i koji su aktivno tražili zaposlenje. Navedeni podaci pokazuju da je **do 31. decembra 2019. godine došlo do blagog smanjenja broja nezaposlenih građana romske i egipćanske zajednice** koji aktivno traže zaposlenje u odnosu na 2017. godinu, što možemo smatrati kao **ključno dostignuće za period 2017-2019**. Međutim, podaci iz decembra 2020. godine pokazuju da je došlo do povećanja broja nezaposlenih građana romske i egipćanske zajednice u odnosu na podatke iz 2017. godine, a što je posljedica uticaja pandemije COVID 19 na ekonomiju, što je doprinijelo smanjenju broja zaposlenih građana ne samo romske i egipćanske zajednice već i većinskog stanovništva. Takođe, u tabeli je prikazan broj građana romske i egipćanske zajednice koji su bili uključeni kroz mjere aktivne politike zapošljavanja, programe obrazovanja i stručnog osposobljavanja odraslih, aktivnosti uključivanja građana romske i egipćanske zajednice kroz sezonsko zapošljavanje, kao i u programe javnih radova i ako izuzmemo 2020. godinu koja je specifična zbog efekata koje je, zbog pandemije COVID 19, imala na ekonomiju Crne Gore i zaista nije uporediva sa periodom 2016-2019, iz tabele br. 3 vidljivo je da je do 31.12.2019. došlo do povećanja broja osoba/građana romske i egipćanske zajednice uključenih u mjere aktivne politike zapošljavanja, kao i na sezonskim poslovima, **što su konkretne aktivnosti i, takođe, ključna dostignuća kada je u pitanju oblast Zapošljavanja**.

Kada je u pitanju školska sprema osoba romske i egipćanske zajednice koje aktivno traže zaposlenje, iz tabele br. 3 može se vidjeti da se povećao broj osoba sa završenim III, IV i VII stepenom školske sprema a što je pokazatelj da se povećava broj obrazovanih osoba romske i egipćanske zajednice. Međutim, s druge strane, potrebno je preduzeti određene aktivnosti i iskoristiti princip afirmativne akcije da obrazovane osobe romske i egipćanske zajednice ne čekaju dugo zaposlenje.

Tabela br. 3: Broj osoba romske i egipćanske zajednice koja se nalaze na evidenciji ZZZCG i koji aktivno traže zaposlenje za period 2016-2020., kao i broj osoba uključenih u programe javnih radova, u programe obrazovanja i osposobljavanja, u programe aktivne politike zapošljavanja i sl.					
	2016	2017	2018	2019 ⁶⁵	2020
Broj građana romske i egipćanske	1731 (766)	928 ⁶⁷ (508 Ž)	766 (404 Ž)	747 (375 Ž)	996 (527 Ž)

⁶³ Zavod za zapošljavanje Crne Gore

⁶⁴ Značajan doprinos u ovom dijelu je dao Centar za stručno obrazovanje

⁶⁵ U toku 2019. godine, 11 novoprijavljenih lica je zaposleno, dok je 6 lica uključeno u neku od mjera aktivne politike zapošljavanja.

⁶⁷ Napomena: izmjenom Zakona o zdravstvenom osiguranju stekli su se uslovi da građani Crne Gore, koji nijesu u radnom odnosu, ostvaruju pravo na zdravstvenu zaštitu kod Fonda zdravstva, što više nije uslovljeno statusom nezaposlenosti koji bi se vodio kod Zavoda. Tim propisom

zajednice na evidenciji ZZZCG ⁶⁶					
% građana romske i egipćanske zajednice u ukupnoj registrovanoj nezaposlenosti	3,53 %	1,78 %			2.09 %
VII stepen ŠS ⁶⁸	/	/	1 osoba (Ž)		3 osobe (Ž)
VI stepen ŠS	Jedna osoba				
IV stepen ŠS	1,27 % (59,09% Ž)	7 osoba sa IV stepenom ŠS	5 osoba ili 0.62% 3 Ž		15 osoba ili 1.50 % (9 Ž)
III stepen ŠS	2,59 % (28,88 % Ž)	1,40 %	14 osoba ili 1.74 % 3 Ž		19 osoba ili 1.90 % (3 Ž)
II stepen ŠS	0,86% (60% Ž)		16 osoba (6 Ž) 1.99 %		16 osoba ili 1.60 % (10 Ž)
Lica bez zanimanja	95,23% (44,29% Ž)				943 osobe ili 94.67% (502 Ž)
Broj osoba uključenih u javne radove	18	39 (5 Ž)	33 osobe (7 Ž)	36 (10 Ž)	15 (2 Ž)
Broj osoba uključenih u programe obrazovanja i osposobljavanja ⁶⁹	4 Ž	66 (35 Ž)	26 (9Ž)	23 (9 Ž)	/
Broj osoba uključenih u program		265			

data je mogućnost da se uredi evidencija nezaposlenih lica, na kojoj treba da ostanu lica koja imaju potrebu za uslugama službe Zavoda za zapošljavanje, odnosno samo ona lica koja aktivno traže zaposlenje. Shodno Zakonu o zapošljavanju i osvarivanju prava iz osiguranja od nezaposlenosti, evidencija o licu koje traži zaposlenje prestaje da se vodi ukoliko odbije uključivanje u programe APZ (Aktivna politika zapošljavanja), odbije odgovarajuće zaposlenje, nije na raspolaganju za zaposlenje ili radi suprotno propisima o radu.

⁶⁶ Zavod za zapošljavanje Crne Gore

⁶⁸ Školske spreme

⁶⁹ Programi obrazovanja i osposobljavanja odraslih, u skladu sa zakonskom regulativom, obuhvataju programe koji se odnose na programe za sticanje **stručne kvalifikacije** i programe koji se odnose na sticanje **ključnih vještina**.

osnovnog obrazovanja odraslih					
Broj osoba uključenih sezonsko zapošljavanje kroz	/	49 (26 Ž)	82 (48 Ž)	108 (54 Ž)	49 (23 Ž)
Broj osoba uključenih u neki od programa aktivne politike zapošljavanja		12	72 ⁷⁰ osobe (25Ž)	79 (22 Ž)	
Broj osoba koje su zaposlene kao Saradnici ⁷¹ kroz projekat HELP	6				
Broj stažista kroz projekat ⁷² "Socijalna inkluzija Roma i Egipdana kroz zapošljavanje"		42 stažista			
Projekat „Neka bude čisto“ ⁷³			100 osoba	20 (3 Ž)	
Broj osoba koje su prošle opismenjavanje u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija ⁷⁴			4 maloljetna lica 5 punoljetnih osoba		

Izazovi: U periodu trajanja Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020. godina, u programme samozapošljavanja nije bilo uključenih pripadnika Roma i Egipćana sa evidencije nezaposlenih lica. To upućuje na potrebu dublje analize uzroka koji onemogućavaju ovu populaciju da koristi samozapošljavanje kao izlaz iz nezaposlenosti, kao i na potrebu eventualnog prilagođavanja mjere

⁷⁰ što čini 7.75% ukupnog broja Roma i Egipćana koji su se nalazili u evidenciji ZZCCG na dan 31.12.2017.

⁷¹ Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zapošljavanja

⁷² Radi se o projektu „Socijalna inkluzija Roma i Egipdana kroz zapošljavanje“, u okviru grant šeme “Sprovođenje obuka i projekata za zapošljavanje osoba sa invaliditetom i pripadnika romske i egipdanske populacije“, za koji je Glavni grad Podgorica aplicirao u partnerstvu sa međunarodnom organizacijom „HELP“ – Hilfe zur Selbsthilfe e.V., a čija je realizacija odobrena od strane Evropske unije.

⁷³ Zaključkom Vlade Crne Gore od 05.03.2018. godine, donešen je Plan pripreme ljetnje turističke sezone za 2018. godinu, kojim je predviđena realizacija projekta „Neka bude čisto“ u 2018. godini. Za realizaciju projekta zaduženi su Ministarstvo održivog razvoja i turizma, JP Morsko dobro, Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Glavni grad, Prijestonica, sve opštine i javna komunalna preduzeća.

⁷⁴ Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija organizovane su radionice opismenjavanja 4 maloljetna lica od kojih su svi bili pripadnici Romske i Egipćanske populacije, dok je od punoljetnih zatvorenika od njih 7 koji su učestvovali u radionicama opismenjavanja 5 su bili pripadnici Romske i Egipćanske populacije. U organizaciji NVO HELP sa Centrom za obrazovanje i trening-ZOPT, u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija sprovedena je obuka za zanimanja-stolar i bravar.

navedenoj ciljnoj grupi, kreiranja nove i uključivanja drugih aktera u njenu realizaciju. Takođe, primjetno je povećanje obrazovanih građana romske i egipćanske zajednice na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, što je pozitivno sa aspekta stručne osposobljenosti, ali s druge strane nije dobro da navedene osobe dugo čekaju zaposlenje s obzirom da se radi o manjinskoj zajednici koja je jako malo zastupljena u javnom sektoru. Osim toga, izazov je i da se u većem obimu smanjuje broj osoba romske i egipćanske zajednice koje se nalaze na evidenciji nezaposlenih osoba a koje nemaju nikakvu stručnu kvalifikaciju.

Ključna dostignuća u oblasti Pravni status se ogledaju u tome da su Kombinovani mobilni biometrijski timovi MUP-a Crne Gore i MUP-a-Agencije za civilnu registraciju Kosova od maja 2014. godine intenzivno pružali pravnu i praktičnu pomoć IRL⁷⁵ sa Kosova koja borave u Crnoj Gori i da je zaključno sa 31.decembrom 2020. godine **ostalo 39 preostalih slučajeva** koji su u radu od ukupnog broja osoba (1.380) koje su tretirane. Uz podršku UNHCR-a i OEBS-a, organizovano je 22 posjete mobilnog tima MUP-a Kosova Crnoj Gori, tokom kojih je tretirano oko 1.380 osoba. Ovaj broj osoba je podijeljen u tri kategorije, i to:

- završeni zahtjevi - osobe kojima je uručena putna isprava Kosova – 1.221
- preostali slučajevi – osobe koje su u radu – 39
- odloženi slučajevi – umrle i osobe koje su odselile iz Crne Gore - 120

Takođe, kao ključna dostignuća u oblasti pravni status vidljiva su upoređivanjem Istraživanja (2016) i Istraživanja (2020) gdje se 2016.godine 40.7% ispitanika izjasnio da posjeduju Izvod iz matične knjige rođenih u odnosu na 90.9% prema istraživanju iz 2020. godine. Osim toga, 2016. godine 24.1% ispitanika je odgovorilo da posjeduje važeću ličnu kartu, dok je prema istraživanju iz 2020.godine taj procenat 87.4.

Izazov: I pored toga što je država Crna Gora više godina radila na predužetku rokova za rešavanje pravnog statusa i dalje postoje slučajevi iz romske i egipćanske populacije koji ne posjeduju lična dokumenta i nemaju riješen pravni status.

Ključna dostignuća u oblasti **Socijalni status i porodična zaštita**. U prethodnom petogodišnjem periodu realizovane su brojne edukacije građana romske i egipćanske zajednice, predstavnika Uprave policije, sudstva i tužilaštva, kao i državnih službenika na temu "Borba protiv nasilja u porodici, dječijih/ugovorenih brakova i prosjačenja". Takođe, kampanje su, osim 2020. godine, organizovane u svim rosmkim naseljima u crnoj gori i to kontinuirano. Kampanje su se realizovale "od vrata do vrata", na pomenute teme i dijeljeni su flajeri na crnogorskom, romskom i albanskom jeziku. Međutim, zvanična statistika ne postoji o slučajevima nasilja u porodici, dječijih/ugovorenih brakova i prosjačenja gdje su žrtve ili počinioci pripadnici romske i egipćanske zajednice, odnosno ne postoje podaci koji bi se mogli upoređivati kako bi se indikatori učinka mogli prikazati. Značajan doprinos kada je u pitanju borbe protiv

⁷⁵ Interno raseljene osobe

dječijih ugovorenih brakova u izvještajnom period dala je NVO "Centar za romske inicijative" iz Nikšića, dok je u oblasti borbe protiv prosjačenja značajan doprinos dala NVO "Centar za bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja – Defendologija", takođe iz Nikšića.

U smislu ključnih dostignuća u ovoj oblasti značajno je napomenuti da je **Elektronska baza podataka za porodično nasilje puštena u operativni rad 2019. godine**. Baza je omogućila automatsku razmjenu podataka između Ministarstva unutrašnjih poslova (Uprave policije) i Centara za socijalni rad. Na ovaj način, uspostavljen je jedinstveni, standardizovani način evidentiranja slučajeva nasilja u porodici. Osim toga, u cilju prevencije maloljetničkih i/ili prisilnih brakova među romskom i egipćanskom populacijom **akreditovana su dva programa "Borba protiv trgovine djecom, sklapanja ranih i ugovorenih brakova i prisilnog prosjačenja" i "Integrisanje principa prevencije u borbi protiv trgovine ljudima u obrazovni sistem Crne Gore"**. Uz podršku Međunarodne organizacije za migracije (IOM), izrađene su **Standardne operativne procedure (SOP)** kojima se definiše način i postupak za dodjeljivanje statusa žrtve trgovine ljudima, licu koje je identifikovano kao potencijalna žrtva. MUP/Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima je pripremio odgovarajući akt kojim se uređuju standardne operativne procedure za identifikaciju žrtava trgovine ljudima. S tim u vezi, Vlada je 29. oktobra 2020. donijela Nacionalni plan za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima. Članovi Tima dostupni su 24h i u slučaju potrebe će izaći na teren kao podrška konkretnom slučaju.

Istraživanje (2020) pokazuje da je značajno povećan broj korisnika usluga centara za socijalni rad, odnosno nešto manje od polovine ispitanika tvrdi da koristi usluge i pomoć ovih ustanova. Takođe, gotovo 40% ispitanika tvrdi da prima neku vrstu materijalne pomoći svakog mjeseca, dok jedna trećina tvrdi da je u posljednje četiri godine primila jednokratnu materijalnu pomoć. Posebno je važno uočiti značajan rast obuhvata državne pomoći koja je namijenjena djeci sa invaliditetom. Procenat ispitanika koji su prisustvovali obukama o tome kako da se smanji nasilno ponašanje u porodici i kako da muškarci i žene da budu ravnopravni je značajno porastao.

Izazovi: I dalje postoji velika socijalna distanca prema romskoj i egipćanskoj populaciji, i u velikom procentu je i dalje prisutna diskriminacija prema romskoj i egipćanskoj populaciji.

Ključna dostignuća u oblasti **Kultura, identitet i informisanje** je jedino moguće vidjeti upoređivanjem podataka iz Istraživanja (2016) i Istraživanja (2020). Tako, 2020. godine 44.3 % ispitanika se izjasnilo da je slušalo ili gledalo programe posvećene romskim pitanjima, kulturi i jeziku na TV-u, dok je taj procenat 2016. godine bio 14.4 %.

*Ministarstvo kulture*⁷⁶ je kontinuirano raspisivalo **Konkurse za najbolji istraživački prilog objavljen u medijima**, na temu "Socijalna integracija Roma u Crnoj Gori". Takođe, u skladu sa Konkursom redovno su uručivane i nagrade 08. aprila, na Svjetski dan Roma. *Ministarstvo kulture*⁷⁷ je kontinuirano sprovodilo godišnji konkurs za sufinansiranje programskih sadržaja u lokalnim štampanim medijima i medijskim naučnim časopisima, gdje se u okviru zadatih tema nalazi i socijalna inkluzija Roma. Takođe se sufinansirala **izrada audiovizuelnih spotova i radio džinglova** koji pokazuju napredak i probleme u rješavanju ovog pitanja. Spotove emituje Javni servis i lokalni javni emiteri.

Emisija „Savore“ se kontinuirano prikazivala dva puta mjesečno, na nacionalnom javnom servisu RTCG, u trajanju od 30 minuta i to dvojezično, u zavisnosti od sagovornika, odnosno uz prevod sa romskog na crnogorski ili sa crnogorskog na romski jezik. Emitovan je i određeni broj emisija o životu Roma i Egipdana u Crnoj Gori (Putevi Života, Mostovi, Agrosaznanje). Osim toga redovno je emitovana Emisija **“Glas Roma”** na Radiju CG, koja se emituje svakih petnaest dana u trajanju od 25 minuta, sa dvije reprize.

Takođe, redovno su svake godine obilježavani prigodnim događajem značajni datumi Roma, kao što su **8. april (Međunarodni dan Roma) i 05. novembar (Svjetski dan romskog jezika)**.

Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore je redovno, dva puta godišnje, raspisivao javni konkurs za raspodjelu sredstava projektima značajnim za očuvanje i zaštitu manjinskih posebnosti. Takođe, **CEKUM**⁷⁸ je kontinuirano u izvještajnom periodu podržavao projekte koji se tiču očuvanju kulture Roma u Crnoj Gori.

⁷⁶ Od 04. decembra 2020. godine Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta

⁷⁷ Ibid

⁷⁸ Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore

II INFORMACIJA O NAPRETKU U POSTIZANJU STRATEŠKIH I OPERATIVNIH CILJEVA

Ključni i opšti cilj Strategije⁷⁹ je bio socijalna inkluzija Roma i Egipćana u Crnoj gori kroz poboljšanje socio-ekonomskog položaja. Za ostvarivanje ovog cilja definisano je sedam ključnih oblasti koje zapravo predstavljaju operacionalizaciju samog pojma socijalne inkluzije. U okviru svake oblasti definisani su operativni ciljevi, a konsekvntno, za ostvarenje svakog cilja predložene su određene mjere i instrumenti.

Strategijom nijesu predviđeni indikatori učinka za oblasti koje su tretirane istom. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je u februaru 2016 godine za potrebe izrade strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020. sprovelo Istraživanje socijalnog položaja i socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016 (u daljem tekstu Istraživanje (2016)). Istraživanje (2016) je sprovedeno u cilju identifikovanja statusa i kvaliteta života građana romske i egipćanske zajednice. Sredinom 2020. godine, takođe, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je sprovedo Istraživanje Socio-ekonomskog položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2020 (u daljem tekstu Istraživanje (2020)) kako bi se utvrdilo da li je smanjen jaz koji postoji između građana romske i egipćanske zajednice i ostalog stanovništva, odnosno kako bi se utvrdilo da li je sprovođenjem Strategije ostvaren napredak kada je u pitanju integracija građana romske i egipćanske zajednice. S obzirom da većina nadležnih resora ne razvrstava podatke prema pripadnosti romskoj i egipćanskoj zajednici, ocjena stepena ostvarenosti postavljenih operativnih ciljeva se može izvući upoređivanjem navedena dva istraživanja, tamo gdje ne postoje znanična statistika i podaci.

Stanovanje

Za **oblast Stanovanje** Strategijom⁸⁰ je postavljeno 5 (pet) operativnih ciljeva. U izvještajnom periodu izgrađeno je preko 230 stambenih jedinica za pripadnike romske i egipćanske zajednice što je direktno uticalo na to da možemo reći da su operativni ciljevi **1.1. Izgradnja socijalnih stanova u Podgorici, Nikšiću** i **1.2. Poboljšanje uslova stanovanja Roma i Egipćana** ostvareni. Izgradnjom pomenutih stambenih jedinica se direktno uticalo i na poboljšanje uslova stanovanja građana romske i egipćanske zajednice. Pozitivan pomak je vidljiv i upoređivanjem podataka iz istraživanja (2016) i Istraživanja (2020). Tako, prema podacima iz 2016. godine 81.7% domaćinstava romske i egipćanske zajednice je bilo snabdjeveno električnom energijom, dok je prema Istraživanju (2020) 90.2 % domaćinstava romske i egipćanske zajednice snabdjeveno električnom energijom. Prema podacima iz 2016. godine 42.4% domaćinstava romske i egipćanske zajednice je bilo opremljeno kupatilom, dok je prema gore navedenom Istraživanju iz 2020. godine 82.2 % domaćinstava romske i egipćanske zajednice opremljeno kupatilom. Kada je u pitanju **operativni cilj 1.3.**

⁷⁹ Strategija za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020.

⁸⁰ Ibid

Legalizacija romskih i egipćanskih naselja i/ili objekata. Zakon o planiranju prostora i izgradnji objekata je stupio na snagu, a kojim se omogućilo da građani predaju zahtjev za legalizaciju objekata i veliki broj građana je predalo zahtjev za legalizaciju (50.000), međutim nadležni resor ne vodi evidenciju podnosilaca zahtjeva prema etničkoj pripadnosti. U izvještajnom periodu nije bilo izmještanja (relokacije) romskih naselja i/ili objekata, ali je Regionalni savjet za saradnju (RCC) u izvještajnom periodu uradio Metodologiju mapiranja romskih naselja i planirano je da se do kraja 2021. godine mapiraju romska naselja u svim Opštinama u Crnoj Gori. Mapiranje romskih naselja je preduslov kako bi se sistemski riješili problemi u oblasti stanovanja Roma i Egipćana, te izbjegla segregacija Roma i Egipćana, a čemu treba posvetiti pažnju kroz naredne strateške dokumente. Prema Istraživanju iz 2016. godine 57.5 % građana se izjasnilo da živi u naselju u kojem žive samo građani romske i egipćanske zajednice, dok je prema Istraživanju iz 2020. godine 42.5 % ispitanika izjavilo da živi u naselju u kojem žive samo Romi i Egipćani.

Izgradnjom socijalnih stanova u Podgorici, Nikšiću i Beranama obezbijeđen je smještaj za više od 1000 osoba romske i egipćanske zajednice, što će se indirektno odraziti i na poboljšanje zdravlja građana, te obezbjeđenje normalnih uslova za život djece iz ove zajednice. To će se odraziti i na poboljšanje školskog uspjeha djece i smanjenje drop-outa jer su stambene jedinice gdje su građani bili smješteni, prije dodjele pomenutih stambenih jedinica, bili neuslovni i nijesu zadovoljavali osnovne kriterijume da bi se u njima moglo boraviti.

Obrazovanje

Za **oblast obrazovanje** Strategijom⁸¹ je postavljeno 5 (pet) operativnih ciljeva. Kada je u pitanju operativni cilj 2.1. **Povećanje stepena upisa i smanjenje drop-outa na svim nivoima obrazovanja** iz podataka koji se nalaze u tabeli broj 2. ovog dokumenta vidljivo je da je došlo do povećanja broja učenika romske i egipćanske zajednice u osnovnim i srednjim školama u odnosu na školsku 2015/16 godinu. U izvještajnom periodu su preduzimane brojne aktivnosti kako bi se ovaj cilj ostvario (kampanje, edukacije, stipendije). Najveći doprinos je svakako dalo Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta⁸², kao i Romski savjet i nevladine organizacije koje se bave unapređenjem i zaštitom prava Roma i Egipćana. Operativni cilj 2.2. **Povećanje stepena upisa romske i egipćanske djece u predškolsko obrazovanje**, na osnovu evidencije koju vodi *Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta* (MEIS), a koji podaci su takođe prikazani u tabeli br. 2 ovog dokumenta vidi se da nije došlo do povećanja djece u predškolskom obrazovanju, odnosno zadržan je isti broj djece (224) školske 2020/21 kao i školske 2015/16 godine. Za ostvarivanje ovog cilja u izvještajnom periodu su roditelji djece romske i egipćanske zajednice (najugroženije porodice) oslobođani od plaćanja u punom obimu troškova predškolskog obrazovanja, a vrijeme trajanja pripremnog vrtića je povećano sa dvije sedmice na četiri sedmice. Za praćenje

⁸¹Strategija za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020.

⁸² Do 04. decembra 2020. Ministarstvo prosvjete

povećanja stepena upisa romske i egipćanske djece u predškolsko obrazovanje u budućem periodu se mogu koristiti podaci iz MICS⁸³-a (2018) prema kojima 16% djece starosti između 36 i 56 mjeseci pohađa obrazovanje, a 36% djece predškolskog uzrasta. Operativni cilj 2.3 **Pospješivanje školskog uspjeha romske i egipćanske djece**. Značajan doprinos pospješanju školskog uspjeha djece romske i egipćanske zajednice pružali su mentori i tutori⁸⁴. Takođe, u tabeli ispod su podaci o broju učenika VII, VIII i IX razreda Osnovne škole koji su boravili na sedmodnevnom ljetovanju/zimovanju, a koja aktivnost je bila predviđena Strategijom kako bi se poboljšao školski uspjeh učenika i isti se motivisali za nastavak školovanja. Međutim, u ovom dijelu nedostaju podaci o školskom uspjehu učenika iz romske i egipćanske zajednice kako bi se moglo zaključiti da li je ovaj cilj ostvaren. Broj mentora koji su bili angažovani školske 2019/20 i u prvom polugodištu školske 2020/21 kroz projekat NVO "Mladi Romi" se nalazi u uvodnom rezimeu.

Tabela br. 4: Broj učenika koji su boravili na sedmodnevnom zimovanju/ljetovanju po godinama ⁸⁵				
	Zimovanje		Ljetovanje	
	Učenik	Učenica	Učenik	Učenica
2016	13	12	10	6
2017	15	7	14	3
2018	12	11	12	10
2019	11	13	18	6
2020 ⁸⁶	11	12	/	/
UKUPNO	62	55	54	25
	117		79	
	196			

Operativni cilj 2.4. Posebne mjere usmjerene na smanjenje drop-auta. Strategijom su za dostizanje ovog cilja bile predviđene sljedeće aktivnosti: case management, obezbjeđenje prevoza za učenike, mentorska i tutorska podrška, te oslobađanje plaćanja prilikom upisa u IV razred srednje škole. *Case management*, odnosno tim za praćenje djece u riziku od napuštanja škole je funkcionisao redovno u Podgorici, dok od školske 2018/19 timovi funkcionišu i u Nikšiću i Beranama. Prevoz se kontinuirano obezbjeđivao za učenike romske i egipćanske zajednice u osnovnim školama u Podgorici, a od školske 2019/20 i u Nikšiću i Beranama. Mentorska podrška se pružala učenicima osnovnih i srednjih škola školske 2019/20 i u prvom polugodištu školske

⁸³Multiple Indicator Cluster Survey 2018, UNICEF i MONSTAT

⁸⁴ Podršku učenicima iz konkretnih nastavnih predmeta sa čijim sadržajem i savladanjem učenici imaju najviše poteškoća.

⁸⁵ Sedmodnevno zimovanje/ljetovanje je organizovano za najbolje učenike romske i egipćanske zajednice (VII, VIII i IX razreda Osnovne škole) sa ciljem da se isti motivišu za nastavak školovanja. Za učenike su tokom zimovanja/ljetovanja organizovani neformalni časovi romskog jezika, kao i radionice vezano za borbu protiv nasilja u porodici i dječijih ugovorenih brakova. Ovu aktivnost Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava je realizovalo u saradnji sa Romskim savjetom u crnoj Gori, NVO „Centar za romske inicijative“ i NVO „Phiren amencia – koračajte sa nama“.

⁸⁶ Zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja pandemije COVID 19 ljetovanje nije organizovano

2020/21. godine. Takođe, svim zainteresovanim učenicima romske i egipćanske zajednice omogućeno je besplatno polaganje IV razreda srednje škole.

Operativni cilj 2.5. Podizanje svijesti o značaju obrazovanja. Kontinuirano su realizovane kampanje/edukacije o važnosti obrazovanja. Kampanje/edukacije (Od vrata do vrata) su realizovane kontinuirano po svim naseljima u kojima žive građani romske i egipćanske zajednice, osim 2020. godine zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja pandemije COVID 19. Za mjerenje postignutog u odnosu na cilj 2.5. mogu se koristiti sljedeći indikatori: % ispitanika koji smatra da je važno (vrlo i donekle) za ženu iz romske zajednice da završi osnovnu školu na kome je izmjerena vrijednost 93.4%, % ispitanika koji smatra da je važno (vrlo i donekle) za ženu iz romske zajednice da završi srednju školu, na kome je izmjerena vrijednost 90.5%, % ispitanika koji smatra da je važno (vrlo i donekle) za muškarca iz romske zajednice da završi osnovnu školu, na kome je izmjerena vrijednost - 95.7% i % ispitanika koji smatra da je važno (vrlo i donekle) za muškarca iz romske zajednice da završi srednju školu, na kome je izmjerena vrijednost - 93.7%. Veoma važan nalaz je da između muškaraca i žena ispitanika ne postoje statistički značajne razlike po pitanju kako procjenjuju važnost određenih stvari za Romkinje i Rome.

Zdravstvena zaštita

Na osnovu istraživanja koje je *Ministarstvo za ljudska i manjinska prava*⁸⁷ realizovalo u februaru 2016. godine za potrebe pisanja Strategije i kalkulišući očekivano trajanje života samo za ovaj period došlo se do podatka da je očekivano trajanje života pripadnika romske populacije 55. godina. Poređenja radi, očekivani životni vijek pripadnika većinskog stanovništva u Crnoj Gori je 76. godina. Ključno, kada je riječ o dostupnosti zdravstvenoj zaštiti, prema podacima iz 2016.godine 40% ispitanih punoljetnih Roma i Egipćana nije imalo ovjerenu zdravstvenu knjižicu. Prema Istraživanju (2020) prosječno trajanje životnog vijeka građana romske i egipćanske zajednice je 50.9.

Za oblast zdravstvena zaštita Strategijom⁸⁸ je postavljeno 3 (tri) operativna cilja i to: **Operativni cilj 3.1 Povećanje dostupnosti zdravstvenoj zaštiti.** Kada je u pitanju ovaj operativni cilj vidimo da se vrijednosti na indikatoru % ispitanika koji ocjenjuje svoje zdravstveno stanje kao veoma dobro ili uglavnom dobro kreće u pozitivnom smjeru. Prema istraživanju⁸⁹ iz 2016, 60.2% ispitanika je ocijenilo svoje zdravstveno stanje kao veoma dobro ili uglavnom dobro, a prema istraživanju⁹⁰ iz 2020. godine 75.8%. Takođe, poređenjem podataka vezano za posjedovanje zdravstvene knjižice

⁸⁷ Od 04. decembra 2020.godine Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

⁸⁸ Ibid

⁸⁹ Istraživanje socijalnog položaja i socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016 (dostupno na web adresi: <https://mmp.gov.me/biblioteka/istrzivanja>).

⁹⁰ Socio-ekonomski položaj Roma i Egipćana u Crnoj Gori (Izveštaj istraživanja javnog mnjenja za 2020. godinu). Istraživanje je za potrebe Ministarstva za ljudska i manjinska prava obavila agencija „DEFACTO CONSULTANCY“. Osim Ministarstva za ljudska i manjinska prava Istraživanje je finansijski podržao i Regionalni savjet za saradnju (RCC) (dostupno na web adresi: <https://mmp.gov.me/biblioteka/istrzivanja>).

vidimo da je prema Istraživanju 2016. godine čak 40% građana romske i egipćanske zajednice nije posjedovalo ovjerenu zdravstvenu knjižicu, a prema podacima iz Istraživanja (2020) 90.9 % građana romske i egipćanske zajednice ima ovjerenu zdravstvenu knjižicu. Iz navedenih podataka možemo reći da je operativni cilj 3.1. ostvaren. **Operativni cilj 3.2 Preventivne akcije i terenske kampanje. Svi Domovi zdravlja su redovno obavljali vakcinaciju djece** po Programu obavezne imunizacije. Osim toga redovno su realizovani preventivni pregledi građana romske i egipćanske zajednice. Međutim, u domovima zdravlja se ne vodi posebna evidencija vakcinisane djece kao ni preventivnih pregleda trudnica po pripadnosti romskoj i egipćanskoj zajednici te za ovaj operativni cilj nijesu vidljivi učinci aktivnosti koje su realizovane u prethodnom petogodišnjem periodu. Takođe, **kampanje informisanja i podizanja svijesti** (operativni cilj 3.3.) su realizovane kontinuirano.

Dakle, prema podacima pomenutog Istraživanja (2020) 90.9 % ispitanika je odgovorilo da posjeduje ovjerenu zdravstvenu knjižicu što je značajno iz više razloga za građane romske i egipćanske zajednice, a prije svega što će to direktno uticati na veće korišćenje zdravstvenog sistema, a time i do rane prevencije oboljenja i očuvanja zdravlja. Takođe, korišćenjem zdravstvenog sistema trudnica će se uticati i na još bolje rezultate u rješavanju Pravnog statusa.

Zapošljavanje

Zavod za zapošljavanje Crne Gore evidenciju nezaposlenih lica ne vodi po etničkoj pripadnosti, ali je, zbog potreba projekta Dekada za uključenje Roma, izvršena izmjena u aplikaciji, čime je omogućeno pretraživanje evidencije po tom osnovu, pri čemu izjašnjavanje nezaposlenih o etničkoj pripadnosti nije obavezno, već je isključivo dobrovoljno.

U oblasti zapošljavanja Strategijom su postavljena četiri operativna cilja. **Cilj 4.1.** koji se tiče **Porasta učešća Roma i Egipćana u APZ**⁹¹ je ostvaren što je vidljivo iz Tabele br. 3 gdje je 2017. u mjere APZ bilo uključeno 12 osoba a 2019. godine 79 (22 Ž) osoba romske i egipćanske zajednice. Takođe, kada je u pitanju **operativni cilj 4.2. Povećanje stepena stručne osposobljenosti pripadnika Roma i Egipćana** iz Tabele br. 3 takođe vidi se pomak, odnosno 2016. godine prema evidenciji ZZZCG nije bilo pripadnika romske i egipćanske zajednice sa završenim VII stepenom stručne spreme, dok je 2020. godine 3 osobe sa završenim VII stepenom školske spreme. Takođe, prema evidenciji ZZZCG, 7 osoba je 2017. godine bilo sa završenim IV stepenom školske spreme dok je 2020 godine 15 (9 Ž) bilo sa završenim IV stepenom školske spreme. Za **operativni cilj 4.3. Direktne mjere usmjerene na zapošljavanje građana romske i egipćanske zajednice** upoređivanjem podataka Istraživanja

⁹¹Mjere aktivne politike zapošljavanja

(2016) i Istraživanja (2020) vidljivo je da je došlo do pada nezaposlenih građana romske i egipćanske zajednice za 8.4 %.

Zapošljavanje i povećanje stručne osposobljenosti građana romske i egipćanske zajednice doprinijeće tome da se iskoriste kapaciteti svakog radno sposobnog pojedinca, a uticaće se i na rasterećenje budžeta, odnosno smanjenje izdataka za socijalno davanja. Realizacijom postavljenih ciljeva u oblasti zapošljavanja korist imaju i građani romske i egipćanske zajednice kao i država.

Pravni status

U oblasti Pravni status Strategijom je bilo predviđeno dostizanje tri operativna cilja i kod svih indikatora se bilježe pozitivni trendovi. Prvi operativni cilj u ovoj oblasti je bio **Povećanje stepena upisa u matični registar rođenih** (5.1) gdje je prema istraživanju (2016) 40.7 % građana romske i egipćanske zajednice posjedovalo Izvod iz matične knjige rođenih, dok se prema Istraživanju (2020) 92.3 % građana romske i egipćanske zajednice izjasnilo da posjeduje izvod iz matične knjige rođenih. Takođe, za operativni cilj 5.2. **Nastavak rješavanja zahtjeva IRL⁹² i domicilnog stanovništva romske i egipćanske populacije za dobijanje statusa u Crnoj Gori** vidljiv je značajan pozitivan trend jer je prema Istraživanju (2016) 39.9 % građana romske i egipćanske zajednice imalo uvjerenje o državljanstvu, dok je prema istraživanju (2020) taj % 77,7. Osim toga, potvrda realizacije ovog cilja je vidljiva i iz podataka iz Uvodnog rezimea gdje su prikazani podaci o rješavanju pravnog statusa IRL⁹³ gdje je ostalo 39 preostalih slučajeva za rješavanje, od ukupnog broja osoba (1.380) koje su tretirane kroz rad Kombinovanih mobilnih biometrijskih timova MUP-a Crne Gore i MUP-a Kosova. Kada je u pitanju operativni cilj 5.3. Pomoć u dobijanju ličnih dokumenata: pregled mjera i instrumenata Istraživanjem (2016) samo 0.7 % građana romske i egipćanske zajednice je odgovorilo da zna kako da riješi problem s dokumentacijom, dok je prema Istraživanju (2020) taj % 9.6.

Socijalni status i porodična zaštita

Ministarstvo unutrašnjih poslova i Ministarstvo finansija i socijalnog staranje ne vode evidenciju (izvršilaca i žrtava) Krivičnih djela / prekršaja po pripadnosti romskoj i egipćanskoj zajednici kada je u pitanju Nasilje u porodici, trgovina ljudima (dječiji/ugovoreni brakovi, organizovano prosjačenje), vanbračna zajednica sa maloljetnikom i sl. Zvanična statistika navedenih KD⁹⁴ postoji, međutim radi se o statistici gdje ne postoje podaci posebno za građane romske i egipćanske zajednice gdje se eventualno pojavljuju kao izvršioc ili žrtve.

⁹²interno raseljena lica

⁹³interno raseljena lica

⁹⁴krivična djela

U oblasti Socijalni status i porodična zaštita Strategijom su postavljena četiri operativna cilja, i to: operativni cilj 6.1 Borba protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama, operativni cilj 6.2. Prevencija i suzbijanje prosjačenja, operativni cilj 6.3 Borba protiv trgovine ljudima i operativni cilj 6.4 Sprječavanje sklapanje nedozvoljenog braka.

Za sva četiri operativna cilja, ne postoji adekvatna statistika koja se vodi posebno za romsku i egipćansku zajednicu što otežava procjenu da li su navedeni operativni ciljevi dostignuti. U dijelu *Ključna dostignuća* u ovoj oblasti je prikazano šta se u prethodnom petogodišnjem period preduzimalo kako bi se smanjile ove negativne društvene pojave, ali to ne pokazuje učinak koji se postigao.

U budućem periodu, odnosno novim strateškim dokumentom za utvrđivanje početne vrijednosti indikatora učinka se mogu koristiti podaci iz istraživanja MICS (2018). Istraživanje MICS⁹⁵ (2018) godine koje je realizovao MONSTAT u saradnji sa UNICEF-om pokazuje da 25% žena i 21% muškaraca iz romske i egipćanske zajednice opravdava fizičko nasilje nad suprugom. Navedeni podatak zabrinjava i potrebno je u narednom period pojačati aktivnosti i rješavanje ovog problema posebno tretirati novim nacionalnim Strateškim dokumentom za integraciju Roma i Egipćana u Crnoj Gori. Takođe, isto istraživanje pokazuje da je 22% pripadnica romske i egipćanske zajednice stupilo u brak prije 15 godine života, a 55% prije 18 godine života.

Kultura, identitet i informisanje

U oblasti Kultura, identitet i informisanje Strategijom za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020 postavljena su tri operativna cilja, i to: operativni cilj 7.1 Izgradnja i jačanje romske kulture i romskog identiteta, operativni cilj 7.2 Posebne mjere unapređivanja izdavaštva i mjere usmjerene na značaj romskog jezika i operativni cilj 7.3 Prevencija diskriminacije od strane većinskog stanovništva. Učinke u ovoj oblasti je moguće vidjeti upoređivanjem rezultata Istraživanja (2016) i Istraživanja (2020). Tako, 2020. godine 44.3 % ispitanika se izjasnilo da je slušalo ili gledalo programe posvećene romskim pitanjima, kulturi i jeziku na TV-u, dok je taj procenat 2016. godine bio 14.4 %. Kada je u pitanju borba protiv diskriminacije Istraživanjem (2020) je utvrđeno da je 58.6 % ispitanika odgovorilo da smatraju da postoji diskriminacija prema Romima i Egipćanima u Crnoj Gori.

⁹⁵ Multiple Indicator Cluster Survey 2018

Međunarodni indikatori koji se odnose na integraciju Roma

Balkanski barometar je godišnje istraživanje javnog mnjenja i poslovnih osjećaja u šest ekonomija zapadnog Balkana koje je naručio *Savjet za regionalnu saradnju*⁹⁶, a koje je financirano od strane Evropske unije. Ispituje težnje i očekivanja o životu i radu, preovladavajuće društveno-ekonomske i političke trendove te regionalne i EU integracije. Izdanje Balkanskog barometra za 2020. godinu predstavlja sljedeće poglavlje u stalnom razvoju najistaknutijeg istraživanja javnog i poslovnog mnjenja u regiji. Balkanski Barometar je danas čvrsto uspostavljen kao pouzdan izvor regionalnih podataka koji se široko koriste.

Istraživanja Balkan barometra za 2020. godinu sprovedena su između decembra 2019. i januara 2020. u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Kosovu, Crnoj Gori, Republici Sjevernoj Makedoniji i Srbiji. Kroz Istraživanje Javnog barometra postavljeno je 116 pitanja za 6020 građana, a kroz istraživanje Poslovnog mišljenja postavljeno je 95 pitanja za 1215 vlasnika preduzeća, menadžera ili rukovodilaca. Odgovori ispitanika sistematizovani su, izvršena njihova analiza i predstavljeni u dva izvještaja – *Istraživanje javnog mnjenja*⁹⁷ i *Istraživanje poslovnog mišljenja*⁹⁸.

Inkluzija romske zajednice postaje ekonomska kao i moralna neophodnost. Bolja integracija takođe će donijeti indirektnu korist za državu kroz veću osnovu prihoda i niže trošenje. Ipak, najvažnije je da će se poboljšati pristup Roma obrazovanju, kvalitetnom stanovanju, zdravstvenoj zaštiti i drugim osnovnim uslugama.⁹⁹

Iz odgovora ispitanika vidi se da je vjerovatnije da će podržati afirmativnu akciju u zapošljavanju za osobe sa invaliditetom nasuprot raseljenim licima ili izbjeglicama ili pripadnicima romske zajednice. U stvari, to osjeća oko 91 %, odnosno da osobama sa invaliditetom treba dati posebne privilegije prilikom traženja posla u javnom sektoru, dok je to 72% prema interno raseljenim licima i izbjeglicama, a prema pripadnicima romske zajednice to je 75%.¹⁰⁰ Nesklad u stavu prema ranjivim grupama najmanje je izražen u Crnoj Gori u odnosu na zemlje iz okruženja.

U tabelama koje se nalaze ispod su prikazani stavovi ispitanika u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Kosovu, Republici sjevernoj Makedoniji, Crnoj Gori i Srbiji kada su u pitanju određena pitanja kao što su: Pristup obrazovanju za građane romske zajednice; djeca da idu u školu sa djecom iz romske zajednice; zaposliti osobu iz romske zajednice; zaposliti osobu iz romske zajednice – efekti na prodaju i radnu atmosferu; posao za građane romske zajednice; raditi sa građanima romske zajednice; raditi za poslodavca koji je pripadnik romske zajednice; pozvati osobu romske zajednice u kuću; brak sa osobom iz romske zajednice.

⁹⁶ Regional Cooperation Council (RCC)

⁹⁷ https://www.rcc.int/download/docs/2020-06-Balkan-Barometer-Public-Opinion_final.pdf/bf27f9fc10de8a02df9db2b60596f0cd.pdf

⁹⁸ https://www.rcc.int/download/docs/BB_business_2020-lr2.pdf/2953e3a32654e8beace617232b9b865e.pdf

⁹⁹ Balkan Barometer 2020, Public opinion (Analytical report), Regional Cooperational Council, str. 76

¹⁰⁰ Ibid

Postoji jasan i prisutan obrazac predrasuda prema građanima romske zajednice širom Regiona zapadnog Balkana i ovo ima izuzetno štetan uticaj na njihovu mogućnost da dobiju pristup javnim službama i uživaju u ekonomskim i socijalnim mogućnostima koje se nude drugima u regiji. Manje od polovine stanovništva zapadnog Balkana bi razmotrilo iznajmljivanje stanova građanima romske zajednice (46%), lišavajući ih stambenog zbrinjavanja, dok trećina ne bi radila za poslodavca koji je iz romske zajednice, čime se ozbiljno ograničava njihov preduzetnički potencijal. Isti broj se izjasnio da im ne bi bilo ugodno da kupuju proizvode od prodavaca koji su iz romske zajednice, a četvrtina ispitanika ne bi radila sa kolegom koji je pripadnik romske zajednice. Kada je u pitanju društveni kontekst, nevjerovatnih 70 % anketirane populacije se izjasnilo da im ne bi bilo ugodno da se vjenčaju (ili njihova djeca) sa pripadnicima romske zajednice. Više od četvrtine ispitanika (26%) ne želi da njihova djeca dijele učionicu sa učenicom iz romske i egipćanske zajednice. Ispitanici u Crnoj Gori u međuvremenu su najotvoreniji u odnosu na ostale zemlje zapadnog Balkana za ideju da se vjenčaju sa pripadnicima romske zajednice (62%), ali bi najvjerovatnije prigovorili da se angažuje Saradnik za Rome (31%).

31% ispitanika iz Crne Gore je nezadovoljno idejom da njihova djeca dijele učionicu sa učenicom iz romske zajednice i isti procenat vjerovatno neće imati prijatelja iz romske zajednice. Osim toga, 40% ispitanika iz Crne Gore ne bi kupovali od prodavca koji je pripadnik romske zajednice.

PRISTUP OBRAZOVANJU ZA GRAĐANE ROMSKE ZAJEDNICE¹⁰¹

Vlada bi trebala osigurati afirmativne mjere – promovisati mogućnosti jednakog pristupa romskoj populaciji prilikom prijavljivanja za srednju školu ili univerzitet

Ekonomija	U potpunosti se ne slaže	Sa tendencijom da se ne slaže	Sa tendencijom da se slaže	Potpuno se slaže	DK/Refuse
BALKAN BAROMETAR 2020					
Region	9	12	42	33	4
Albanija	3	8	56	32	1
Bosna i Hercegovina	6	12	45	32	5
Kosovo*	7	8	38	44	3
Republika sjeverna Makedonija	17	11	33	36	3
Crna Gora	4	6	48	39	2
Srbija	18	25	35	13	8
BALKAN BAROMETAR 2016					
Region	7	13	37	39	3
Albanija	1	6	39	54	0
Bosna i Hercegovina	3	7	31	56	4
Kosovo*	4	12	34	49	2

¹⁰¹ Balkan Barometer 2020, Public opinion (Analytical report), Regional Cooperation Council. Dostupno na adresi: <https://www.rcc.int/balkanbarometer/publications>

Vlada bi trebala osigurati afirmativne mjere – promovisati mogućnosti jednakog pristupa romskoj populaciji prilikom prijavljivanja za srednju školu ili univerzitet

Ekonomija	U potpunosti se ne slaže	Sa tendencijom da se ne slaže	Sa tendencijom da se slaže	Potpuno se slaže	DK/Refuse
Republika sjeverna Makedonija	12	15	36	34	3
Crna Gora	3	11	30	51	5
Srbija	12	16	35	32	5

DJECA DA IDU U ŠKOLU SA DJECOM IZ ROMSKE ZAJEDNICE¹⁰²

Koliko je vjerovatno da vam je prijatno da vaša djeca idu u školu sa djecom iz romske zajednice

Ekonomija	Nelagodno	Donekle nelagodno	Donekle lagodno	Lagodno	DK/Refuse
BALKAN BAROMETAR 2020					
Region	10	16	33	34	7
Albanija	8	17	43	28	4
Bosna i Hercegovina	11	16	32	34	8
Kosovo*	13	14	39	30	5
Republika sjeverna Makedonija	5	19	27	44	6

¹⁰²Balkan Barometer 2020, Public opinion (Analytical report), Regional Cooperational Council. Dostupno na adresi: <https://www.rcc.int/balkanbarometer/publications>

Koliko je vjerovatno da vam je prijatno da vaša djeca idu u školu sa djecom iz romske zajednice

Ekonomija	Nelagodno	Donekle nelagodno	Donekle lagodno	Lagodno	DK/Refuse
Crna Gora	12	19	25	37	7
Srbija	9	15	31	32	14
BALKAN BAROMETAR 2019					
Region	10	12	32	40	6
Albanija	12	8	31	45	5
Bosna i Hercegovina	7	14	41	32	6
Kosovo*	10	14	31	41	5
Republika sjeverna Makedonija	6	5	24	60	5
Crna Gora	12	14	42	25	7
Srbija	13	18	24	39	5

ZAPOSлити OSOBU IZ ROMSKE ZAJEDNICE¹⁰³

Koliko je vjerovatno da biste zaposlili osobu iz romske zajednice čiji obrazovni profil i iskustvo u potpunosti odgovaraju potrebama vašeg posla??

Ekonomija	Nije vjerovatno	Malo vjerovatno	Ni vjerovatno ni nevjerovatno	Vjerovatno	Vrlo moguće	DK/Refuse
BALKAN BAROMETER 2020						

¹⁰³ Balkan Barometer 2020, Business opinion (Analytical report). Dostupno na web adresi: <https://www.rcc.int/balkanbarometer/publications>

Koliko je vjerovatno da biste zaposlili osobu iz romske zajednice čiji obrazovni profil i iskustvo u potpunosti odgovaraju potrebama vašeg posla??

Ekonomija	Nije vjerovatno	Malo vjerovatno	Ni vjerovatno ni nevjerojatno	Vjerovatno	Vrlo moguće	DK/Refuse
Region	4	5	21	39	27	5
Albanija	4	7	14	47	26	1
Bosna i Hercegovina	7	6	13	33	38	3
Kosovo*	9	7	29	31	17	8
Republika sjeverna Makedonija	4	7	15	34	33	5
Crna Gora	4	8	20	40	24	4
Srbija	2	2	26	40	23	5
BALKAN BAROMETER 2017						
Region	7	9	19	43	21	2
Albanija	8	12	21	49	11	1
Bosna i Hercegovina	4	4	14	31	46	2
Kosovo*	22	11	33	26	9	1
Republika sjeverna Makedonija	1	6	27	45	19	2
Crna Gora	3	6	20	38	28	5
Srbija	4	9	19	49	18	2

RADITI SA GRAĐANIMA ROMSKE ZAJEDNICE¹⁰⁴

Koliko je vjerovatno da vam je lagodno raditi sa građanima iz romske zajednice

Ekonomija	Nelagodno	Donekle nelagodno	Donekle lagodno	Lagodno	DK/Refuse
BALKAN BAROMETAR 2020					
Region	10	15	33	36	6
Albanija	5	14	44	35	3
Bosna i Hercegovina	12	14	33	34	7
Kosovo*	14	13	41	28	4
Republika sjeverna Makedonija	5	14	29	47	5
Crna Gora	12	19	26	37	7
Srbija	11	16	28	34	12
BALKAN BAROMETAR 2019					
Region	10	12	34	39	6
Albanija	12	8	32	44	5
Bosna i Hercegovina	6	13	45	30	7
Kosovo*	11	12	30	40	7
Republika sjeverna Makedonija	8	5	27	55	4

¹⁰⁴ Balkan Barometer 2020, Business opinion (Analytical report). Dostupno na web adresi: <https://www.rcc.int/balkanbarometer/publications>

Koliko je vjerovatno da vam je lagodno raditi sa građanima iz romske zajednice

Ekonomija	Nelagodno	Donekle nelagodno	Donekle lagodno	Lagodno	DK/Refuse
Crna Gora	13	15	43	22	7
Srbija	12	16	26	42	4

BRAK SA OSOBOM IZ ROMSKE ZAJEDNICE¹⁰⁵

Koliko je vjerovatno da vam je prijatno da se oženite/udate za pripadnika romske zajednice / vaša djeca da se udaju/ožene za pripadnika romske zajednice?

Ekonomija	Nelagodno	Donekle nelagodno	Donekle lagodno	Lagodno	DK/Refuse
BALKAN BAROMETAR 2020					
Region	52	18	10	8	11
Albanija	61	16	8	5	11
Bosna i Hercegovina	46	18	13	11	12
Kosovo*	52	16	17	7	8
Republika sjeverna Makedonija	62	16	4	8	10
Crna Gora	40	22	12	14	12
Srbija	54	17	8	6	15

¹⁰⁵ Balkan Barometer 2020, Public opinion (Analytical report), Regional Cooperation Council. Dostupno na adresi: <https://www.rcc.int/balkanbarometer/publications>

Koliko je vjerovatno da vam je prijatno da se oženite/udate za pripadnika romske zajednice / vaša djeca da se udaju/ožene za pripadnika romske zajednice?

Ekonomija	Nelagodno	Donekle nelagodno	Donekle lagodno	Lagodno	DK/Refuse
BALKAN BAROMETAR 2019					
Region	53	15	13	9	11
Albanija	51	16	10	14	10
Bosna i Hercegovina	26	18	29	12	15
Kosovo*	72	11	7	4	7
Republika sjeverna Makedonija	48	14	13	14	11
Crna Gora	60	16	9	3	11
Srbija	62	15	8	6	9

Doprinos strategije dostizanju prioriteta postavljenih u krovnim strateškim dokumentima

Realizacijom Strategije za socijalno inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020 dat je doprinos u dostizanju prioriteta u krovnim strateškim dokumentima, kao što su:

- **Strategija manjinske politike 2019-2023, koja predstavlja** krovni sektorski strateški dokument u oblasti zaštite manjina, borbi protiv diskriminacije i jačanja socijalne inkluzije manjinskih naroda;
- **Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti (PAPRR) 2017-2021.** - Planom aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti 2017-2021, se jasno ukazuje na neravnopravan položaj Romkinja i Egipćanki u crnogorskom društvu, primarno na činjenicu marginalizovanog položaja u oblastima obrazovanja, zdravstvene zaštite, stambenog zbrinjavanja i zaposlenja. Posebno je značajno istaći težak položaj Romkinja i Egipćanki, gdje PAPRR predviđa niz aktivnosti koje se odnose na obezbjeđivanje primarne zdravstvene zaštite. Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine;
- **Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine,** koja predstavlja implementacioni dokument Agende održivog razvoja 2030 u Crnoj Gori, kao najznačajniji problemi u oblastima sa kojima se suočavaju pripadnici romske populacije, naznačen je nedovoljan nivo integracije u crnogorsko društvo (primarno problemi u oblasti potrebe adekvatnog uređenja pravnog statusa, obrazovanja, zapošljavanja, zdravstva i stanovanja). Akcenat je i na problemima u pogledu socijalne isključenosti pripadnika manjina i potrebe njihove veće zastupljenosti u javnom i političkom životu.
- **Pravci razvoja Crne Gore 2018-2021** - Vlada Crne Gore je 2017.godine, donijela Pravce razvoja Crne Gore 2018-2021 koji predstavljaju jedan od krovnih strateških dokumenata sa kojim je potrebno uskladiti javnu politiku. U kontekstu ostvarivanja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, bitno je napomenuti da je predmetnim dokumentom stavljen akcenat na potrebu poboljšanja kvaliteta obrazovanja, produkovanja konkurentnog kadra, te školovanje kadra koji odgovara potrebama tržišta rada, kao i razvoj inkluzivnog sistema obrazovanja;
- **Strategija za zaštitu od nasilja u porodici 2016-2020** - Posebno značajna pitanje za romski i egipćansku populaciju predstavlja borba protiv nasilja u porodici koja je tretirana Strategijom za zaštitu od nasilja u porodici. Pripadnice romske i egipćanske zajednice, osim višestruke diskriminacije i nasilja u porodici, izložene su i posebnom vidu nasilja - prisilnoj udaji djevojčica kroz ugovorene brakove, za koje institucije u Crnoj Gori još uvijek nisu našle adekvatan odgovor.
- **Strategija za ostvarivanje prava djeteta 2019-2024** - Strateškim dokumentom je akcenat stavljen na poboljšanje položaja Romske i Egipćanske djece u različitim oblastima, počev od rješavanja problema registracije rođenja romske i egipćanske

djece. Takođe, poseban značaj je pružen rješavanju pitanja dostupnosti zdravstvene zaštite i borbi protiv svih oblika nasilja i eksploatacije sa kojima se suočavaju romska i egipćanska djeca. Obrazovanje predstavlja oblast gdje je u prethodnom periodu napravljen najznačajniji iskorak u pogledu unapređenja položaja romske i egipćanske djece, međutim, strateškim dokumentom se konstatuje potreba preduzimanja daljnjih koraka u cilju dostizanja zacrtanih ciljeva u pogledu nivoa obrazovanosti romske i egipćanske djece;

- **Strategija inkluzivnog obrazovanja 2019-2025** - U okviru oblasti inkluzivnog obrazovanja koja je tretirana relevantnim strateškim dokumentom, poseban značaj za javnu politiku Roma i Egipćana se odnosi na: Obezbjedeње dostupnosti i pravičnost obrazovanja za svu djecu zajedno sa vršnjacima kroz neophodnu međusektorsku podršku; Osiguranje jednakosti i kontinuiteta inkluzivnog obrazovanja kroz uspješnu saradnju unutar i između sektora i tranziciju sa jednog nivoa obrazovanja na sljedeći i Unapređenje kvalitetnog inkluzivnog obrazovanja kroz jačanje školskih politika, kulture i prakse;
- **Strategija za mlade 2017-2021** - Strategija za mlade predstavlja značajan dokument sa aspekta unapređenja položaja mladih Roma i Egipćana;
- **Master plan razvoja zdravstva Crne Gore 2015-2020** - U ostvarivanju osnovnog cilja strateškog dokumenta tj., očuvanja i unapređenja zdravlja stanovništva, akcenat je stavljen na izgradnji održivog zdravstvenog sistema. Za postizanje navedenog, neophodno je obezbijediti solidarnost i jednakost bez obzira na kategorije i populacione grupe, što su i načela sadržana u nacionalnom zakonskom okviru, sa posebnim fokusom na vulnerabilne grupe stanovništva kao što su Romi i Egipćani;
- **Nacionalna stambena strategija 2011-2020. godine** - Osnovni cilj izrade Nacionalne stambene strategije je definisanje pravaca daljeg razvoja stambenog sektora kroz analizu postojećeg stanja, uspostavljanje vizije u okviru stambenog sektora, definisanje misije i formulisanje stambene politike. Prioritetne oblasti za definisanje mjera i akcija su: stvaranje preduslova za unapređenje stambenog tržišta; poboljšanje-održavanje postojećeg stambenog fonda; regulisanje pitanja neformalnih naselja; poboljšanje uslova stanovanja posebnih socijalnih grupa; poboljšanje infrastrukture i smanjenje potrošnje energije u stanovanju; formulisanje strateškog okvira za transparentnu raspodjelu javnih resursa, kao i za mobilisanje drugih resursa i sl.

III TABELA ZA IZVEŠTAVANJE O IMPLEMENTACIJI AP ZA 2020 GODINU

STRATEŠKI CILJ ZA SVE OBLASTI	Socijalna inkluzija Roma i Egipćana kroz poboljšanje njihovog socio-ekonomskog položaja u Crnoj Gori
--------------------------------------	---

1. OBLAST STANOVANJE

Operativni ciljevi Strategije	1.1. Izgradnja socijalnih stanova u Podgorici, Nikšiću i Beranama 1.2. Poboljšanje uslova stanovanja Roma i Egipćana 1.3. Legalizacija romskih i egipćanskih naselja i/ili objekata 1.4. Izmještanje (relokacija) romskih i egipćanskih naselja i/ili objekata 1.5. Primjena tzv. ad hoc mjera za poboljšanje uslova stanovanja		
Indikator učinka 1.	Polazne vrijednosti	Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta	Vrijednosti na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta
Strategija je donijeta u martu 2016. godine i istom nijesu postavljeni indikatori učinka, već su oni postavljeni u jednogodišnjim Akcionim planovima.	Podaci na osnovu Istraživanja socijalnog položaja i socijalne inkluzije Roma i Egipćana u CG iz 2016. godine: najveći broj Roma i Egipćana (oko 77%) živi u segregisanim naseljima. Od svih objekata u kojima žive Romi i Egipćani u Crnoj Gori njih oko 60 % domaćinstava živi u legalizovanim objektima koji su u vlasništvu nekog od članova porodice. U neuslovnim objektima živi oko 60% domaćinstava. Kada je riječ o opremljenosti domaćinstva, podaci pokazuju da 47% domaćinstva imaju kupatilo, 81.7% imaju struju, a kanalizaciju 39%.	MNE1 „Izgradnja 62 stambene jedinice u Nikšiću“- ukupna vrijednost projekta iznosila je 2.557.801,21€, od čega su sredstva granta 1.980.000,00€, a kontribucija lokalne jedinice 577.801,21€. Projekat je realizovan u potpunosti u planiranom roku bez naknadnih radova sa uštedom od 180.000,00€. Selekcija korisnika sprovedena u skladu sa Zakonom o socijalnom stanovanju uz podršku UNHCR-a i OEBS-a. Svečano otvaranje i useljenje novosagrađene zgrade je održano u maju 2016. godine. MNE2 „Izgradnja 171 stambenih jedinica za stanovnike Kampa Konik u Podgorici“ - ukupna vrijednost projekta iznosi 7.430.215,61€, od čega su sredstva granta 6.226.662,00€. Potpisan je Grant sporazum sa Razvojnog bankom Savjeta Evrope. Ugovori sa izvođačima	Kroz Regionalni stambeni program izgrađeno je 233 stambene jedinice za građane romske i egipćanske zajednice u Podgorici, Nikšiću i Beranama, čime je stambeno zbrinuto preko 1000 osoba. Izgradnjom pomenutih stambenih jedinica zatvoren je najveći kolektivni kamp u Crnoj Gori, Kamp Konik. Doprinos države, odnosno lokalnih samouprava i Glavnog grada u ovom programu je bio u dodjeli zemljišta za izgradnju stambenih jedinica i izgradnju primarne infrastrukture (voda, kanalizacija, struja). Značajan doprinos kada su u pitanju dugoročna i održiva rješenja za socijalno stanovanje, odnosno izgradnja stambenih jedinica, dala je organizacija HELP-Hilfe zur Selbsthilfe koja je uz podršku donatora realizovala više projekata finansiranih od strane Njemačke Vlade, Evropske unije,

				radova i nadzora za prvu fazu (120 stanova) zaključeni su 11.02.2016.			UNHCR-a, čime je obezbijeđeno 100 stambenih jedinica u opštinama Podgorica, Nikšić, Tivat, Berane, Pljevlja i Herceg Novi. U izvještajnom periodu, obezbijeđene su stambene jedinice u Herceg Novom (za 23 korisnika), Tivtu (za 49 korisnika – 4 porodice, naselje 7. Jul) i Nikšiću (Zvjerinjak) za ukupno 132 korisnika, a čiju izgradnju je finansirala Njemačka Vlada.			
							Prema podacima iz Istraživanja (2016) 81.7% domaćinstava romske i egipćanske zajednice je bilo snabdjeveno električnom energijom, dok je prema Istrživanju (2020) 90.2 % domaćinstava romske i egipćanske zajednice snabdjeveno električnom energijom. Prema Istraživanju(2016) godine 42.4% domaćinstava romske i egipćanske zajednice je bilo opremljeno kupatilom, dok je prema gore navedenom Istrživanju iz 2020. godine 82.2 % domaćinstava romske i egipćanske zajednice opremljeno kupatilom.			
							Zakon o planiranju prostora i izgradnji objekata je stupio na snagu, a kojim se omogućilo da građani predaju zahtjev za legalizaciju objekata i veliki broj građana je predalo zahtjev za legalizaciju (50.000), međutim nadležni resor ne vodi evidenciju podnosilaca zahtjeva prema etničkoj pripadnosti. U izvještajnom periodu nije bilo izmještanja (relokacije) romskih naselja i/ili objekata, ali je Regionalni savjet za saradnju (RCC) u izvještajnom periodu uradio Metodologiju mapiranja romskih naselja i planirano je da se do kraja 2021. godine mapiraju romska naselja u svim Opštinama u Crnoj Gori.			
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 1.	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na	Institucije odgovorne za sprovođenje	IZVJEŠTAJ	Status realizacije	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja	
				  						

	kraju izvještajnog perioda	aktivnosti		¹⁰⁶	obrazloženje)				
1. Izrada baze podataka o socijalnim stanovima i revizija pravnih osnova za korišćenje tih stanova	Urađena baza podataka, odnosno analiza postojećeg stambenog fonda i stambenih potreba osoba koje se nalaze u stanju socijalne potrebe	Lokalne samouprave, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹⁰⁷	Glavni Grad Podgorica. Prikupljeni su podaci za potrebe izrade baze podataka o socijalnim stanovima i revizije pravnih osnova za korišćenje tih stanova. Opština Bar Prikupljeni su relevantni podaci, izvršeno snimanje i analiza postojećeg stambenog fonda, pribavljeni podaci o korisnicima objekata, veličini objekata, pravnom osnovu korišćenja, broju članova i stanju objekata. Takođe su identifikovane parcele i vlasništva nad zemljištem na kojem su objekti izgrađeni, odnosno postavljeni. U Opštini Herceg Novi postoji evidencija stambenog fonda, kao i procjena stambenih potreba osoba koje se nalaze u stanju socijalne potrebe. Opština Budva još uvijek nije uradila kompletnu analizu postojećeg stambenog fonda. Opština Tuzi nema podataka o bazi podataka, odnosno analize postojećeg stambenog fonda i stambenih potreba osoba koje se nalaze u stanju socijalne potrebe, niti je usvojen program socijalnog stanovanja. Opština Bijelo Polje ima važeći LPA za integraciju Roma za period 2018-2022 godina i u oblasti stanovanje je predviđena mjera "Donošenje Lokalne Studije socijalnog stanovanja Roma".					Redovna budžetska sredstva LS ¹⁰⁸	

¹⁰⁶ ■ realizovano ■ djelimično ■ nerealizovano.

¹⁰⁷ Od 04. decembra 2020. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

¹⁰⁸ Lokalna samouprava

2. Usvojiti program socijalnog stanovanja u LS	Dvije lokalne samouprave donijele Program socijalnog stanovanja	Lokalne samouprave, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹⁰⁹	Lokalne samouprave koje su donjele Program socijalnog stanovanja su: Opština Herceg Novi za period 2020- 2021, Opština Nikšić za period 2021, Opština Bijelo Polje za period 2020.				Redovna budžetska sredstva LS	
---	--	---	---	--	--	--	-------------------------------------	--

¹⁰⁹ibid

2. OBLAST OBRAZOVANJE

Operativan cilj za oblast Obrazovanje po AP za 2020. godinu	Povećanje stepena upisa na svim nivoima obrazovanja		
Operativni ciljevi Strategije	2.1. Povećanje stepena upisa i smanjenje drop-outa na svim nivoima obrazovanja 2.2. Povećanje stepena upisa romske i egipćanske djece u predškolsko obrazovanje 2.3. Pospješivanje školskog uspjeha romske i egipćanske djece 2.4. Posebne mjere usmjerene na smanjenje drop-outa 2.5. Podizanje svijesti o značaju obrazovanja		
Indikatori učinka	Polazne vrijednosti	Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta	Vrijednosti na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta
<p>Strategija je donijeta u martu 2016. godine i istom nijesu postavljeni indikatori učinka, već su oni postavljeni u jednogodišnjim Akcionim planovima.</p>	<p>Kada je riječ o obrazovanju dominiraju oni koji su bez škole (37.7%) i oni sa nezavršenom osnovnom školom (36.6%). Završenu osnovnu školu ima 17%, dok srednju stručnu spremu trećeg stepena ima svega 5.8%. Četvorogodišnju srednju školu ima nekih 2%, a višu i visoku školu ima sveg 0.1% romske populacije.Ovim rezultatima se jasno ističe jedan od ključnih problema integracije kada je romska populacija u pitanju, a to je obrazovanje odnosno nedovoljna obrazovanost, manjak stručnih kvalifikacija, kao i često napuštanje školovanja.¹¹⁰.</p> <p>Ni kada je riječ o besplatnim udžbenicima i školskom priboru za djecu, nije bolja situacija. Oko 70% nikada nije dobilo pomoć u vidu besplatnih udžbenika i školskog pribora, dok 16.8% redovno dobija ovakvu pomoć. Oko 5% dobija povremeno besplatne udžbenike, a 4.6% rijetko.</p>	<p>Školske 2018/19. godine u predškolsko vaspitanje i obrazovanje je upisano 191 dijete romske i egipćanske zajednice. Broj učenika romske i egipćanske zajednice u redovnom osnovnom obrazovanju, školske 2018/2019. godine, je 1793 učenika, što čini 2,66% od ukupnog broja upisane djece u osnovne škole u Crnoj Gori.</p> <p>Na početku školske 2018/19. godine obezbijeđeni kompleti udžbenika za djecu romske i egipćanske populacije I, II i III razreda osnovne škole od strane Ministarstva za ljudska i manjinska prava, a za učenike romske i egipćanske populacije od IV do IX razreda iste obezbjeđuje Ministarstvo prosvjete. 2018. godine, MLJMP11 je dodijelilo stipendije svim srednjoškolicima romske i egipćanske populacije koji su se blagovremeno i uz potpunu dokumentaciju prijavili za istu. Stipendije su dodijeljene u iznosu 60 € mjesečno. Za II polugodište školske 2017/18 (januar-jun 2018.), isplaćene su stipendije za 102 učenika romske i egipćanske populacije (43 Ž, 59 M). Takođe, 2018. godine, MLJMP12 je dodijelilo stipendije i svim studentima romske i egipćanske</p>	<p>U predškolskom vaspitanju i obrazovanju, u septembru 2020. godine, ukupno je bilo 224 djece iz romske i egipćanske zajednice (M 106 - Ž 118). Osnovnu školu školske 2020/21, od I do IX razreda, pohađa 1.793 učenika romske i egipćanske zajednice (M 929 - Ž 864), dok je u srednjoj školi u septembru 2020. godine ukupno bilo 174 srednjoškola iz romske i egipćanske zajednice (M 101 - Ž 73). Broj studenata iz romske i egipćanske zajednice akademske 2020/2021. godini je 17 (M 8 - Ž 9).</p> <p>Tokom 2020. godine angažovano je 22 Saradnika (medijatora) u osnovnim školama: u Podgorici, Nikišiću, Baru, Beranama, Ulcinju, Herceg Novom i Tivtu.</p> <p>Od januara 2020. godine do juna 2020. godine, dodijeljena je 121 stipendija (mjesečni iznos 60 eura) srednjoškolicima, dok od oktobra 2020. godine do decembra 2020. godine, dodijeljeno je 153 stipendija srednjoškolicima romske i egipćanske</p>

¹¹⁰Istraživanje socijalnog položaj i socijalna inkluzija Roma i Egipćana u Crnoj Gori – februar, 2016. godine.

		<p>Školske 2016/17 upisano je 112 učenika romske i egipćanske populacije u srednje škole, odnosno svi koji su izrazili želju da stiču srednjoškolsko obrazovanje. Svi učenici koji su podnijeli zahtjeve za stipendiju su je i dobili (95 učenika). Svi studenti/studentkinje romske i egipćanske nacionalnosti upisani akademске 2016/17 oslobođeni su plaćanja školarina. Takođe, sa upravom studentskih domova u Podgorici, Nikšiću i Kotoru omogućen je besplatan smještaj i ishranu za ukupno 5 studenata/studentkinja koji studiraju van gradova u kojima žive. Obezbijeđen je smještaj i ishrana za 3 studenta/studentkinje u Podgorici, jednu studentkinju u Nikšiću i jednu studentkinju u Kotoru.</p> <p>Školske 2015/16 Predškolsko obrazovanje – 109 Osnovno obrazovanje – 1438 Srednje obrazovanje – 99 Fakultet – 20</p>		<p>populacije koji su se blagovremeno i uz potpunu dokumentaciju prijavili za istu. Stipendije su dodijeljene u iznosu 150 € mjesečno. Za II semester akademске 2017/18 (januar-jun 2018.), isplaćene su stipendije za 17 studenata romske i egipćanske populacije (11 Ž, 6 M). Za I semester akademске 2018/19 (septembar-decembar 2018.), isplaćene su stipendije za 14 studenata romske i egipćanske populacije (7 Ž, 7 M). Za I polugodište školske 2018/19 (septembar-decembar 2018.), isplaćene su stipendije za 110 učenika romske i egipćanske populacije (54 Ž, 56 M).¹³ Takođe, omogućeno je učenicima romske i egipćanske zajednice, koji to žele, da upišu ili polažu IV razred srednje škole.</p> <p>Školske 2018/19 Predškolsko obrazovanje – 191 Osnovno obrazovanje – 1793 (2,66%) Srednje obrazovanje – 137 (0,48%) Fakultet – 14</p> <p>Kroz projekat, radilo je 10 Saradnika (6 u Podgorici, 2 u Nikšiću, 1 u Beranama i 1 u Herceg Novom). Od septembra školske 2018/2019. godine, Saradnici su dio formalnog obrazovnog sistema.</p>		<p>zajednice. Takođe, za studente, od januara 2020. godine do juna 2020. godine, isplaćeno je 14 stipendija (mjesečni iznos 150 eura), dok od septembra 2020. godine do decembra 2020. godine, isplaćeno 15 stipendija (mjesečni iznos 150 eura) za studente romske i egipćanske zajednice. Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta je 1. septembra 2020. godine, objavilo konkurs za dodjelu stipendija srednjoškolcima i studentima romske i egipćanske zajednice za dodjelu stipendija za prvi semestar akademске 2020/2021. godine. Za akademsku 2020/2021. godinu obezbijeden je besplatan boravak u studentskom domu za dva studenta romske i egipćanske zajednice.</p> <p>Školske 2020/21 angažovan je ukupno 22 Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja. Ukupno angažovano je 22 saradnika (medijatora) u osnovnim školama: u Podgorici, Nikšiću, Baru, Beranama, Ulcinju, Herceg Novom i Tivtu.</p>			
<p>Indikator učinka prema AP za 2020. godinu</p> <p>Povećan broj na predškolskom i srednjem nivou obrazovanja u odnosu na školsku 2019/20 godinu za 5%;</p>		<p>Školske 2015/16 Predškolsko obrazovanje – 109 Osnovno obrazovanje – 1438 Srednje obrazovanje – 99 Fakultet – 20</p>		<p>Školske 2018/19 Predškolsko obrazovanje – 191 Osnovno obrazovanje – 1793 (2,66%) Srednje obrazovanje – 137 (0,48%) Fakultet – 14</p>		<p>Školske 2020/21 Predškolsko obrazovanje – 224 Osnovno obrazovanje – 1793 Srednje obrazovanje – 174 Fakultet – 17</p>			
<p>Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 1.</p>	<p>Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda</p>	<p>Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti</p>	<p>IZVJEŠTAJ</p>	<p>Status realizacije¹¹¹</p> <p>■ ■ ■</p>	<p>Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)</p>	<p>Sredstva planirana</p>	<p>Sredstva realizovana</p>	<p>Izvor finansiranja</p>	<p>Preporuke za naredni period sprovođenja</p>

¹¹¹ ■ realizovano ■ djelimično ■ nerealizovano.

1. Prijem u radni odnos Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja	Primljeno u radni odnos 2 Saradnika	Ministarstvo prosvjete ¹¹² , Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹¹³	Tokom 2020.godine u radni odnos je angažovan jedan saradnik u Tivat. Ukupno angažovano je 22 saradnika (medijatora) u osnovnim školama: u Podgorici, Nikišiću, Baru, Beranama, Ulcinju, Herceg Novom i Tivtu.		€ 7.812,00	€ 4203,00 Za jednog saradnika za deset mjeseci Ukupno: €92.466,00	Budžet MP ¹¹⁴	
2. Kupovina i raspodjela udžbenika za djecu romske i egipćanske populacije od II do IX razreda osnovne škole	1827 podijeljenih kompleta udžbenika	Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta u saradnji sa opštinama izdvojili su 117.610,20 eura za učenike/ce RE populacije Osnovnih škola (1793).		€ 100.000,00	€ 117.610,20	Budžet MP	
3. Putem afirmativne akcije odrediti kvote za upis u srednje škole različitog usmjerenja	Maksimum 150 dječaka i djevojčica romske i egipćanske populacije koja su upisana u srednje škole, podaci razloženi prema polu	Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	Početkom školske 2020/21 upisano 174 srednjoškolaca/ki(M.- 91 I Ž.-63).		/	/	Redovna budžetska sredstva MP	
4. Dodijeliti stipendije srednjoškolcima romske i egipćanske populacije	Dodijeljeno 130 stipendija (korisnici/ce stipendija razvrstani po polu)	Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	Školske 2020/21.godine,dodjeljuju se 154 stipendije.		€ 95.000,00	€ 92.400,00	Budžet MP	
5. Organizovati kampanju za upis u srednju školu, sa posebnim	Realizovano 5 kampanja u 5 gradova (Podgorica, Nikšić, Berane, Bar i Tivat)	Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	Usljed nastale situacije sa pandemijom Covid-19, kampanja za upis RE djece u predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje je organizovana u prostorijama Ministarstva prosvjete 29.		€1.650,00	€1.650,00	Budžet MP	

¹¹²Od 04. decembra 2020. godine Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta

¹¹³Od 04. decembra 2020. godine Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

¹¹⁴ Ministarstvo prosvjete

akcentom na djevojčice i njihove roditelje			<p>aprila 2020. godine. U toku kampanje govorilo se u vezi s elektronskim upisom u sistem obrazovanja, kao i da to ne bi trebalo da obeshrabri pripadnike RE populacije jer je obezbijedena podrška pri upisu, kroz pomoć koju će pružati obrazovni sistem, odnosno saradnici u socijalnoj inkluziji, kao i nevladine organizacije koje se bave pitanjima pripadnika romske i egipćanske populacije. Predstavnici Ministarstva prosvjete, Zavoda za školstvo, Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Romskog savjeta i NVO „Mladi Romi“ su poslali i poruke ohrabrenja roditeljima i djeci za upis u škole i vrtiće.</p> <p>U kampanji je takođe naglašeno da, ukoliko roditelji nemaju mogućnosti da upišu djecu elektronskim putem, mogu da se obrate obrazovnoj ustanovi, koja će pružiti pomoć pri upisu. Takođe, tehničku podršku pružio je i Romski savjet, NVO “Mladi Romi” i NVO “Koračajte sa nama”.</p>					
6. Dodijeliti stipendije studentima/kinjama romske i egipćanske populacije	Dodijeliti 15 stipendija studentima romske i egipćanske populacije	Ministarstvo prosvjete ¹¹⁵ , Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹¹⁶	Akadske 2020/21.godine se dodjeljuju 15 stipendija		€ 30.000,00	€ 22.500,00	Budžet MP	
7. Obezbijediti besplatan boravak studentima/kinjama romske i egipćanske	3 studenata romske i egipćanske populacije kojima je obezbijeden besplatan boravak u	Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	U akademskoj 2020/2021. godini obezbijeden je besplatan boravak u studentskom domu za dva studenta/studentkinje. Radi se o studentu/studentkinji, koji su ove akademske godine, upisali Filološki		€ 3.000,00	€ 2.356,00	Budžet MP	

¹¹⁵ Od 04. decembra 2020. Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta

¹¹⁶ Od 04. decembra 2020. godine Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

populacije u studentskom domu	studentskom domu (po polu)		fakultet u Nikšiću i Fakultet za turizam i hotelijerstvo u Kotoru.					
8. Kampanja u cilju podizanja svijesti o značaju ranog razvoja djeteta i uključivanju romske i egipćanske djece u predškolsko obrazovanje	Realizovano 5 kampanja u 5 gradova (Podgorica, Nikšić, Berane, Bar i Tivat)	Ministarstvo prosvjete ¹¹⁷ , Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹¹⁸	<p>Usljed nastale situacije sa pandemijom Covid-19, kampanja za upis RE djece u predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje je organizovana u prostorijama Ministarstva prosvjete 29. aprila 2020. godine. U toku kampanje govorilo se u vezi s elektronskim upisom u sistem obrazovanja, kao i da to ne bi trebalo da obeshrabri pripadnike RE populacije jer je obezbijedena podrška pri upisu, kroz pomoć koju će pružati obrazovni sistem, odnosno saradnici u socijalnoj inkluziji, kao i nevladine organizacije koje se bave pitanjima pripadnika romske i egipćanske populacije. Predstavnici Ministarstva prosvjete, Zavoda za školstvo, Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Romskog savjeta i NVO „Mladi Romi“ su poslali i poruke ohrabrenja roditeljima i djeci za upis u škole i vrtiće.</p> <p>U kampanji je takođe naglašeno da, ukoliko roditelji nemaju mogućnosti da upišu djecu elektronskim putem, mogu da se obrate obrazovnoj ustanovi, koja će pružiti pomoć pri upisu. Takođe, tehničku podršku pružio je i Romski savjet, NVO “Mladi Romi” i NVO “Koračajte sa nama”.</p> <p>Crveni krst Crne Gore uredno informisao roditelje o upisu u predškolske ustnove, po potrebi a naročito tokom ljetnjih mjeseci i u septembru.</p>		€1.650,00	€1.650,00	Budžet MP	

¹¹⁷ Od 04. decembra 2020. Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta

¹¹⁸ Od 04. decembra 2020. godine Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

<p>9. Kampanja za upis u osnovnu školu u Podgorici, Nikšiću, Beranama, Baru i Tivatu</p>	<p>Realizovano 5 kampanja u 5 gradova (Podgorica, Nikšić, Berane, Bar i Tivat)</p>	<p>Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava,</p>	<p>Usljed nastale situacije sa pandemijom Covid-19, kampanja za upis RE djece u predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje je organizovana u prostorijama Ministarstva prosvjete 29. aprila 2020. godine. U toku kampanje govorilo se u vezi s elektronskim upisom u sistem obrazovanja, kao i da to ne bi trebalo da obeshrabri pripadnike RE populacije jer je obezbijedena podrška pri upisu, kroz pomoć koju će pružati obrazovni sistem, odnosno saradnici u socijalnoj inkluziji, kao i nevladine organizacije koje se bave pitanjima pripadnika romske i egipćanske populacije. Predstavnici Ministarstva prosvjete, Zavoda za školstvo, Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Romskog savjeta i NVO „Mladi Romi“ su poslali i poruke ohrabrenja roditeljima i djeci za upis u škole i vrtiće. U kampanji je takođe naglašeno da, ukoliko roditelji nemaju mogućnosti da upišu djecu elektronskim putem, mogu da se obrate obrazovnoj ustanovi, koja će pružiti pomoć pri upisu. Takođe, tehničku podršku pružio je i Romski savjet, NVO “Mladi Romi” i NVO “Koračajte sa nama”.</p> <p>Kroz redovne aktivnosti i u svakodnevnom kontaktu sa roditeljima RE djece, Crveni krst Crne Gore informisao iste o procedurama upisa djece u osnovnu školu.</p>		<p>€1.650,00</p>	<p>€1.650,00</p>	<p>Budžet MP</p>	
<p>10. Kampanja “Svi u školu” za upis u</p>	<p>Realizovane kampanje u najmanje 6 opština</p>	<p>Ministarstvo za ljudska i manjinska prava,</p>	<p>COVID 19 Tokom Covid-19 pandemije, Crveni krst Crne Gore, kroz projekat sa Unicef-om i u</p>		<p>1.500,00 €</p>	<p>Sredstva nisu utrošena</p>	<p>Budžet MLJMP¹²⁰</p>	<p>U narednoj strategiji nosilac ove aktivnosti neće biti</p>

¹²⁰ Ministarstvo za ljudska i manjinska prava

osnovnu i srednju školu u ostalim gradovima u kojima žive pripadnici/ce Roma i Egipćana	u kojima živi značajan broj pripadnika romske i egipćanske populacije	Ministarstvo prosvjete ¹¹⁹	saradnji sa osnovnim školama u Crnoj Gori i Ministarstvom prosvjete, organizovao redovnu podjelu edukativnog materijala koji su nastavnici pripremili za RE djecu sa kojom nijesu mogli stupiti u kontakt.						MLJMP već MP																								
11. Program opismenjavanja i osnovnog obrazovanja odraslih pripadnika Roma i Egipćana	Broj licenciranih ustanova u kojima se realizuju Program i okvirno minimum 100 pripadnika/ca Roma i Egipćana uključenih u program	Centar za stručno obrazovanje, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹²¹	Program elementarnog funkcionalnog opismenjavanja i Program osnovnog obrazovanja odraslih ukupno je pohađalo 168 polaznika/ca. Većina polaznika ovih programa su pripadnici Roma i Egipćana. Programi su realizovani u četiri obrazovne ustanove: JU Osnovna škola "Pavle Žižić" Bijelo Polje; JU Osnovna škola "Marko Miljanov" Podgorica; JU Osnovna škola "Radoje Čizmović" Nikšić i JU Škola za srednje i više stručno obrazovanje „Sergije Stanić“ Podgorica.		€ 80,000.00	€ 90.000,00	Budžet CZSO ¹²²																										
Operativan cilj 2.		Pospešivanje školskog uspjeha romske i egipćanske djece kroz organizovanje zimovanja/ljetovanja i plaćanje troškova polumaturskih i matorskih ekskurzija																															
Indikator učinka 2.		Polazne vrijednosti (na osnovu statističkih podataka za dvije godine koje prethode usvajanju akcionog plana)	Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta	Vrijednosti na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta																													
		MLJMP od 2012. godine organizuje sedmodnevna ljetovanja i zimovanja za najbolje učenike/ce romske i egipćanske populacije VII, VIII i IX razreda u cilju motivisanja istih da nastave svoje obrazovanje i nakon osnovne škole, ali i da nagradi one koji su postigli najbolje rezultate u školi.	Od 27-29. maja 2019. godine MLJMP je organizovalo trodnevnu ekskurziju za 24 (21M 3Ž) učenika/ca IX razreda osnovne škole. Osim toga, MLJMP je finansiralo učešće na ekskurziji za 45 učenika. Tokom 2019. godine tokom kampanja za upis u osnovne škole oštampano je i podijeljeno 300 informativnih plakata, po 100 na crnogorskom, albanskom i romskom jeziku.	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>Broj djece</th> <th>zimovanje</th> <th>ljetovanje</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2016</td> <td>41</td> <td>13 m, 12 ž</td> <td>10m, 6.ž</td> </tr> <tr> <td>2017</td> <td>38</td> <td>15 m, 6 ž</td> <td>14 m, 3 ž</td> </tr> <tr> <td>2018</td> <td>45</td> <td>12 m, 11 ž</td> <td>12 m, 10 ž</td> </tr> <tr> <td>2019</td> <td>48</td> <td>11. m.13 ž</td> <td>18 m. 6 ž</td> </tr> <tr> <td>2020</td> <td>23</td> <td>11.m. 12 ž</td> <td>Covid 19.</td> </tr> </tbody> </table>						Godina	Broj djece	zimovanje	ljetovanje	2016	41	13 m, 12 ž	10m, 6.ž	2017	38	15 m, 6 ž	14 m, 3 ž	2018	45	12 m, 11 ž	12 m, 10 ž	2019	48	11. m.13 ž	18 m. 6 ž	2020	23	11.m. 12 ž	Covid 19.
Godina	Broj djece	zimovanje	ljetovanje																														
2016	41	13 m, 12 ž	10m, 6.ž																														
2017	38	15 m, 6 ž	14 m, 3 ž																														
2018	45	12 m, 11 ž	12 m, 10 ž																														
2019	48	11. m.13 ž	18 m. 6 ž																														
2020	23	11.m. 12 ž	Covid 19.																														
Aktivnost koja utiče na realizaciju	Indikator rezultata i postignute	Institucije odgovorne za sprovođenje	IZVJEŠTAJ	Status realizacije	Novi rok za realizaciju (uz	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period																								

¹¹⁹ Od 04. decembra 2020. Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta

¹²¹ Od 04. decembra 2020. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

¹²² Centar za stručno obrazovanje

Operativnog cilja 2.	vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	aktivnosti			odgovarajuće obrazloženje)				sprovođenja
1. Štampanje i distribucija plakata i drugog informativnog materijala na crnogorskom, albanskom i romskom jeziku u cilju informisanja roditelja o mogućnostima upisa djece u školama u kojima se nastava izvodi na albanskom jeziku	300 distribuiranih informativnih materijala	Ministarstvo prosvjete ¹²³ , Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹²⁴	Ova aktivnost nije realizovana iz razloga što nije bilo mogućnosti finansiranja iste zbog odluke o usmjerenju finansijskih sredstava samo za osnovno funkcionisanje resora zbog širenja pandemije COVID 19.			€ 1.000,00		Budžet MP	
2. Realizovanje zimskih i ljetnjih kampova za najbolje učenike/ce romske i egipćanske populacije VII, VIII i IX razreda	Broj učenika/ca (minimum 40), po polu i mjestu školovanja koji su boravili na zimovanju/ljetovanju u	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	Tokom 2020. ovom aktivnošću je bilo obuhvaćeno 23, učenika: - na zimovanju 23 učenika (11m, 12 ž) - obuhvaćeni gradovi: Podgorica, Nikšić, Herceg Novi, Tivat. - ljetovanje učenika nije organizovano zbog poštovanja mjera vezano za suzbijanje širenja pandemije COVID 19.	Ova mjera biće nastavljena u novoj strategiji		€ 10.000,00	€ 5278.67	Budžet MLJMP	Iskazano je veliko interesovanje učenika za nastavak ove aktivnosti i za narednu strategiju.
3. Uplata troškova učešća na polumaturskim i maturskim ekskurzijama za učenike/ce romske i	Broj učenika po polu i mjestu školovanja koji su boravili na ekskurziji (minimum 40)	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19.	Aktivnost će se realizovati u 2021. godini ukoliko prestane pandemija Covid 19.		€ 15.000,00	Sredstva nisu utrošena	Budžet MLJMP	Ova aktivnost će se realizovati i u narednoj strategiji zbog toga što je iskazano

¹²³ Od 04. decembra 2020. Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta

¹²⁴ Od 04. decembra 2020. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

egipćanske populacije5 završnih razreda osnovne i srednja škole								veliko interesovanje učenika/ca.
4. Unapređenje svijesti roditelja RE populacije o značaju obrazovanja i cjeloživotnog učenja	Najmanje 60 roditelja prošlo edukaciju, razvrstano po polu	Centar za stručno obrazovanje, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19. Centar za stručno obrazovanje je povodom Međunarodnog dana pismenosti organizovao fokus grupu na temu Podrška roditeljima iz ranjivih grupa koji imaju nizak nivo bazičnih vještina . Učesnici fokus grupe su bile predstavnice ZZŠ ¹²⁵ , CKCG ¹²⁶ i CSO ¹²⁷ . U okviru fokus grupe poseban akcenat stavljen je na vještine za roditeljstvo i pružanje podrške za učenje djeci roditelja iz ranjivih grupa. Kroz redovne aktivnosti „Porodičnog centra“ CKCG ¹²⁸ , kontinuirano informisani roditelji o značaju obrazovanja. Tokom pandemije, CKCG se sastajao individualno sa roditeljima i informisao ih o ovoj temi	Aktivnost će se realizovati u 2021. godini ukoliko prestane pandemija Covid 19	€ 1.000,00	Sredstva nisu utrošena	Budžet CZSO	Ova aktivnost će se realizovati i u narednoj strategiji, jer je izuzetno značajno kontinuirano raditi sa roditeljima RE na unapređenju njihove svijesti o značaju obrazovanja
Operativan cilj 3.		Smanjenje stepena ranog napuštanja škole učenika romske i egipćanske populacije kroz obezbjeđivanje prevoza, tutorskih i mentorskih časova						
Indikator učinka 3.		Polazne vrijednosti (na osnovu statističkih podataka za dvije godine koje prethode usvajanju akcionog plana)	Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta			Vrijednosti na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta		
Smanjenje postojećeg procenta ranog napuštanja škole učenika romske i egipćanske populacije za 5%;		Podaci na osnovu Istraživanja socijalnog položaja i socijalne inkluzije Roma i Egipćana u CG iz	Broj srednjoškolaca romske i egipćanske populacije školske 2018/19 je 137 (M75, 62 Ž)			Povećan broj srednjoškolaca u odnosu na školsku 2019/20 godinu za 5%; Povećan broj učenika romske i egipćanske		

¹²⁵ Zavod za školstvo

¹²⁶ Crveni krst Crne Gore

¹²⁷ Centar za stručno obrazovanje

¹²⁸ Crveni krst Crne Gore

Povećan broj srednjoškolaca u odnosu na školsku 2019/20 godinu za 5%; Povećan broj učenika romske i egipćanske populacije koji su oslobođeni plaćanja vanrednog polaganja IV razreda srednje škole u odnosu na školsku 2019/20 za 10%;		2016. godine (istraživanje dostupno na web adresi http://www.mmp.gov.me/biblioteka/istrazivanja Podaci ukazuju da preko 11% romske djece napušta školu.		a 2019/20 upisano je 142 srednjoškolaca/ke (M 80-Ž 62)		populacije koji su oslobođeni plaćanja vanrednog polaganja IV razreda srednje škole u odnosu na školsku 2019/20 za 10%.			
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 3.	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	IZVJEŠTAJ	Status realizacije 	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
1. Praćenje djece u riziku od napuštanja škole kroz rad Timova u Beranama, Nikšiću i Podgorici	Izrada izvještaja koji ukazuje na broj djece koja su završila OŠ7, a nijesu upisana u srednju školu	Ministarstvo prosvjete ¹²⁹ , Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹³⁰	Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19, ali je na zahtjev menadžmenta osnovnih škola, Crveni krst Crne stupao u kontakt sa djecom koja su u riziku od napuštanja redovnog školovanja.			Sredstva nijesu potrebna			
2. Prevoz učenika/djece romske i egipćanske populacije	Minimum 600 učenika obuhvaćene aktivnošću u gradovima u kojima je obezbijeđen prevoz	Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	U Podgorici je obezbijeđen besplatan prevoz za učenika/učenicu osnovnih škola RE populacije. Od septembra 2019. godine prevoz za RE učenike/ce osnovnih škola je obezbijeđen i u Nikšiću, u JU OŠ "Mileva Lajović-Lalatović" i u Beranama, u JU OŠ "Radomir Mitrović".			€ 50.000,00	€ 50.000,00	Budžet MP	
3. Organizovanje tutorskih časova i mentorske podrške	Minimum 120 učenika koji su obuhvaćeni programom mentorstva za školsku 2019/2020 i	NVO "Mladi Romi", Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo za	Angažovani su mentori (nastavnici) u osnovnim i srednjim školama u okviruprojekta koji realizuje NVO "Mladi Romi" u saradnji sa Ministarstvom prosvjete.				€ 42.827,00	Međunarodni fondovi (EK i REF) ¹³¹	

¹²⁹ Od 04. decembra 2020. Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta

¹³⁰ Od 04. decembra 2020. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

¹³¹U okviru projekta „Povećanje pristupa i učešća romskih učenika u srednjem obrazovanju i prelasku na tržište rada“ koji implementira NVO „Mladi Romi“ uz podršku EK i REF-a

	školsku 2020/2021, 44 angažovana profesora/mentora za školsku 2019/2020	ljudska i manjinska prava	<p>U osnovnim školama od januara 2020. godine do juna 2020. godine, angažovano je 35 mentora (nastavnici) za 130 učenika/učenica VIII i IX razreda RE populacije, dok od oktobra 2020. godine do decembra 2020. godine u osnovnim školama školama angažovano je 47 mentora (nastavnika) za 169 učenika/učenica VIII i IX razreda.</p> <p>U srednjim školama je angažovano 44 mentora (nastavnika) za 120 srednjoškolaca/srednjoškolki RE populacije, od januara 2020. godine do juna 2020. godine, dok je od oktobra 2020. godine do decembra 2020. godine, angažovano 48 mentora (nastavnika) za 157 RE srednjoškolaca/srednjoškolki.</p> <p>U saradnji sa OŠ „Savo Pejanović“ zaposleni i volonteri Crvenog krsta Crne Gore, kao i studenti Fakulteta političkih nauka, organizovali su radionice za učenike RE populacije, koji pohađaju V, VI, VII, VIII i IX razred. Radionice surealizovane do uvođenja mjera NKT-a o obustavi nastave u školama, 16. marta.</p>					
4. Upis i oslobađanje troškova vanrednog polaganja IV razreda srednje škole za zainteresovane učenike romske i egipćanske populacije	Najmanje 12 učenika koji su oslobođeni plaćanja vanrednog polaganja IV razreda srednje škole	Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	Tokom 2020. godine četiri vanredna učenika/ce RE populacije (M 3 - Ž 1) obratila su se molbom za besplatno polaganje vanrednih ispita i njima je omogućeno da budu oslobođeni plaćanja naknade za vanredno polaganje ispita. Besplatno polaganje ispita IV razreda omogućeno im je u školama:		€ 2.000.00		Budžet MP	

3. OBLAST ZDRASTVENA ZAŠTITA

Operativan cilj 1.	Povećanje nivoa znanja o značaju korišćenja preventivnih zdravstvenih servisa/pregleda kroz angažovanje Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zdravstva i putem sprovođenja kampanja		
Indikator učinka 1.	Polazne vrijednosti (na osnovu statističkih podataka za dvije godine koje prethode usvajanju akcionog plana)	Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta	Vrijednosti na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta
	<p>Kada je riječ o zdravstvenom stanju, generalno među ispitanicima više je onih koji su svoje zdravstveno stanje ocenili kao dobro, nego kao loše. Oko 36% uzorka bi svoje zdravlje ocijenilo kao uglavnom dobro, a 24% kao veoma dobro. Dok 23% ocijenjuje svoje zdravstveno stanje kao veoma loše, a 16.6% kaže da je njihovo zdravstveno stanje uglavnom loše. Većinom nema teško oboljelih i/ili osoba sa invaliditetom u domaćinstvima ispitanih - 77% kaže da nema teško oboljelih i/ili osoba sa invaliditetom u njihovoj porodici, a 27% ima takvih slučajeva. Kod onih koji imaju u porodici teško obolelu osobu, u najvećem broju slučajeva to je jedna osoba (20.4%). Oko 3% je porodica u kojima je dvije takve osobe, 0.7% je porodica sa tri takve osobe, i manje od 1% sa četiri i pet takvih osoba¹³².</p> <p>Crnogorsko zakonodavstvo predviđa besplatnu zdravstvenu i socijalnu zaštitu socijalno ugroženih slojeva, nezaposlenih, djece, školske djece, trudnica, osoba starijih od 65 godina. Prema monitoringu Dekade inkluzije</p>	<p>Od usvajanja ovog strateškog dokumenta, preko 50% Roma i Egipćana informisano je o značaju preventivnih zdravstvenih pregleda. Broj vakcinisane djece je 89% od ukupne populacije djece romske i egipćanske populacije a trudnice se ne mogu prebrojavati prema pripadnosti bilo koje populacije i po osnovu bilo koje različitosti, tako da baza podataka u zdravstvenom sistemu ne prepoznaje trudnice romkinje.</p> <p>Krajem 2018. godine, Ministarstvo zdravlja u saradnji sa domovima zdravlja Nikšić i Berane preduzeli su odgovarajuće pravne procedure kako bi medijatori u tim ustanovama nastavili sa radom, kao stalno zaposleni sa radnim mjestom-saradnik za inkluziju Roma u zdravstvu, koja su i sistematizovana aktom o sistematizaciji u tim ustanovama.</p> <p>U toku 2018. godine realizovano je 34 (tridesetčetiri) radionice za pripadnice romske i egipćanske populacije na određene teme o prevenciji zdravlja i zdravstvenog vaspitanja, kao i radionice o zdravim stilovima života i prevenciji i zaštiti zdravlja.</p> <p>Takođe, za pripadnice romske i egipćanske populacije održane su radionice na temu „Prevencija ranih brakova“ i na temu „Značaj održavanja lične higijene za zdravlje“. Osim</p>	<p>U Izvještajnom periodu izvršen je prijem u radni odnos tri Saradnika u oblasti zdravstva: u Domu zdravlja Podgorica (dva Saradnika) i u Domu zdravlja Berane (jedan Saradnik). Značajno je napomenuti da su Saradnici primljeni u stalni radni odnos i da se finansiraju iz Budžeta Crne Gore, a prije toga isti su bili angažovani projektno. Prije zasnivanja radnog odnosa standardizovano je zanimanje Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zdravstva.</p> <p>Prema Istraživanju (2016) 43.5 % ispitanika je odgovorilo da posjeduje zdravstvenu knjižicu, dok prema Istraživanju (2020) čak 90.9% ispitanika je odgovorilo da posjeduje zdravstvenu knjižicu što možemo smatrati, pored zapošljavanja Saradnika, kao ključno dostignuće u oblasti zdravstvene zaštite Roma i Egipćana u prethodnom petogodišnjem periodu.</p> <p>Takođe, svi Domovi zdravlja su redovno obavljali vakcinaciju djece po Programu obavezne imunizacije. Osim toga redovno su realizovane kampanje o značaju</p>

¹³² Istraživanje socijalnog položaj i socijalna inkluzija Roma i Egipćana u Crnoj Gori – februar, 2016. godine.

		Roma 2005-2015 za 2014. godinu pripadnici romske i egipćanske populacije koji imaju status raseljenih osoba, izbjeglica i tražitelja azila dobijaju iste usluge koje dobijaju i drugi korisnici zdravstvene zaštite. Pristup zdravstvenoj zaštiti i dalje predstavlja problem, s obzirom na činjenicu da značajan postotak Roma i Egipćana nema odgovarajuće medicinske kartone i dokumentaciju.	ovih radionica izrađeni su i lifleti kao pomoć u realizaciji zdravstveno-vaspitnih aktivnosti. Prema istraživanju CEDEM-a sredinom 2018. Godine preko 95% romske populacije ima zdravstveno osiguranje, što znači da posjeduje zdravstvenu knjižicu kada je u pitanju domicilno stanovništvo, a preko 75% ove populacije koja ima regulisan status u Crnoj Gori, s tim što se i svim pripadnicima ove populacije bez obzira na status uredno pružaju sve zdravstvene usluge koje se finansiraju iz Budžeta Crne Gore, opredijeljena za te namjene (Izbjeglja i raseljena lica), Redovne aktivnosti koje su obavljene, a koje su u skladu sa strateškim opredjeljenjima i Akcionim planom za 2018.godinu:		reproduktivnog zdravlja, sa akcentom na Romkinje i Egipćanke , kao i preventivni pregledi za građane romske i egipćanske zajednice. Takođe, realizovane su brojne radionice za pripadnike romske i egipćanske zajednice o značaju preventivnih pregleda, prevenciji ranih brakova i značaju održavanja lične higijene za zdravlje.. Do kraja 2020 je 60% Roma i Egipćana bilo informisano o značaju preventivnih zdravstvenih pregleda kroz navedene aktivnosti.				
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 1.	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	IZVJEŠTAJ	Status realizacije ¹³³ 	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
1. Prijem u radni odnos 2 Saradnika u zdravstvenoj zaštiti Roma i Egipćana	Stalni radni odnos za dva saradnika i to jedan u Domu zdravlja Berane i jedan u Domu zdravlja Nikšić.	Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹³⁴	U Domu zdravlja Berane zaposlen je jedan Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zdravstva. U Domu zdravlja Podgorica su sistematizovana dva radna mjesta za saradnika/medijatora i prije 2020. godine su popunjena oba radna mjesta.			€ 6.000,00	Redovna budžetska sredstva	Budžet MZ ¹³⁵	
2. Vakcinacija djece romske i	Broj terenskih vakcinacija romske i egipćanske djece u	Ministarstvo zdravlja, Zdravstvene	Svi domovi zdravlja redovno obavljaju vakcinaciju djece po Programu obavezne imunizacije, s tim			€ 2.000,00		Budžet MZ	

¹³³ realizovano djelimično nerealizovano.

¹³⁴ Od 04. decembra 2020. godine Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

¹³⁵ Ministarstvo zdravlja

egipćanske populacije	naseljima, 2. Broj vakcinisane djece, po polu, uzrastu i mjestu boravka, 3. Broj trudnica romske i egipćanske populacije koje su imale preventivni pregled, po mjestu stanovanja; ¹³⁶	ustanove i Institut za javno zdravlje, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹³⁷	da se u domovima zdravlja ne vodi posebna evidencija vakcinisane djece kao ni preventivnih pregleda trudnica po pripadnosti romskoj i egipćanskoj populaciji. Crveni krst Crne Gore pružio logističku podršku (informisanje roditelja o vakcinaciji i ustupanje prostorija) u eridu vakcinacije i revakcinacije djece RE populacije.						
3. Preventivni zdravstveni pregledi pripadnika romske i egipćanske populacije	Realizovani preventivni zdravstveni pregledi za 120 pripadnika romske i egipćanske populacije	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	Preventivni pregledi su organizovani u nekim Opštinama ali ne u svim. 17.06.2020. organizovani su preventivni pregledi za 24 (M ¹³⁸) radnika Komunalnog preduzeća Tivat iz romske i egipćanske zajednice i 24.06.2020. godine su obavljani preventivni pregledi 15 osoba romske i egipćanske zajednice. Aktivnost nije realizovana u ostalim Opštinama zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja pandemije COVID 19.	Preventivni pregledi se nisu završila u svim planiranim gradovima zbog pandemije Covid 19.	€ 7.000,00	€ 77.91	€ 5.000,00 MZ € 2.000,00 MLJMP	Preventivni pregledi neće se dalje nastaviti u novoj strategiji zbog ispunjenog cilja.	
4. Kampanja o značaju reproduktivnog zdravlja, sa akcentom na Romkinje i Egipćanke	Realizovane kampanje u najmanje 2 Opštine sa značajnim brojem romske i egipćanske populacije	Ministarstvo zdravlja i zdravstvene ustanove, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	U cilju obilježavanja „Evropske nedelje karcinoma grlića materice“ Centar za promociju zdravlja Instituta za javno zdravlje Crne Gore održao je niz aktivnosti u cilju skretanja pažnje ženama na značaj redovne kontrole za zdravlje reproduktivnih organa. Ukupno je prisustvovalo 15 učesnica. Podijeljeno je 20 lifleta i brošura koje su sadržavale informacije o skrining programu. Kroz aktivnosti „Porodičnog centra“ Crvenog krsta Crne Gore, informisane žene, majke, buduće majke i djevojke		€ 5.000,00	Redovna budžetska sredstva	Budžet MZ		

¹³⁶Evidencije se u zdravstvu ne vode se po bilo kojoj vrsti različitosti, jedino je u periodu postojanja Kampa Konik I i II 98% djece romske populacije uredno vakcinisano.

¹³⁷ Od 04. decembra 2020. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

¹³⁸ Muškaraca

			RE populacije o značaju i brizi o reproduktivnom zdravlju.					
5. Kampanja “Upoznaj svoj Saradnika“	Realizovane kampanje u 3 Opštine sa značajnim brojem romske i egipćanske populacije	Ministarstvo zdravlja i zdravstvene ustanove, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹³⁹	Realizovane su kampanje u DZ Podgorica, DZ Berane i DZ Nikšić.		€ 1.000,00	Redovna budžetska sredstva	Budžet MZ	
6. Informisanje pripadnika/ca romske i egipćanske populacije o mogućnostima liječenja od bolesti zavisnosti u specijalizovanim ustanovama	Realizovane kampanje u 3 opštine (Podgorica, Berane, Nikšić) sa značajnim brojem romske i egipćanske populacije	Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19. Crveni krst Crne Gore, kad god se ukaže potreba za tim, informiše porodice zavisnika o mogućnostima liječenja bolesti zavisnosti.		€ 2.000,00	---	Bužet MZ	

¹³⁹ Od 04. decembra 2020. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

4. OBLAST ZAPOŠLJAVANJE

Operativan cilj 1.	Porast učešća Roma i Egipćana u mjerama aktivne politike zapošljavanja		
Indikator učinka 1.	Polazne vrijednosti	Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta	Vrijednosti na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta
	<p>Na poziv Zavoda za zapošljavanje ili opštine, 86.5% nikada nisu radili privremeno, dok 5.5% jeste jednom do puta, a 4.9% nekoliko puta. Kada je u pitanju stručno usavršavanje (grafik 58), 89.6% nikada nije bilo na nekom stručnom usavršavanju. Jednom do dva puta je bilo svega 4%, nekoliko puta 3.3%, a više puta 1.9% ispitanika je bilo na nekom stručnom usavršavanju. Bez odgovora je 1.2%.</p> <p>Na dan 31.12.2016. godine, u evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore nalazilo se 1731 lice koja su se izjasnili kao pripadnici populacije Roma i Egipćana, od kojih 766 žena (44,25%).</p> <p>U ukupnoj registrovanoj nezaposlenosti ova populacija, na isti dan, učestvuje sa 3,53%.¹⁴⁰</p> <p>Na dan 31.12.2015. godine, na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore nalazila su se 1542 lica koja su se izjasnila kao pripadnici populacije Roma i Egipćana, od kojih</p>	<p>U toku 2016. godine u mjerama aktivne politike zapošljavanja uključeno je 40 pripadnika populacije Roma i Egipćana iz evidencije nezaposlenih lica (13 žena ili 32,5%), što čini 2,59% od ukupnog broja Roma i Egipćana koji su se nalazili u evidenciji Zavoda na dan 31.12. 2015. godine.</p> <p>U toku 2017. godine u mjerama aktivne politike zapošljavanja uključeno je 105 pripadnika populacije Roma i Egipćana iz evidencije nezaposlenih lica (40 žena ili 38%), što čini 6,06% od ukupnog broja Roma i Egipćana koji su se nalazili u evidenciji Zavoda na dan 31.12. 2016. godine.</p> <p>Evidencija nezaposlenih Roma i Egipćana - Na evidenciji Zavoda su se na dan 31.12.2018. godine nalazila 802 pripadnika Roma i Egipćana koji su se tako izjasnili (51,99% učešće žena – 417 žena), koji aktivno traže zaposlenje. Učešće u ukupnoj registrovanoj nezaposlenosti, na isti dan, iznosi 1,88%. Obrazovna struktura:</p> <ul style="list-style-type: none"> □ 766 lica bez zanimanja ili (95,51%) (404 žene ili 52,74%). □ 16 lica sa II nivoom kvalifikacije obrazovanja ili 1,99%, od kojih šest žena ili 37,5%. 	<p>Iako je u pitanju izuzetno visok procenat od preko 70% onih koji nisu zaposleni, ipak možemo primijetiti pozitivan trend u odnosu na istraživanja za 2016. i 2018. godinu kada je taj procenat iznosio 84.4% i 81.9%. • Poređenja radi, podaci za ukupnu populaciju u Crnoj Gori kažu da je stopa nezaposlenosti u prvom kvartalu 2020. godine bila 16.3%. Sektor u kome je osoba zaposlena:</p> <p>Javni sektor 2016 – 6,1%; 2018 – 7,0%, 2020 – 10,1%.</p> <p>Privatni sektor 2016 – 5,2%; 2018 – 7,0%; 2020 – 7,2%.</p> <p>Samozapošljavanje 2016 – 4,4%; 2018 – 4,1%; 2020 – 6,7 %.</p> <p>Nezapošljena 2016 – 84,4%; 2018 – 81,9%; 2020 – 76,0%.¹⁴¹</p> <p>Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje na dan 31.12.2020. godine nalazilo se 996 nezaposlenih lica iz romske i egipćanske zajednice (527 žena ili 52,91%), što čini učešće od 2,09% u ukupnom broju nezaposlenih na isti dan.</p> <p>Kvalifikaciona struktura nezaposlenih Roma i Egipćana:</p>

¹⁴⁰Istraživanje socijalnog položaj i socijalna inkluzija Roma i Egipćana u Crnoj Gori – februar, 2016. godine.

¹⁴¹Istraživanje Socio-ekonomski položaj Roma i Egipćana u Crnoj Gori – jul, avgust 2020.godine.

		670 žena (43,45%). U ukupnoj registrovanoj nezaposlenosti ova populacija, na isti dan, učestvuje sa 3,87%.	☐ 14 lica sa III nivoom kvalifikacije obrazovanja (1,74% od ukupnog broja Roma i Egipćana u evidenciji Zavoda); tri žene ili 21,42%. ☐ Pet lica sa IV nivoom kvalifikacije obrazovanja (0,62% od ukupnog broja Roma i Egipćana u evidenciji Zavoda); tri žene ili 60%. ☐ Jedno lice ženskog pola sa VII nivoom kvalifikacije obrazovanja.	<p>U toku 2018. godine u mjere aktivne politike zapošljavanja uključena su 72 pripadnika populacije Roma i Egipćana iz evidencije nezaposlenih lica (25 žena ili 34,72%), što čini 7,75% od ukupnog broja Roma i Egipćana koji su se nalazili u evidenciji Zavoda na dan 31.12.2017. godine.</p> <p>U toku 2019. godine, u mjere aktivne politike zapošljavanja uključeno je 79 pripadnika populacije Roma i Egipćana iz evidencije nezaposlenih lica (22 žene ili 27,84%), što čini 9,85% od ukupnog broja Roma i Egipćana koji su se nalazili u evidenciji Zavoda na dan 31.12.2018. godine.</p>	<p>•943 lica ili 94,67% - I nivo kvalifikacije obrazovanja (502 žene ili 53,23%).</p> <p>•16 lica ili 1,60% - II nivo kvalifikacije obrazovanja (10 žena ili 62,50%).</p> <p>•19 lica ili 1,90% - III nivo kvalifikacije obrazovanja (3 žene ili 15,78%).</p> <p>•15 lica ili 1,50% - IV nivo kvalifikacije obrazovanja (9 žena ili 60%).</p> <p>•3 lica ženskog pola – VII nivo kvalifikacije obrazovanja.</p> <p>U toku 2020. godine u mjere aktivne politike zapošljavanja uključeno je 29 pripadnika populacije Roma i Egipćana iz evidencije nezaposlenih (četiri žene ili 13,79%), što čini 3,88% od ukupnog broja Roma i Egipćana koji su se nalazili u evidenciji Zavoda na dan 31.12.2019. godine.</p>				
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 1.	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	IZVJEŠTAJ	Status realizacije ¹⁴² 	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
1. Grupno informisanje novoprijavljenih lica u prostorijama Zavoda za zapošljavanje	Minimum 50 pripadnika romske i egipćanske populacije koji su učestvovali u grupnom savjetovanju (polna,	Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹⁴³	U skladu sa preporukama Vlade za sprovođenje privremenih mjera za sprječavanje infekcije izazvane virusom korona ZZZCG ¹⁴⁴ je obustavio organizovanje grupnog informisanja i radionica, pa se informisanje nezaposlenih lica				Redovna sredstva ZZZCG	Redovna sredstva ZZZCG ¹⁴⁶	

¹⁴² realizovano djelimično nerealizovano.

¹⁴³ Od 04. decembra 2020. godine Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

¹⁴⁴ Zavod za zapošljavanje Crne Gore

¹⁴⁶ Zavod za zapošljavanje Crne Gore

<p>Crne Gore o značaju aktivnog traženja zaposlenja i uključivanja u programe aktivne politike zapošljavanja</p>	<p>obrazovna i regionalna struktura)</p>		<p>uglavnom sprovodilo telefonskim putem, odnosno, putem individualnih konsultacija. 27 građana romske i egipćanske zajednice iz evidencije ZZZCG¹⁴⁵ sa III i IV nivoom obrazovanja informisano je i motivisano za prijavljivanje na javni poziv za obuku za Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja.</p> <p>U Birou rada Podgorica, uz poštovanje mjera Nacionalnog koordinacionog tijela, održane su dvije informativno motivacione radionice za ukupno 13 osoba, sa ciljem izrade CV-ja i pružena je informatička podrška licima koja su bila zainteresovana za slanje prijave. U ostalim biroima, lica su informisana i motivisana kroz individualne razgovore.</p>					
<p>2. Individualno savjetovanje novoprijavljenih lica u prostorijama Zavoda za zapošljavanje Crne Gore</p>	<p>Minimum 50 pripadnika romske i egipćanske populacije koji su učestvovali u individualnom savjetovanju</p>	<p>Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava¹⁴⁷</p>	<p>Usluge individualnog savjetovanja pružene su za 53 (32 Ž) novoprijavljena lica, kroz prvo individualno savjetovanje. Za ostala nezaposlena lica, usluge savjetovanja pružane su kroz individualne konsultacije, koje su se u u izvještajnom periodu, zbog epidemioloških razloga, sprovodile uglavnom putem telefona.</p>			<p>Redovna sredstva ZZZCG</p>	<p>Redovna sredstva ZZZCG</p>	
<p>3. Izrada individualnih planova zapošljavanja</p>	<p>Izradjeno minimum 50 individualnih planova</p>	<p>Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Ministarstvo za</p>	<p>Izrađena su 53 <i>individualna plana zapošljavanja</i>.</p>			<p>Redovna sredstva ZZZCG</p>	<p>Redovna sredstva ZZZCG</p>	

¹⁴⁵ Ibid

¹⁴⁷ Ibid

	zapošljavanja (polna, starosna, obrazovna i regionalna struktura lica sa kojima su urađeni planovi zapošljavanja)	ljudska i manjinska prava	<p>Regionalna struktura: Podgorica za 38 lica (24 žene), Nikšić za sedam lica (četiri žene), Herceg Novi za četiri lica (dvije žene), Berane za dva lica (jedna žena) Bar za jedno lice muškog pola Bijelo Polje za jedno lice ženskog pola</p> <p>Kvalifikaciona struktura: 47 lica bez zanimanja, četiri lica sa III nivoom obrazovanja dva lica sa IV nivoom obrazovanja</p>					
4. Realizacija Pilot projekta uključivanja Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zapošljavanja u praksi	Sprovedena obuka za 20 kandidata za Saradnika, 15 angažovanih Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zapošljavanja	<p>Ministarstvo za ljudska i manjinska prava¹⁴⁸</p> <p>Help - Hilfe zur Selbsthilfe</p> <p>Zavod za zapošljavanje Crne Gore</p>	<p>Projekat implementira „HELP“, a isti finansira EU uz kontribuciju Vlade Crne Gore.</p> <p>U IV kvartalu 2020. godine održana je press konferencija i počele su konsultacije/sesije sa predstavnicima romske i egipćanske zajednice, Romskim savjetom i predstavnicima lokalnih samoupravau cilju motivisanja građana romske i egipćanske zajednice da se prijave za Obuku.</p> <p>U I kvartalu 2021. godine će se objaviti poziv zainteresovanim kandidatima da se prijave za Obuku za Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti zapošljavanja.</p> <p>Obuka će se realizovati u I kvartalu 2021. godine, a u II kvartalu 2021.</p>				Projekat finansira EU uz kontribuciju Vlade Crne Gore.	

¹⁴⁸ Ibid

			godine se planira i zapošljavanje Saradnika na period od godinu dana.						
Operativan cilj 2.			Povećanje stepena stručne osposobljenosti Roma i Egipćana						
Indikator učinka 2.			Polazne vrijednosti (na osnovu statističkih podataka za dvije godine koje prethode usvajanju akcionog plana)	Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta			Vrijednosti na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta		
Povećanje broja lica koja su stekla stručnu kvalifikaciju ili stručnu vještinu za 3%			<p>Na dan 31.12.2014. godine: 1256 lica bez zanimanja (536 žena ili 42,66%) 13 lica sa II nivoom kvalifikacije obrazovanja (osam žena ili 61,53%)</p> <p>U toku 2014. godine u programe obrazovanja i osposobljavanja odraslih (za sticanje stručne kvalifikacije) uključeno je 20 lica (13 žena)</p> <p>Na dan 31.12.2015. godine: 1465 lica bez zanimanja (637 žena ili 43,48%) 14 lica sa II nivoom kvalifikacije obrazovanja (devet žena ili 64,28%)</p> <p>U toku 2015. godine u programe obrazovanja i osposobljavanja odraslih (za sticanje stručne kvalifikacije i ključnih vještina) uključeno je 11 lica (sedam žena)</p>	<p>U toku 2017. godine u programe obrazovanja i osposobljavanja odraslih (za sticanje stručne kvalifikacije i ključnih vještina) uključeno je 66 lica (35 žena).</p> <p>U toku 2018. godine u programe obrazovanja i osposobljavanja odraslih (za sticanje stručne kvalifikacije i ključnih vještina) uključeno je 26 lica (devet žena).</p> <p>Na dan 31.12.2018. godine: 766 lica bez zanimanja (404 žene ili 52,74%) 16 lica sa II nivoom kvalifikacije obrazovanja (šest žena ili 37,5%).</p> <p>U toku 2019. godine u programe obrazovanja i osposobljavanja odraslih (za sticanje stručne kvalifikacije i ključnih vještina i programe osposobljavanja za rad kod poslodavca i za samostalan rad) uključena su 23 lica (devet žena)</p> <p>Na dan 31.12.2019. godine: 709 lica bez zanimanja (362 žene ili 51%). 17 lica sa II nivoom kvalifikacije obrazovanja (osam žena ili 47,05%).</p>			<p>U toku 2020. godine Zavod nije realizovao programe obrazovanja i osposobljavanja za sticanje stručne kvalifikacije i ključnih vještina, dok u programima osposobljavanja za rad kod poslodavca i osposobljavanja za samostalan rad nije bilo uključenih Roma i Egipćana iz evidencije Zavoda</p> <p>Na dan 31.12.2020. godine: 943 lica bez zanimanja (502 žene ili 53,2%). 16 lica sa II nivoom kvalifikacije obrazovanja (10 žena ili 62,50%).</p>		
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	IZVJEŠTAJ	Status realizacije 149	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja

149 ■ realizovano ■ djelimično ■ nerealizovano.

cilja 2.	kraju izvještajnog perioda				obrazloženje)				
1. Izrada programa obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije/ključne vještine koji su adekvatni za pripadnike RE populacije	Broj izrađenih programa obrazovanja za osposobljavanje za zanimanje	Centar za stručno obrazovanje, Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹⁵⁰	Urađeni su sledeći programi obrazovanja za sticanje stručnih kvalifikacija u kojima su ulazni uslovi adekvatni za pripadnike RE: - Pomoćnik/ca frizera za žene - Pomoćnik/ca frizera za muškarce - Pomoćnik/ca pekara za zahtjevne pekarske proizvode - Pomoćnik/ca pekara za hljeb i peciva - Pomoćnik/ca izvođača građevinskih radova Licencirana ustanova za obrazovanje odraslih Institut za strane jezike Podgorica je uz stručnu podršku Centra za stručno obrazovanje kreirao Program obrazovanja za sticanje ključnih vještina Romologija. Program se sastoji od četiri modula koji se odnose na identitet, kulturu, jezik i književnost Roma.			€ 2.000,00	Budžet CSO Sredstva iz donacija	Ova aktivnost će biti nastavljena u narednom periodu	
2. Izrada programa obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije/ključne vještine koji su adekvatni za pripadnike RE populacije	Broj izrađenih programa obrazovanja za osposobljavanje za zanimanje	Centar za stručno obrazovanje, Ministarstvo prosvjete ¹⁵¹ , Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	Licencirana ustanova za obrazovanje odraslih Institut za strane jezike Podgorica je uz stručnu podršku Centra za stručno obrazovanje kreirao Program obrazovanja za sticanje ključnih vještina Romologija. Program se sastoji od četiri modula koji se odnose na identitet, kulturu, jezik i književnost Roma.						

¹⁵⁰Od 04. decembra 2020. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

¹⁵¹Od 04. decembra 2020. Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta

3. Razvoj programa obrazovanja za obavljanje poslova na sakupljanju sekundarnih sirovina	Pripremljen program obrazovanja za obavljanje poslova na sakupljanju sekundarnih sirovina	Centar za stručno obrazovanje, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹⁵² , NVO.	Ova aktivnost nije realizovana u 2020. godini jer je potrebno da se sagleda da li će se inicijativa sa dodatnim obrazloženjem ponovo uputiti na nadležnu Sektorsku komisiju ili će se raditi program obrazovanja za sticanje ključnih vještina za sakupljanje sekundarnih sirovina. Odluku za dalje aktivnosti treba da donese NVO“ Mladi Romi“ koja je pokretač i finansijer ove aktivnosti.		€ 1.650,00		Sredstva iz donacija	Ova aktivnost će biti nastavljena u narednom periodu
4. Realizacija programa obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije	10 pripadnika/ca romske i egipćanske populacije koji su učestvovali u programu (polna, starosna, obrazovna i regionalna struktura)	Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	U 2020. godini Zavod za zapošljavanje nije realizovao programe obrazovanja i osposobljavanja odraslih (za sticanje stručne kvalifikacije i sticanje ključnih vještina).		€ 10.000,00	0 €	Budžet ZZZCG za mjere APZ	1. Izrada programa obrazovanja za sticanje stručne kvalifikacije/ključne vještine koji su adekvatni za pripadnike RE populacije
5. Realizacija programa obrazovanja za sticanje ključnih vještina	5 pripadnika/ca romske i egipćanske populacije koji su učestvovali u programu (polna, starosna, obrazovna i regionalna struktura)	Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹⁵³	U 2020. godini Zavod za zapošljavanje nije realizovao programe obrazovanja i osposobljavanja odraslih (za sticanje stručne kvalifikacije i sticanje ključnih vještina) Kroz projekat Ministarstva finansija-Direktorata za ugovaranje i praćenje sredstava EU pomoći CFCU, Crveni		€ 5.000.00	CKCG utrošio 30,000.00 eura za obuke	Budžet ZZZCG za mjere APZ	Realizacija programa za sticanje ključnih vještina za pripadnike Roma i Egipćana

¹⁵² Od 04. decembra 2020. godine Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

¹⁵³ Od 04. decembra 2020. godine Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

			krst Crne Gore je organizovao obuke za zanatske djelatnosti za 25 odraslih građana romske i egipćanske zajednice u okviru kojih su obučena 4 frizera, 5 izrađivačica nakita, 3 baštovana, 3 sobarice, 2 stolara, 4 molera i 4 keramičara.					
6. Osposobljavanje za rad kod poslodavca i osposobljavanje za samostalan rad	5 pripadnika/ca romske i egipćanske populacije koji su uključeni u program (polna, starosna, obrazovna i regionalna struktura)	Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹⁵⁴	U izvještajnom periodu nije bilo uključenih građana romske i egipćanske zajednice u program.		€ 5.000,00	0 €	Budžet ZZZCG za mjere APZ	
Operativan cilj 3.		Smanjiti broj nezaposlenih Roma i Egipćana koji se nalaze na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore i koji aktivno traže zaposlenje, kroz programe zapošljavanja i zapošljavanje						
Indikator učinka 3.		Polazne vrijednosti (na osnovu statističkih podataka za dvije godine koje prethode usvajanju akcionog plana)	Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta		Vrijednosti na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta			
Smanjiti broj nezaposlenih Roma i Egipćana koji se nalaze na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore i koji aktivno traže zaposlenje kroz programe zapošljavanja i zapošljavanje za 2 %		Na dan 31.12.2014. godine, na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore nalazilo se 1.326 lica koji su se izjasnili kao pripadnici populacije Roma i Egipćana, od kojih žena 567 (42,76%). U ukupnoj registrovanoj nezaposlenosti ova populacija, na isti dan, učestvuje sa 3,77%. Na dan 31.12.2015. godine, u evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore nalazila su se 1542 lica koja su se izjasnila kao pripadnici populacije Roma i Egipćana, od kojih žena 670 (43,45%). U ukupnoj registrovanoj nezaposlenosti ova	U toku 2016. godine 80 lica RE populacije (31 žena) zasnovalo je radni odnos na određeno vrijeme kroz programe zapošljavanja i na sezonskim poslovima. Na dan 31.12.2016. godine, u evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore nalazilo se 1731 lice koje se izjasnilo kao pripadnik populacije Roma i Egipćana, od kojih 766 žena (44,25%). U toku 2017. godine 88 lica RE populacije (31 žena) zasnovalo je radni odnos na određeno vrijeme kroz programe zapošljavanja i na sezonskim poslovima. U toku 2018. godine 108 lica RE populacije (55 žena) zasnovalo je radni odnos na određeno		U toku 2020. godine 77 lica RE populacije (27 žena) zasnovalo je radni odnos na određeno vrijeme kroz programe zapošljavanja i na sezonskim poslovima. Dva lica ženskog pola sa VII nivoom obrazovanja zasnovala su radni odnos (u oblasti obrazovanja, u Beranama i Nikšiću). Jedno lice ženskog pola je učesnik programa Stručnog osposobljavanja visokoškolaca. Četiri lica sa IV nivoom obrazovanja (tri žene) zasnovala su radni odnos u oblasti obrazovanja – osnovne škole, u opštinama Bar, Nikšić, Herceg Novi. Četiri lica sa IV nivoom obrazovanja (dvije žene) zasnovala radni odnos u realnom odnosno civilnom sektoru u opštinama Podgorica, Bijelo Polje, Berane			

¹⁵⁴ Ibid

		<p>populacija, na isti dan, učestvuje sa 3,87%.</p> <p>U toku 2015. godine 51 lice RE populacije (12 žena) zasnovalo je radni odnos na određeno vrijeme kroz programe zapošljavanja i na sezonskim poslovima.</p>	<p>vrijeme kroz programe zapošljavanja i na sezonskim poslovima. Jedno lice sa VII nivoom obrazovanja zasnovalo je radni odnos u nivou obrazovanja u civilnom sektoru u Nikšiću, dok su dva lica sa IV nivoom obrazovanja zasnovala radni odnos u nivou obrazovanja u civilnom sektoru, odnosno, lokalnoj upravi u Ulcinju.</p> <p>U toku 2019. godine 164 lica RE populacije (67 žena) zasnovalo je radni odnos na određeno vrijeme kroz programe zapošljavanja i na sezonskim poslovima. Jedno lice ženskog pola sa IV nivoom obrazovanja zasnovalo je radni odnos u nivou obrazovanja u realnom sektoru u Podgorici</p> <p>Na evidenciji Zavoda se na dan 31.12.2019. godine nalazilo 747 pripadnika Roma i Egipćana koji su se tako izjasnili (375 žena ili 50,20%) i koji aktivno traže zaposlenje.</p>	<p>Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje na dan 31.12.2020. godine nalazilo se 996 nezaposlenih lica iz romske i egipćanske zajednice, što čini učešće od 2,09% u ukupnom broju nezaposlenih lica (527 žena ili 52,9%).</p>					
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 3.	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	IZVJEŠTAJ	Status realizacije 	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
1. Uključivanje Roma i Egipćana u program javnih radova	20 pripadnik/učesnika/ca javnog rada (polna i regionalna struktura)	Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹⁵⁵	U programe javnih radova i u projekat »Neka bude čisto«, u toku 2020. godine zaposleno je 28 pripadnika populacije Roma i Egipćana (četiri žene). Regionalna struktura: PJ Berane (biro rada Berane i Andrijevića) – 4 lica PJ Bar (biro rada Bar i Ulcinj) – 2 lica PJ Bijelo Polje (biro rada BP; Mojkovac i Kolašin) – 2 lica			€ 30.000,00		Budžet ZZZCG za mjere APZ	

¹⁵⁵ Ibid

			PJ Podgorica (biro rada Podgorica, Danilovgrad, Cetinje, Tuzi i Golubovci) – 11 lica PJ Herceg Novi (biro rada HN, Kotor i Tivat) – 9 lica					
2. Obilasci (posjete) poslodavaca sa ciljem unapredenje nivoa povezanosti poslodavaca i nezaposlenih lica	Minimum 300/500 poslodavaca koji su obuhvaćeni informisanjem (datum obilaska, mjesto)	Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹⁵⁶	U izvještajnom periodu, usljed epidemije virusom korona nijesu realizovane posjete poslodavcima od strane mobilnih timova. ZZZCG ¹⁵⁷ je u toku 2020. godine, elektronskim putem, sproveo Anketu poslodavaca, na uzorku od 648 poslodavaca. Kroz projekat Ministarstva finansija-Direktorat za finansiranje i ugovaranje sredstava EU pomoći CFCU, organizovana su 2 okrugla stola sa poslodavcima, od kojih je prvi održan u februaru sa 13 učesnika i predstavnikom Zavoda za zapošljavanje, a drugi online tokom novembra mjeseca.			Redovna sredstva ZZZCG	Redovna sredstva ZZZCG	
3. Priprema nezaposlenih lica i posredovanje pri zapošljavanju na sezonskim poslovima	80 zaposlenih pripadnika/ca romske i egipćanske populacije (polna, starosna, obrazovna i regionalna struktura)	Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	Na sezonskim poslovima 2020. godine je zaposleno 49 građana romske i egipćanske zajednice (23 žene ili 46,9%)			Budžet ZZZCG - redovna aktivnost pripreme i posredovanja šena	Budžet ZZZCG - redovna aktivnost pripreme i posredovanja	
4. Posredovanje u zapošljavanju aktivnim tražiocima zaposlenja romske i	Dva pripadnika romske i egipćanske populacije koji su zaposleni kao pripravnici u javnom i privatnom	Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	Dva lica ženskog pola sa VII nivoom obrazovanja zasnovala radni odnos u toku 2020. godine (u oblasti obrazovanja, u Beranama i Nikšiću)			Budžet ZZZCG - redovna aktivnost posredovanja	Budžet ZZZCG - redovna aktivnost pripreme i po	

¹⁵⁶ Ibid

¹⁵⁷ Zavod za zapošljavanje Crne Gore

egipćanske populacije iz evidencije Zavoda za zapošljavanje Crne Gore	sektoru, (polna struktura, pregled po instituciji/organizaciji/preduzeću i regionalna struktura)		Jedno lice ženskog pola je učesnik programa Stručnog osposobljavanja visokoškolaca Četiri lica sa IV nivoom obrazovanja (tri žene) zasnovala radni odnos u oblasti obrazovanja – osnovne škole, u opštinama Bar, Nikšić, Herceg Novi Četiri lica sa IV nivoom obrazovanja (dvije žene) zasnovala radni odnos u realnom i civilnom sektoru u opštinama Podgorica, Bijelo Polje, Berane					
5. Omogućiti pripadnicima romske i egipćanske populacije sa područja bivših Kampova Konik, da osnuju sopstvene biznise i otvore svoje zanatske radnje	Omogućeno pokretanje sopstvenog biznisa za 10 osoba romske i egipćanske populacije	Crveni krst Crne Gore, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹⁵⁸	Kroz projekte sa Italijanskim Crvenim krstom i CFCU, Crveni krst Crne Gore otvorio biznis inkubator na Koniku za 9 odraslih pripadnika RE i pomogao im da započnu svoje samostalne preduzetničke djelatnosti. Jedan stolar, dva električara, četiri frizera, jedna šnajderka i jedna kozmetičarka pomognuti su kroz obezbjeđivanje besplatnih prostorija, komunalija, alata, prijava kod nadležnih organa i računovodstvenim uslugama za period od godinu dana. Još jedan biznis- osnivanje auto-perionice je u procesu registracije, dok je alat i prostor u tu svrhu već obezbijeđen.		€ 40.000,00	40,000.00 sa projekta sa Italijanskim Crvenim krstom + 6,000.00 eura sa projekta CFCU	Medjunarodni fondovi	
6. Aktivacija radno sposobnih korisnika materijalnog obezbjeđenja porodice kroz	Minimum 10 aktiviranih korisnika materijalnog obezbjeđenja porodice pripadnika	Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Centri za socijalni rad, Ministarstvo za	Četiri korisnika materijalnog obezbjeđenja porodice muškog pola, pripadnika romske i egipćanske zajednice, uključena su tokom 2020. godine u mjere aktivne politike zapošljavanja (javni rad) u opštinama			Sredstva utrošena na uključivanje četiri lica u program javnih	Redovna sredstva ZZZCG	

¹⁵⁸Od 04. decembra 2020. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

uključivanje u programe aktivne politike zapošljavanja i/ili posredovanje u zapošljavanju	romske i egipćanske populacije (polna i regionalna struktura)	ljudska i manjinska prava	Bar, Bijelo Polje, Herceg Novi i Podgorica.			radova prikazana u okviru Operativnog cilja 3, aktivnost 1. Uključivanje Roma i Egipćana u program javnih radova		
--	---	---------------------------	---	--	--	--	--	--

5. OBLAST PRAVNI STATUS

Operativan cilj 1.		Rješavanje zahtjeva stanovništva romske i egipćanske populacije u pogledu rješavanja zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja i privremenog boravka do 3 hodine za raseljena i interno raseljena lica za dobijanje statusa u Crnoj Gori¹⁵⁹							
Indikator učinka 1.		Polazne vrijednosti		Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta			Vrijednosti na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta		
Riješiti minimum 10% predmeta koji su u radu, u odnosu na broj navedenih predmeta iz 2019. godine;		Kombinovani mobilni biometrijski timovi MUP-a Crne Gore, MUP-a - Agencije za civilnu registraciju Kosova, UNHCR i NVO "Pravni centar" su intenzivno pružali pravnu i praktičnu pomoć IRL sa Kosova koja od kraja 90-tih borave u Crnoj Gori. Tokom II polovine 2014, 2015 i 2016 god. realizovano je ukupno 11 radnih posjeta, po 5 radnih dana, u Kampu na Koniku i svim drugim kampovima, smještajima i privatnim kućama na jugu i sjeveru Crne Gore.		Tokom 2019. organizovane su 2 posjete mobilnog tima MUP-a Kosova Crnoj Gori, tokom kojih je tretirano 91 lice. Ovaj broj lica je podijeljen u četiri kategorije, i to: ☐ završeni slučajevi: ukupno 36 (20 M i 16 Ž) ☐ slučajevi u radu : ukupno 15 (9 M i 6 Ž)- registrovani na Kosovu, dobili ekstrakte, čekaju pasoše; ☐ odloženi parkirani slučajevi – umrla i lica koja su odselila parkirani: ukupno 2 (2 Ž) nezavršeni: ukupno 38 (10M i 28Ž)			Kada je u pitanju rješavanje statusa raseljenih i interno raseljena lica (odobravanje stalnog i privremenog boravka do tri godine) posebno treba istaći da je u prethodnom periodu napravljen izuzetan rezultat, u smislu da je u januaru 2015. godine u radu bilo ukupno 2.969 zahtjeva, u januaru 2017. godine je bilo ukupno 629 zahtjeva, dok ih je na dan 01.10.2020. godine bilo ukupno u radu 159 zahtjeva. Od 07.11.2009. godine (datum stupanja na snagu Zakona o dopunama Zakona o strancima), zaključno sa 01.01.2021. godine, raseljena lica i interno raseljena lica su podnijela ukupno 15.251 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja i privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja riješeno je 15.111 zahtjeva, dok je po 140 zahtjeva postupak u toku, odnosno manje od 1.0% ovih zahtjeva je i dalje u radu.		
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 1.	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	IZVJEŠTAJ	Status realizacije ¹⁶⁰ 	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
1. Pružanje pomoći 13 licima	Minimum 10 lica koja su posredstvom DKP	Ministarstvo unutrašnjih poslova,	Tokom 2020.g., UNHCR je pružio direktnu pomoć za 41 lice da apliciraju za dokumenta u Ambasadi Kosova u			€ 12.000,00	---	Međunarodn i fondovi	

¹⁵⁹ Određeni broj lica sa Kosova kao i njihovi potomci još uvijek nemaju riješen status u Crnoj Gori

¹⁶⁰ realizovano djelimično nerealizovano.

<p>u regulisanju statusa preko DKP Republike Kosovo u Crnoj Gori</p>	<p>Republike Kosovo riješila status;</p>	<p>Ministarstvo za ljudska i manjinska prava¹⁶¹</p>	<p>Podgorici. UNHCR će nastaviti da pruža podršku licima u potrebi za dokumentima Kosova preko Ambasade Kosova u Podgorici</p> <p>Za 21 lice koje do sada nije moglo da dobije dokumenta preko ambasade Srbije UNHCR i ambasada Srbije su dogovorili model za rješavanje dokumenata ovih lica koji će se realizovati u 2020/2021</p>					
<p>2. Informisanja Roma i Egipćana o mogućnostima rješavanja pravnog statusa domicilnog stanovništva</p>	<p>Realizivane najmanje 4 kampanje informisanja, obuhvaćeno minimum 100 stanovnika romskih i egipćanskih naselja</p>	<p>Ministarstvo unutrašnjih poslova, Romski savjet, Nevladine organizacije</p>	<p>Kao rezultat bliske saradnje MUP-a i UNHCR-a, i razmjene podataka o licima čiji zahtjevi za status stranca su i dalje u radu kod MUP-a, doslo je do značajnog smanjenja broja lica koji su i dalje u radu i kojima je potrebna pomoć za regulisanje statusa. Na kraju 2020. godine ostalo je 140 lica čiji zahtjevi za status stranca su u radu.</p> <p>MUP je učestvovao u aktivnostima predviđenim regionalnim Skopskim procesom, koji obuhvata i komponentu povratka.</p> <p>UNHCR je u redovnoj komunikaciji sa UNHCRom Kosova po ovom pitanju, kako bi imao najsvježije informacije o mogućnostima za dobrovoljni povratak. Takođe, UNHCR je učestvovao u aktivnostima predviđenim regionalnim Skopskim procesom, koji obuhvata i komponentu povratka.</p>		<p>€ 1.000,00</p>	<p>---</p>	<p>Budžet MLJMP</p>	

¹⁶¹Od 04. decembra 2020. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

			Ipak, aktivnosti u dijelu povratka su bile limitirane ograničenjima uvedenim zbog COVID 19 pandemije.					
3. Informisanje roditelja o naknadnom upisu djece u matični registar rođenih	Realizivane najmanje 4 kampanje informisanja, obuhvaćeno minimum 100 stanovnika romskih i egipćanskih naselja	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹⁶²	Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja pandemije COVID 19.	Novom strategijom biće donešene nove mjere	€ 1.000,00	Sredstva nisu potrošena	Budžet MLJMP	Ova aktivnost se neće prenositi na drugoj strategiji zbog ispunjenog zacrtanog cilja
4. Prezentacija Deklaracije partnera sa Zapadnog Balkana o integraciji Roma u okviru procesa proširenja EU stakeholderima na lokalnom nivou	Minimum 8 organizovanih okruglih stolova, minimum 100 učesnika (po polu), ostavreni ciljeni iz Deklaracije za 2,5% ¹⁶³	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja pandemije COVID 19.	Ova aktivnost će se prebaciti u novi Akcioni plan za 2021.	€ 4.000.00	Sredstva nisu potrošena	Budžet MLJMP	Deklaracija treba da se implementira tokom nove strategije 2021 -2025.

¹⁶² Od 04. decembra 2020. godine Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

¹⁶³ tekst Deklaracije se nalazi u prilogu ovog Izvještaja

6. OBLAST SOCIJALNI STATUS I PORODIČNA ZAŠTITA

Operativan cilj 1.		Borba protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama							
Indikator učinka 1.		Polazne vrijednosti		Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta			Vrijednosti na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta		
Povećano znanje pripadnika romske i egipćanske populacije o mehanizmima zaštite od nasilja u porodici i nasilju nad ženama za 5%		Romkinje i Egipćanke su u ogromnom procentu izložene nasilju u porodici. Prema istraživanju koje je sprovedla NVO "Centar za Romske inicijative" (CRINK) 2014. godine ¹⁶⁴ , žene su unutar svojih etničkih zajednica izložene nasilju od strane oca, brata, supruga, suprugovih roditelja itd. Kao najčešći razlog naglašava se patrijarhalna tradicija, kao i alkohol, droge, siromaštvo i nizak nivo obrazovanja.		Elektronska baza podataka za porodično nasilje puštena je u operativni rad u maju 2019. godine. Baza je omogućila automatsku razmjenu podataka između Ministarstva unutrašnjih poslova (uprava policije) i Ministarstva rada i socijalnog rada (centara za socijalni rad). Na ovaj način, uspostavljen je jedinstveni, standardizovani način evidentiranja slučajeva nasilja u porodici; dobija se zvanična i usklađena statistika i poboljšava koordiniran rad institucija i ažurnost u postupanju kod zaštite žrtava. Baza sadrži sve zakonski propisane, neophodne podatke o svim učesnicima u slučaju prijavljenog nasilja – i potencijalnim žrtvama i počiniocima, djeci, pokrenutim prekršajnim i krivičnim prijavama, procijenjenom stepenu rizika, izrečenoj naredbi udaljenja iz stana, itd. Prema podacima MRSS, od 01.01.2019. zaključno sa 31.12. 2019. godine u centrima za socijalni rad prijavljeno je 1622 slučaja nasilja u porodici od čega su 754 žrtve nasilja bile žene; U istom periodu registrovano je 281 krivično djelo iz čl.220 KZ CG "Nasilje u porodici ili u porodičnoj zajednici", od čega je 31 djelo izvršeno prema maloljetnim licima. Prema podacima MRSS, od 01.01.2019. zaključno sa 31.12. 2019. godine u centrima za socijalni rad prijavljeno je 1622 slučaja nasilja u porodici od čega su 754 žrtve nasilja bile žene;			U izvještajnom periodu Uprava policije podnijela je ukupno 8 krivičnih prijava za KD čl. 444 KZCG, trgovina ljudima protiv 10 lica. Razvrstane po obliku izvršenja ovog djela jedna je podnešena za radnu, jedna za seksualnu eksploataciju, dvije za prisilno prosvačenje I 4 za sklapanje nedozvoljenog braka. Državni tužioci su podigli ukupno tri optužnice protiv tri lica. Nadležni sudovi donijeli su ukupno tri presude, od kojih su dvije osuđujuće, protiv dva lica i jedna oslobađajuća. Riječ je o predmetima koji su pokrenuti u toku 2019. odnosno 2019. godine.		
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	IZVJEŠTAJ	Status realizacije	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
				  					

¹⁶⁴Nasilje nad ženama i djevojčicama u romskim i egipćanskim naseljima u Crnoj Gori: <http://crink.me/wp-includes/PDF/CRI%20Brosura%20Nasilje%20u%20pordici.pdf>

cilja 1.	kraju izvještajnog perioda			obrazloženje)					
Edukacija roditelja, djece, romskih i egipćanskih aktivistkinja, službenika/ca državne uprave o zaštiti od nasilja u porodici, nasilju nad ženama i maloljetničkim prisilnim brakovima među romskom populacijom	Realizovati najmanje 5 obuka, dukovati 150 osoba	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹⁶⁵	Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19.	Ova aktivnost će biti prenesena u novi Akcioni plan za 2021.	€ 15.000,00	Sredstva nisu potrošena	Budžet MLJMP	Ova mjera će biti nastavljena u novoj strategiji.	
2. Formiranje multisektorskih timova na lokalnom nivou za postupanje u slučajevima kršenja ljudskih prava iz domena socijalne zaštite Roma i Egipćana	Formirati najmanje 3 Tima u opštinama sa značajnim brojem romske i egipćanske populacije	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19.	Ova aktivnost će biti prenesena u novi Akcioni plan za 2021	€ 4.000.00	Sredstva nisu potrošena	Budžet MLJMP	Ova mjera će biti nastavljena u novoj strategiji.	
Operativan cilj 2.		Borba protiv trgovine ljudima							
Indikator učinka 1.		Polazne vrijednosti (na osnovu statističkih podataka za dvije godine koje prethode usvajanju akcionog plana)		Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta		Vrijednosti na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta			
Povećan broj vođenih istraga za trgovinu ljudima za 5%; Povećan broj podnijetih krivičnih prijava, za 5 %;		Prisilni brakovi su jedan od najozbiljnijih problema s kojima se žene suočavaju u svom ranom maloljetničkom uzrastu. Strategija zaštite od nasilja u porodici i nasilja nad ženama 2016-2020 postavlja ciljeve i mjere za rješavanje tog		Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova za period 01.01.2019. do 31.12.2019. kada je u pitanju čl.216 "Vanbračna zajednica sa maloljetnikom", Krivičnog zakonika Crne Gore (KZ CG) registrovano je 13 maloljetnih žrtava ovog krivičnog djela.		U izvještajnom periodu Uprava policije podnijela je ukupno 8 krivičnih prijava za KD cl. 444 KZCG, trgovina ljudima protiv 10 lica. Razvrstane po obliku izvršenja ovog djela jedna je podnešena za radnu, jedna za seksualnu			

¹⁶⁵ Od 04. decembra 2020. godine Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

		<p>pitanja. Prema izvještajima CRINK-a i Uprave policije, u Godišnjem izvještaju o sprovođenju Strategije protiv nasilja, bilo je 16 slučajeva prisilnih brakova u 2016. godini.</p>		<p>Broj istraga i broj podnešenih krivičnih prijava vođenih u odnosu na KD iz čl. 444 KZCG – trgovina ljudima u toku 2019. godine: broj istraga – 7; broj podnešenih krivičnih prijava – 2; Broj, optužnica i donešenih presuda za krivično djelotrgovine ljudima u toku 2019. godine: Podignuta 1 optužnica protiv 2 lica (radna eksploatacija), Broj donešenih presuda presuda – 1; Broj identifikovanih potencijalnih žrtava trgovine ljudima u toku 2019. godine bilo je 2. Broj poziva prema SOS telefonu za žrtve trgovine ljudima u toku 2019. godine 379. U toku 2019. godine sprovedeno je istraživanje u odnosu na stepen poznavanja izazova u odnosu na trgovinu ljudima od strane učeničke populacije.</p> <p>U izvještajnom periodu Uprava policije podnijela je ukupno 8 krivičnih prijava za KD čl. 444 KZCG, trgovina ljudima protiv 10 lica. Razvrstane po obliku izvršenja ovog djela jedna je podnešena za radnu, jedna za seksualnu eksploataciju, dvije za prisilno prosjačenje I 4 za sklapanje nedozvoljenog braka.</p> <p>Državni tužioci su podigli ukupno tri optužnice protiv tri lica.</p> <p>Nadležni sudovi donijeli su ukupno tri presude, od kojih su dvije osuđujuće, protiv dva lica i jedna oslobađajuća. Riječ je o predmetima koji su pokrenuti u toku 2019. odnosno 2019. godine.</p>			<p>eksploataciju, dvije za prisilno prosjačenje I 4 za sklapanje nedozvoljenog braka. Državni tužioci su podigli ukupno tri optužnice protiv tri lica. Nadležni sudovi donijeli su ukupno tri presude, od kojih su dvije osuđujuće, protiv dva lica i jedna oslobađajuća. Riječ je o predmetima koji su pokrenuti u toku 2019. odnosno 2019. godine.</p>		
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 2.	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	IZVJEŠTAJ	Status realizacije 	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja

<p>1. Obuka predstavnika svih onih institucija koje bi mogle doći u kontakt sa žrtvama trgovine ljudima o metodama identifikacije i upućivanja žrtava trgovine ljudima</p>	<p>150 obučanih predstavnika institucija po mjestu i datumu obuke</p>	<p>MUP- Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava¹⁶⁶</p>	<p>MUP/Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima u 2020. godini realizovalo je u saradnji sa UZK¹⁶⁷:</p> <ul style="list-style-type: none"> - šest obuka na temu „Jačanje vještina rane identifikacije i upućivanje potencijalnih slučajeva trgovine ljudima u Crnoj Gori sa posebnim osvrtom na multiagencijsku saradnju“ (20.10. Bijelo Polje, 22.10. Podgorica, 23.10 Tivat, 26.10. Bijelo Polje, 28. 10. Podgorica, 30. 10. Tivat. Obuke je pohađalo 60 polaznika (predstavnika UP, MUP-a, ZZZ, CSR); - tri obuke na temu “Ulogazdravstvenih radnika u borbi protiv trgovine ljudima“ (21.10.Podgorica, 27.10. Tivat I29.10. Bijelo Polje). Obuke je pohađalo 16 zdravstvenih radnika; - dvije obuke na temu “jačanje nivoa svijesti o trgovini ljudima na lokalnom nivou” (04. 11.2020. godine u Bijelom Polju, 02. 11. 2020. godine u Podgorici). Obuke je pohađalo ukupno 9 učesnika. <p>Predstavnicu MUP/Odjeljenja za borbu protiv trgovine ljudima je u okviru pripreme crnogorskih vojnika za učešće u mirovnoj misiji u Afganistanu</p>	<p>€ 9.000,00</p>	<p>----</p>	<p>Budžet MUP-a Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima</p>	
---	---	--	---	-------------------	-------------	---	--

¹⁶⁶ Od 04. decembra 2020. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

¹⁶⁷ Uprava za kadrove

			<p>održala predavanje na temu "Borba protiv trgovine ljudima", 24. januara 2020. godine (predavanju prisustvovalo 30 pripadnika Vojske Crne Gore).</p> <p>U saradnji sa međunarodnom organizacijom GIZ i Zavodom za socijalnu i dječiju zaštitu, odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima realizovalo je tri obuke za stručne radnike Centara za socijalni rad prema akreditovanom programu „Borba protiv trgovine ljudima, identifikacija i upućivanje žrtava trgovine ljudima“ koju je pophađalo ukupno 36 stručnih radnika.</p> <p>U saradnji sa Direktoratom za građanska stanja i lične isprave Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima je 12. oktobra 2020. godine organizovalo radionicu za azilante i strance sa supsidijarnom zaštitom u Crnoj Gori o rizicima i mehanizmima zaštite u odnosu na trgovinu ljudima. Radionici je prisustvovalo 7 učesnika.</p>					
2. Organizovati sastanke Tima za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima	Minimum 40 obrađenih slučajeva trgovine ljudima	MUP-Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima	<p><i>U toku 2020. godine Tim za formalnu identifikaciju žrtava je analizirao ukupno 59 lica (u 15 slučajeva koji su obrađeni) koja su u riziku da postanu žrtve trgovine ljudima i dodijelio status žrtve za ukupno 52 lica 31 muškog i 21 ženskog pola.</i></p> <p><i>Od tog broja identifikovano je 10 maloljetnih lica, 4 muškog i 6 lica</i></p>		€3.000,00	----	Budžet MUP-a Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima	

			<p>ženskog pola. Punoljetna lica su identifikovana kao žrtve radne eksploatacije 39 i seksualne eksploatacije dva lica ženskog pola.</p> <p>Maloljetna lica su identifikovana kao žrtve prisilnog prosjačenja (6 lica - tri ženskog i tri muškog pola.</p>																					
Operativan cilj 3.			Podizanje svijesti romske i egipćanske zajednice o ljudskim pravima i antidiskriminaciji																					
Indikator učinka 1.			Polazne vrijednosti (na osnovu statističkih podataka za dvije godine koje prethode usvajanju akcionog plana)	Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta		Vrijednosti na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta																		
<p>Povećati nivo informisanosti pripadnika romske i egipćanske populacije o pravima koja imaju ukoliko bi bili žrtva diskriminacije za 5% kroz realizaciju kampanja/edukacija/predstava;</p>			<p>Rangiranje društvenih grupa prema diskriminaciji – 2015¹⁶⁸</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>Rang</th> <th>Art.sredina</th> <th>Izražena %</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Romima</td> <td>1</td> <td>3.39</td> <td>61.1</td> </tr> <tr> <td>Lica sa inv.</td> <td>2</td> <td>3.12</td> <td>50.7</td> </tr> <tr> <td>Homoseksualcima .</td> <td>3</td> <td>3.25</td> <td>48.1</td> </tr> </tbody> </table> <p>Nejednak tretman prema ispitivanim grupama je najvidljiviji kada je u pitanju posao, naročito kod Roma i osoba sa invaliditetom, sa preko 60%, kao i starijih osoba sa 48.4%, dok najmanju diskriminaciju kod zapošljavanja imaju žene, 19.8%. Građani Crne Gore generalno procjenjuju da u pogledu zdravstvene zaštite, dostupnosti obrazovanja i tretmana u sudskim procesima, nijedna marginalna grupa ne trpi</p>		Rang	Art.sredina	Izražena %	Romima	1	3.39	61.1	Lica sa inv.	2	3.12	50.7	Homoseksualcima .	3	3.25	48.1	<p>Rezultati ukazuju da je najviši stepen diskriminacije u Crnoj Gori izražen prema RE populaciji, a potom prema osobama sa invaliditetom i starijim osobama, te po osnovi političkog uvjerenja. Nešto je niži stepen diskriminacije po osnovu vjeroispovijesti i nacionalnosti, a komparativno najniži po osnovu seksualne orijentacije i pola/roda.¹⁷⁰</p>		<p>Rezultati ukazuju da je najviši stepen diskriminacije u Crnoj Gori izražen prema građanima romske i egipćanske zajednice populaciji, a potom prema osobama sa invaliditetom i starijim osobama, te po osnovi političkog uvjerenja. Nešto je niži stepen diskriminacije po osnovu vjeroispovijesti i nacionalnosti, a komparativno najniži po osnovu seksualne orijentacije i pola/roda.</p>		
	Rang	Art.sredina	Izražena %																					
Romima	1	3.39	61.1																					
Lica sa inv.	2	3.12	50.7																					
Homoseksualcima .	3	3.25	48.1																					

¹⁶⁸ „Odnos građana prema diskriminaciji u Crnoj Gori“ - novembar, 2015.godine <https://mmp.gov.me/biblioteka/istrazivanja>

¹⁷⁰ Obrsci i stepen diskriminacije u Crnoj Gori 2020, <http://www.cedem.me/publikacije/istrazivanja/ostala-istrazivanja/send/31-ostala-istrazivanja/1980-obraci-i-stepen-diskriminacije-u-crnoj-gori-u-2020-godini>

		značajan stepen diskriminacije, iako se može uočiti da romska populacija u takvoj vrsti procjene ipak ima najveće skorove, za razliku od ženske populacije, koja je prema procjenama crnogorskih građana u najpovoljnijem položaju od svih marginalnih grupa ¹⁶⁹							
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 3.	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	IZVJEŠTAJ	Status realizacije 	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
1. Organizovanje edukacija za predstavnike/ce javno-pravnih organa i pripadnike Roma i Egipćana o antidiskriminaciji	Realizovane minimum 4 dvodnevne obuke, obuhvaćeni predstavnici/ce najmanje 4 opštine, obuhvaćeno najmanje 60 učesnika/ca	Ministartstvo za ljudska i manjinska prava	Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19.		Ova mjera će se realizovati Akcionim planom 2021	€15.000,00	Sredstva nisu potrošena	Budžet MLJMP	Ova mjera treba da se realizuje i novoj strategiji jer su i dalje Romi najdiskriminativnija zajednica u Crnoj Gori.
2. Organizovanje pozorišne predstave za djecu “Da sam neko ko vlada planetom – kratka priča o ljudskim pravima” sa fokusom na djecu romske i egipćanske	Realizovane dvije pozorišne predstave	Ministarstvo za ljudska prava ¹⁷¹ , Ministarstvo prosvjete ¹⁷²	Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19.		Ova aktivnost neće biti realizovana novim Akcionim planom zbog izrade nove strategije.	€1.000,00	Sredstva nisu potrošena.	Budžet MLJMP	Novom strategijom moraju se planirati nove mjere

¹⁶⁹ Rezultati istraživanja „Odnos građana prema diskriminaciji u Crnoj gori“ – novembar, 2015 godine.

¹⁷¹ Od 04. decembra 2020. godine Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

¹⁷² Od 04. decembra 2020. godine Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta

popilacije i djecu sa invaliditetom								
3. Organizovati edukacije za pripadnike romske i egipćanske u cilju osnaživanja za uključivanje u politički i javni život	minimum 40 pripadnika romske i egipćanske zajednice su pohađali edukacije, po polu	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹⁷³	Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19.	Ova aktivnost će se nastaviti i u novoj strategiji	€ 8.000,00	Sredstva nisu potrošena.	Budžet MLJMP	Ova mjera će se i dalje nastaviti u novoj strategiji.

¹⁷³ Od 04. decembra 2020. godine Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

7. OBLAST KULTURA, IDENTITET I INFORMISANJE

Operativan cilj 1.	Izgradnja i jačanje romske kulture i romskog identiteta		
Indikator učinka 1.	Polazne vrijednosti (na osnovu statističkih podataka za dvije godine koje prethode usvajanju akcionog plana)	Vrijednost na kraju druge godine sprovođenja strateškog dokumenta	Vrijednosti na kraju posljednje godine sprovođenja strateškog dokumenta
<p>Manifestacijama posvećenim romskoj kulturi i identitetu obuhvatiti minimum 500 pripadnika romske populacije</p>	<p>Ministarstvo kulture, shodno godišnjim Akcionim planovima za sprovođenje Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana, nastoji da ovim konkursom podstakne medije, da kroz istraživačko izvještavanje skrenu pažnju na položaj romske populacije u našem društvu. U susret 5. novembru, koji se u svijetu obilježava kao Dan romskog jezika, predstavnici/e Ministarstva za ljudska i manjinska prava su podijelili 04. novembra 2016. godine Romske bukvere za neformalno učenje romskog jezika i slatke paketiće djeci u vrtiću Vrela Ribnička na Koniku. Emitovani su emisije i prilozi dvojezično sa prevodom na romsko-crnogorski jezik, na javnom servisu - RTCG 1:</p>	<p>Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u saradnji sa Centrom za očuvanje i razvoj kulture manjina i Romskim savjetom, obilježio je 8. april – Svjetski dan Roma događajem pod nazivom „Rušimo predrasude“. Ukupan broj učesnika na ovaj program iznosio je 400. Javni Servis – Emisija na romskom „Savore“ u toku 2019. godine prikazane su ukupno 20 emisija premijerno u terminu dvaput mjesečno. Teme su praćenje aktuelnosti, kulture, jezika, istorije, posebnih događaja iz života Roma i Egipćana. Emisije su dvojezične sa titlom na službeni jezik. Emisija na radiju „Romski Glas“ je informativno-zabavnog karaktera, emituje se svakog drugog ponedjeljka u mjesecu, počevši od maja 2019., od tad su emitovane 24 emisija sa isto toliko repriza. Ministarstvo kulture sprovodi redovni godišnji konkurs na temu „Socijalna integracija Roma u Crnoj Gori“. U decembru 2019. godine raspisan je redovni konkurs za sadržaje objavljene u 2019. godini. Nagrada dodijeljena u januaru 2020.</p>	<p>2020. godine 44.3 % ispitanika se izjasnilo da je slušalo ili gledalo programe posvećene romskim pitanjima, kulturi i jeziku na TV-u, dok je taj procenat 2016. godine bio 14.4 %.</p> <p>Ministarstvo nauke, kulture i sporta¹⁷⁴ je kontinuirano raspisivalo Konkurse za najbolji istraživački prilog objavljen u medijima, na temu "Socijalna integracija Roma u Crnoj Gori". Takođe, u skladu sa Konkursom redovno su uručivane i nagrade 08. aprila, na Svjetski dan Roma. Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta je kontinuirano sprovodilo godišnji konkurs za sufinansiranje programskih sadržaja u lokalnim štampanim medijima i medijskim naučnim časopisima, gdje se u okviru zadatih tema nalazi i socijalna inkluzija Roma. Takođe se sufinansirala izrada audiovizuelnih spotova i radio džinglova koji pokazuju napredak i probleme u rješavanju ovog pitanja. Spotove emituje Javni servis i lokalni javni emiteri.</p> <p>Emisija „Savore“ se kontinuirano prikazivala dva puta mjesečno, na nacionalnom javnom servisu RTCG, u trajanju od 30 minuta i to dvojezično, u zavisnosti od sagovornika, odnosno uz prevod sa romskog na crnogorski ili sa</p>

¹⁷⁴Do 04. decembra 2020. godine Ministarstvo kulture

						<p>crnogorskog na romski jezik. Emitovan je i određeni broj emisija o životu Roma i Egipdana u Crnoj Gori (Putevi Života, Mostovi, Agrosaznanje). Osim toga redovno je emitovana Emisija "Glas Roma" na Radiju CG, koja se emituje svakih petnaest dana u trajanju od 25 minuta, sa dvije reprize.</p> <p>Takođe, redovno su svake godine obilježavani prigodnim događajem značajni datumi Roma, kao što su 8. april (Međunarodni dan Roma) i 05. novembar (Svjetski dan romskog jezika).</p> <p>Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore je redovno, dva puta godišnje, raspisivao javni konkurs za raspodjelu sredstava projektima značajnim za očuvanje i zaštitu manjinskih posebnosti. Takođe, CEKUM je kontinuirano u izvještajnom periodu podržavao projekte koji se tiču očuvanju kulture Roma u Crnoj Gori.</p>			
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 1.	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	IZVJEŠTAJ	Status realizacije 	Novi rok za realizaciju (uz odgovarajuće obrazloženje)	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
1. Okrugli sto "Anticiganizam kao prepreka za društvenu uključenost Roma" povodom 8. aprila, Svjetskog dana Roma	Organizovan okrugli sto, učestvovalo najmanje 20 lica (po polu), organizovano opersko veće Nataše Tasić	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹⁷⁵ Skupština Crne Gore, Ministarstvo kulture ¹⁷⁶	Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19. Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19.		Ova mjera će se realizovati novim Akcionim planom 2021.	€6.000,00	Sredstav nisu potrošena	€4.000,00 MLJMP €2.000,00 CEKUM-a	Ova mjera biće posebno realizovana u novoj strategiji 2021- 2025.

¹⁷⁵Od 04. decembra 2020. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

¹⁷⁶Od 04. decembra 2020. Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta

2. Obilježavanje 5. novembra - Svjetskog dana romskog jezika	Izveštaj o realizovanom programu	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19.	Ova mjera će se realizovati novim Akcionim planom 2021.	€ 4.000,00	Sredstva nisu potrošena	€ 3.000,00 MLJMP € 1.000,00 CEKUM	Ova mjera biće posebno realizovana u novoj strategiji 2021- 2025.
3. Obilježavanje 2 avgusta – Međunarodnog dana sjećanja na genocid nad Romima u Drugom svjetskom ratu	Izveštaj o realizovanom programu	Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Savez udruženja boraca NOR-a i antifašista Crne Gore	Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19.	Ova mjera će se realizovati novim Akcionim planom 2021.	€ 4.500,00	Sredstva nisu potrošena.	Budžet MLJMP	Ova mjera biće posebno realizovana u novoj strategiji 2021- 2025.
4. Snimanje i emitovanje serijala na nacionalnom servisu o Romima i njihovoj kulturi i identitetu	Emitovane 24 TV emisije, emitovane i 24 radio emisije	Javni servis, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava ¹⁷⁷	Emitovano ukupno 24 emisije („Savore“) informativno-zabavnog karaktera u periodičnom emitovanju, odnosno svakih 15 dana. Emisije na romskom jeziku se emituju u produkcionom planu kao dvojezične emisije, tako da se televizijske emisije titlaju – crnogorsko-romski jezik, dok su radijske emisije opisno na romskom jeziku.				Redovna aktivnost	
5. Organizovanje manifestacija posvijećenih romskoj kulturi, afirmaciji romske populacije u oblasti kulture	Izveštaj o sadržaju manifestacija, koji uključuje minimum 5 manifestacija, i minimum 20 učesnika	Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19.		€1.000,00		Budžet Centara za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore	
6. Organizovanje događaja u cilju očuvanja kulturne baštine,	minimum 10 organizovanih događaja, minimum 30 učesnika	Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore,	Aktivnost nije realizovana zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja širenja pandemije COVID 19.		€ 1.000,00		Budžet Centara za očuvanje i razvoj kulture	

¹⁷⁷ Od 04. decembra 2020. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

multikulturalizma		Ministarstvo za ljudska i manjinska prava					manjina Crne Gore	
7. Proizvodnja i emitovanje radio emisija na romskom jeziku	20 emisije emitovano	Javni servis, Romski radio, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	Emisija (Glas Roma) je emitovana u toku cijele godine bez pauza. 24 emisije informativno-zabavnog karaktera relizovano u periodičnom emitovanju svakih 15 dana.				Redovna aktivnost	
8. Izdavanje/prevodjenje literature na romski jezik	Minimum 1 izdata knjiga, 400 štampanih primjeraka časopisa KOD	Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina CG, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	U okviru ove aktivnosti odštampano je 400 primjeraka časopisa KOD, dok knjiga romskog autora nije objavljena iz razloga što nije bilo zainteresovanih autora koji bi pisali na romskom jeziku.		€ 4.000,00	----	Budžet Centara za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore	
9. Dodijeliti nagradu za najbolji istraživački prilog objavljen u medijima, na temu "Socijalna integracija Roma u Crnoj Gori" i uručenje nagrade	5 prijavljenih priloga; nagrađeni prilog 1	Ministarstvo kulture ¹⁷⁸ , Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	Kao podsticaj za istraživačko novinarstvo Ministarstvo kulture ¹⁷⁹ sprovodi redovni godišnji konkurs na temu „Socijalna integracija Roma u Crnoj Gori“. Na konkurs se mogu prijaviti prilozi objavljeni u svim medijima (štampanim i elektronskim) u Crnoj Gori od početka godine do dana objavljivanja konkursa. Nakonkursa su pristigle tri prijave, od kojih su dvije podijelile nagradu. Nagradjeni su novinari Seid Seidović za spot objavljen na RTCG i Radomir Perišić za tekstove u lokalnim štampanim medijima.		€ 2.000,00	€ 1.030,00	Budžet MK ¹⁸⁰	
10. Sufinansiranje proizvodnje	10 programskih sadržaja/tekstova sufinansirano;	Ministarstvo kulture ¹⁸¹ , Ministarstvo za	U cilju realizacije programskih sadržaja od javnog interesa koji se odnose na sve sfere društva		€ 3.000,00	€ 3.000,00	Budžet MK	

¹⁷⁸Od 04. decembra 2020. Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta

¹⁷⁹Ibid

¹⁸⁰Ibid

¹⁸¹Od 04. decembra 2020. Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta

programskih sadržaja	izrađen izvještaj o realizaciji proizvodnje programskih sadržaj	ljudska i manjinska prava ¹⁸²	Ministarstvo kulture raspisuje redovni godišnji kokurs za sufinansiranje programskih sadržaja u lokalnim štampanim medijima i neprofitnim štampanim medijima. Putem ovog konkursa podržano je četrnaest projekata, dvanaest u lokalnim štampanim medijima i dva u neprofitnim štampanim medijima. Teme koje obrađuju ovi mediji su između ostalih: multikulturalnost i kulturna raznolikost, socijalni status lica sa invaliditetom, mladi, dijaspora. Dio iznosa planiranog za ove programske sadržaje je utrošen na sadržaje koji se odnose na Rome i manjine-promociju napretka i prikazivanje ključnih pitanja inkluzije					
11. Izrada audio-vizuelnih spotova i radio-džinglova, Emitovanje	1 finansirani audiovizuelni materjal- spot i 1 radio-džingl; 30 emitovanja spota i radio džingla	Ministarstvo kulture, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava	Ministarstvo kulture putem finansiranja audiovizuelnih materjala-spotova vrši promociju svih aktivnosti koje obuhvata ova strategija i informiše cjelokupnu javnost o napretku i trenutnim aktivnostima. Spotove koji su izrađeni emituju Nacionalni javni emiter Radio i Televizija Crne Gore, lokalni javni emiteri, kao i komercijalni emiteri registrovani u Crnoj Gori.		€ 5.000,00	Upisati utrošena sredstva.	Budžet MK	

¹⁸² Od 04. decembra 2020. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

Evaluacija implementacije Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2016-2020¹⁸³

Uvod i metod evaluacije

Strategija za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana (u daljem tekstu Strategija) donešena je 2016. godine sa rokom važenja od 4 godine. Njena realizacija je planirana kroz jednogodišnje akcijske planove. Akcioni planovi su pripremani u toku posljednjeg kvartala tekuće za godinu koja slijedi i njima su definisane prioritete mjere i aktivnosti koje treba sprovesti u svakoj godini implementacije Strategije.

Za realizaciju aktivnosti iz Strategije bili su zaduženi: Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Ministarstvo finansija, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo kulture, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Zavod za zapošljavanje Crne Gore, Uprava za zabrinjavanje izbjeglica, Zajednica opština, Kancelarija za borbu protiv trgovine ljudima. U realizaciji aktivnosti su učestvovali i lokalne samouprave, Romski savjet, te brojne nevladine organizacije.

Osnovni kriterijumi na kojima se bazira neka evaluacija su: relevantnost, koherentnost, efektivnost, uticaj i održivost. To koji će kriterijum da se koristi zavisi od prirode i namjene evaluacije, kao i dostupnih podataka. Ova evaluacija ima za cilj da se procijeni stanje i postignuti rezultati i promjene koje su nastupile uslijed sprovođenja Strategije. Kako bi se planirali ciljevi strateškog dokumenta u narednom periodu, akcent na ove evaluacije je na **uticaju**. Kriterijumi za evaluaciju uticaja su uspostavljeni po uputstvu iz *Metodologije razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata*¹⁸⁴:

Kriterijum	Šta on znači?	Osnovna pitanja
UTICAJ	Koja se promjena dostigla intervencijom? Promjene koje očekujemo da će se dogoditi usljed	Šta se dogodilo kao rezultat sprovođenja strategije? Koju stvarnu razliku je proizvela strategija za korisnike?

¹⁸³ Evaluaciju je uradila agencija De Facto Consultancy za potrebe ranijeg Ministarstva za ljudska i manjinska prava

¹⁸⁴ Generalni sekretarijat Vlade Crne Gore, *Metodologija razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata*, drugo dopunjeno izdanje, Podgorica, 2020, str. 88.

	sprovođenja. Uticaju mogu da se dogode tokom različitih vremenskih okvira, kao da utiču na različite subjekte. Uticaji mogu biti pozitivni i negativni, neposredni ili posredni, planirani ili neplanirani, u oblasti bilo koje dimenzije (društvene, ekonomske, ekološke, političke, itd.)	Šta se dogodilo kao rezultat sprovođenja strategije u pogledu napredovanja u oblasti ispunjavanja kriterijuma za pristupanje EU, i stvarne razlike za raznovrsne korisnike? Na koliko ljudi je uticala strategija i na koje načine (pozitivne i negativne)? Koje bi bile najvjerojatnije posljedice kada bi se prestalo sa ili odustalo od aktivnosti iz postojećeg strateškog dokumenta?
--	---	---

Originalnim tekstom Strategije nisu bili definisani indikatori uticaja, kao ni indikatori učinka, već samo indikatori rezultata. Zbog toga je samoj evaluaciji prethodila identifikacija relevantnih indikatora na osnovu kojih bi bilo moguće procijeniti nastalu promjenu.

Za procjenu uticaja koja je predmet ove evaluacije koristiće se četiri istraživanja javnog mnjenja.

Naime, u periodu implementacije Strategije sprovedena su tri istraživanja javnog mnjenja među romskom i egipćanskom populacijom. Kako je prvo sprovedeno 2016. godine, a posljednje 2020. godine i kako je primjenjena u velikoj mjeri, iako ne u potpunosti identična metodologija, podatke iz 2016. godine možemo smatrati „baznim“, a podatke iz 2020. godine „završnim stanjem“ u oblasti.

Prvo istraživanje Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je sproveo na 1003 ispitanika, dok je drugo sproveo Centar za demokratiju i ljudska prava CEDEM 2018. godine u 601 domaćinstvu (tačan podatak o broju pojedinačnih ispitanika nije dostupan u izvještaju). Treće istraživanje sproveo je agencija De Facto Consultancy na 1023 ispitanika.

Pored toga, za procjenu stanja u obrazovanju koristili smo podatke iz istraživanja *Multiple Indicator Cluster Survey* koje je 2018. godine sproveo Uprava za statistiku Monstat u saradnji sa UNICEF-om.

Evaluacija je strukturirana u odnosu na sedam glavnih oblasti primjene Strategije:

- Stanovanje
- Obrazovanje
- Zdravstvena zaštita
- Zapošljavanje
- Pravni status
- Socijalni status i porodična zaštita
- Kultura identitet i informisanje.

Na samom kraju dokumenta dati su zaključci sa preporukama.

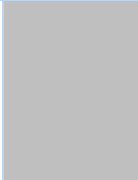
STANOVANJE

Kada je u pitanju oblast stanovanja analizirani su indikatori učinka koji su mogli biti identifikovani na osnovu raspoloživih istraživanja javnog mnjenja. Od 5 ciljeva postavljenih u Strategiji za oblast stanovanja, za 2 nije bilo moguće identifikovati odgovarajuće indikatore učinka na osnovu raspoloživih podataka. Kada su u pitanju preostala tri cilja, identifikovani indikatori ukazuju na pozitivan trend u odnosu na bazne vrijednosti iz 2016. godine.

Na osnovu raspoloživih podataka možemo zaključiti da je u oblasti stanovanja tokom implementacije Strategije ostvaren pozitivan rezultat i učinak.

Međutim, i dalje je evidentno da veliki broj Roma i Egipćana tvrdi da živi u odvojenim naseljima gdje nema većinskog stanovništva. Takođe, Romi i Egipćani žive u brojnijim zajednicama što se pokazalo posebno problematičnim u periodu COVID-19 epidemije. Na kraju, iako su uslovi života u domaćinstvima bolji u prosjeku nego što su bili 2016. godine veliki procenat domaćinstava u kojima žive ispitanici nemaju osnovne uslove za pristojan život u domaćinstvu.

Cilj	Indikator učinka	Bazna vrijednost (2016)	Ostvarena vrijednost (2020)	Učinak
Cilj 1.1 Izgradnja socijalnih stanova u Podgorici, Nikšiću i Beranama	-	-	-	
Cilj 1.2 Poboljšanje uslova stanovanja Roma i Egipćana	% domaćinstava koja imaju:			
	Struju	81.7%	90.2%	
	Mobilni telefon	64%	83.8%	
	Kupatilo	42.4%	82.2%	
	Frižider	58.9%	82.2%	
	TV	70.1%	80.8%	
	Šporet	69.4%	79.7%	
	Mašina za pranje veša	21.9%	65.3%	
	Kablovska TV	10.0%	55.1%	
	Zamrzivač	21.4%	47.8%	
	Automobil	19.0%	29.0%	
	Kompjuter	8.7%	20.0%	
Fiksni telefon	5.1%	10.6%		
Cilj 1.3 Legalizacija romskih i egipćanskih naselja i/ili objekata	% objekata u kojima žive Romi i Egipćani koji su legalizovani	59%	-	

Cilj 1.4 Izmještanje (realokacija) romskih i egipćanskih naselja i/ili objekata	% romske i egipćanske populacije koja tvrdi da živi u naseljima u kojima živi i većinsko stanovništvo	42.5%	57.8%	
Cilj 1.5 Primjena tzv. ad hoc mjera za poboljšanje uslova stanovanja	-	-	-	

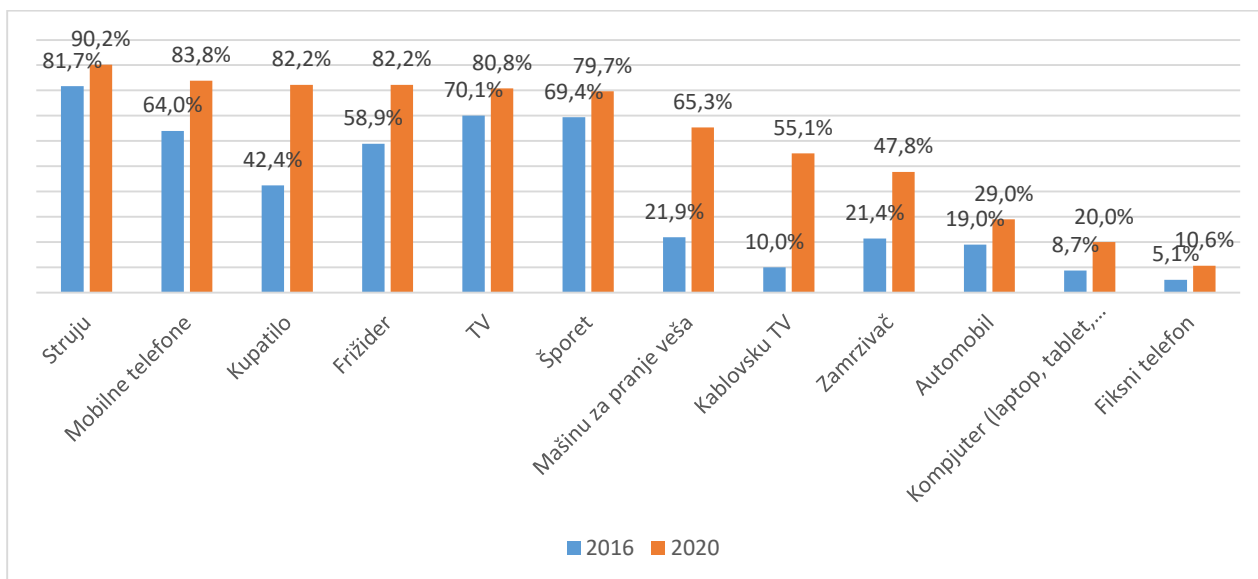
Za prvi cilj **1.1 Izgradnja socijalnih stanova u Podgorici, Nikšiću i Beranama** ne možemo naći adekvatan indikator učinka iz istraživanja javnog mnjenja.

Za drugi cilj **1.2. Poboljšanje uslova stanovanja Roma i Egipćana** možemo identifikovati odgovarajuće indikatore i na osnovu njih opisati promjenu.

Prema ovom istraživanju u prosjeku 5.5 članova domaćinstva živi zajedno u tipičnoj romskoj ili egipćanskoj zajednici. Najveći broj članova domaćinstva koji je prijavljen da živi zajedno u ovom istraživanju je 16.

Veliki procenat domaćinstava u kojima žive ispitanici nemaju osnovne uslove za pristojan život u domaćinstvu. Tako, na primjer, 9.8% tvrdi da u njihovom domaćinstvu nema struje, a 11.6% nema vodu (13.8% tekuću vodu). Čak 17.8% nema kupatilo i frižider. Njih 20% nema šporet ni toplu vodu. Kompjuter koji je bio neophodan za učenje na daljinu tokom epidemije korona virusa nema 80% domaćinstava.

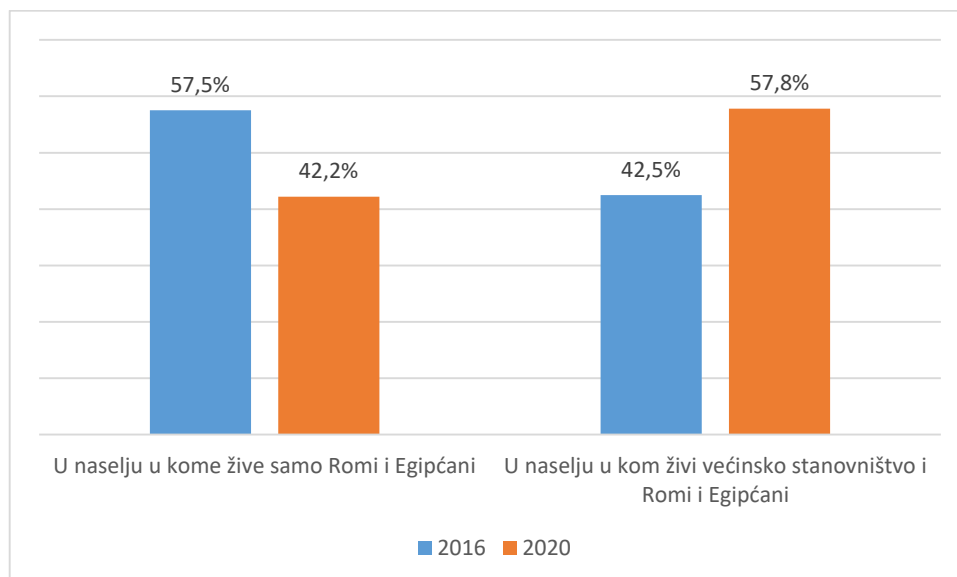
Pristup internetu na neki način (preko mobilnog telefona, wi-fi rutera ili na neki drugi način) ima svega 65.5% domaćinstava, dok internet svakog dana koristi svega 55.1% ispitanika.

Poređenja radi, u opštoj populaciji prema posljednjih podacima pristup domaćinstava u Crnoj Gori internetu iznosi 74.3%.¹⁸⁵U istraživanju iz 2016. godine nije postavljeno pitanje o pristupu internetu, ali preporučujemo da se ono ubuduće uvrsti u indikatore promjene.

Za treći cilj **1.3 Legalizacija romskih i egipćanskih naselja i/ili objekata** ne možemo naći adekvatan indikator učinka. Naime, postoji podatak iz istraživanja iz 2016. godine prema kome 59% ispitanika tvrdi da je objekat u kome žive legalizovan. Međutim, pitanje u istraživanju 2020. godine je glasilo da li ispitanik ili članovi njegovog domaćinstva posjeduju objekat u kome žive, i 49.5% ispitanika je odgovorilo potvrdno.

Za četvrti cilj **1.4 Izmještanje (realokacija) romskih i egipćanskih naselja i/ili objekata** kao indikator učinka možemo identifikovati – procenat romske i egipćanske populacije koja tvrdi da živi u naseljima u kojima živi i većinsko stanovništvo. U odnosu na ovaj indikator, možemo vidjeti da je u odnosu na početnu poziciju postignut pozitivan trend. Naravno, treba imati u vidu ograničenje metoda – tj. da istraživanje javnog mnjenja počiva na percepcijama ispitanika, a ne na egzaktnoj klasifikaciji objekata.

Za peti cilj **1.5 Primjena tzv. ad hoc mjera za poboljšanje uslova stanovanja** ne možemo naći adekvatan indikator učinka iz istraživanja javnog mnjenja.

OBRAZOVANJE

Kada su u pitanju ciljevi iz oblasti obrazovanja, nedostaju podaci iz 2016. godine sa kojima bi se mogla napraviti usporedba. Takođe, neka od pitanja koja bi mogla biti korištena kao adekvatni indikator učinka kada je u pitanju obrazovanje, uopšte nisu zastupljena u istraživanjima javnog mnjenja. Zbog toga su u tabeli koja slijedi prikazani podaci koji su dostupni iz 2 izvora. Prvi je već pomenuto istraživanje javnog mnjenja iz 2020. godine, dok je drugo istraživanje *Multiple Indicator Cluster Survey* koje je 2018. godine sprovedla Uprava za statistiku u saradnji sa UNICEF-om. Podaci u tabelama za 2018. i 2020. godinu mogu biti korišćeni kao bazne vrijednosti za naredni period.

¹⁸⁵Uprava za statistiku Monstat,
https://www.monstat.org/userfiles/file/ICT/2019/Uпотреба%20IKT%20u%20domacinstvima%202019_Final.pdf

Cilj	Indikator učinka	Bazna vrijednost (2016)	Ostvarena vrijednost (2018/2020)	Učinak
Cilj 2.1 Povećanje stepena upisa i smanjenje <i>drop-outa</i> na svim nivoima obrazovanja	% romske i egipćanske djece odgovarajućeg uzrasta koje pohađa osnovnu školu	-	77% ¹⁸⁶	
	% romske i egipćanske djece odgovarajućeg uzrasta koje pohađa srednju školu	-	7% ¹⁸⁷	
Cilj 2.2. Povećanje stepena upisa romske i egipćanske djece u predškolsko obrazovanje	% romske i egipćanske djece odgovarajućeg uzrasta koje pohađa obrazovanje u ranom djetinjstvu (36/59 mjeseci)	-	16% ¹⁸⁸	
	% romske i egipćanske djece odgovarajućeg uzrasta koje pohađa predškolsko obrazovanje		36% ¹⁸⁹	
Cilj 2.3 Pospješivanje školskog uspjeha romske i egipćanske djece	% roditelja koji smatraju da im je saradnik u obrazovanju koristan i veoma koristan	-	74.6%	
	% roditelja koji su koristili usluge saradnika u obrazovanju		48.2%	
Cilj 2.4 Posebne mjere usmjerene na smanjenje <i>drop-outa</i>	% završavanja osnovne škole		56% ¹⁹⁰	
	% završavanja srednje škole		3% ¹⁹¹	
Cilj 2.5 Podizanje svijesti o značaju obrazovanja	% ispitanika koji smatra da je važno (vrlo i donekle) za ženu iz romske zajednice da završi osnovnu školu	-	93.4%	
	% ispitanika koji smatra da je važno (vrlo i donekle) za ženu iz romske zajednice da završi srednju školu	-	90.5%	
	% ispitanika koji smatra da je važno (vrlo i donekle) za muškarca iz romske zajednice da završi osnovnu školu	-	95.7%	

¹⁸⁶ MICS, 2018.

¹⁸⁷ MICS, 2018.

¹⁸⁸ MICS, 2018.

¹⁸⁹ MICS, 2018.

¹⁹⁰ MICS, 2018.

¹⁹¹ MICS, 2018.

	% ispitanika koji smatra da je važno (vrlo i donekle) za muškarca iz romske zajednice da završi srednju školu	-	93.7%	
--	---	---	-------	--

Kada je u pitanju cilj **2.1 Povećanje stepena upisa i smanjenje *drop-outa* na svim nivoima obrazovanja**, kao mogući indikatori bi se u budućnosti mogli koristiti % romske i egipćanske djece odgovarajućeg uzrasta koje pohađa osnovnu školu i % romske i egipćanske djece odgovarajućeg uzrasta koje pohađa srednju školu koji su dostupni kroz MICS istraživanje. Na osnovu posljednjih raspoloživih podataka iz 2018. godine 77% djece odgovarajućeg uzrasta pohađa osnovnu, a 7% srednju školu. Kako ne postoje podaci iz 2016. nemoguće je utvrditi trend.

I po pitanju cilja 2.2 Cilj 2.2. Povećanje stepena upisa romske i egipćanske djece u predškolsko obrazovanje možemo koristiti podatke iz MICS-a prema kojima 16% djece starosti između 36 i 56 mjeseci pohađa obrazovanje, a 36% djece predškolskog uzrasta. Takođe, kako za 2016. godinu nemamo podatke ne možemo ustanoviti trend.

Za identifikaciju stanja po pitanju **cilja 2.3 pospješivanje školskog uspjeha romske i egipćanske djece** mogli bi se posredno koristiti indikatori iz istraživanja javnog mnjenja (2020) o tome koji % roditelja smatra da im je saradnik u obrazovanju koristan i veoma koristan – 74.6%, te koji % roditelja je koristilo njegove ili njene usluge – 48.2%.

Cilj **2.4** se odnosi na **Posebne mjere usmjerene na smanjenje drop-auta**. Iz MICS-a (2018) možemo identifikovati 2 indikatora za mjerenje stanja u ovoj oblasti - % završavanja osnovne i % završavanja srednje škole. U prvom slučaju on iznosi 56%, a kada je u pitanju srednja škola svega 3%.

Na kraju, za mjerenje postignutog u odnosu na cilj **2.5. Postizanje svijesti o značaju obrazovanja** mogu se koristiti sljedeći indikatori: % ispitanika koji smatra da je važno (vrlo i donekle) za ženu iz romske zajednice da završi osnovnu školu na kome je izmjerena vrijednost 93.4%, % ispitanika koji smatra da je važno (vrlo i donekle) za ženu iz romske zajednice da završi srednju školu, na kome je izmjerena vrijednost 90.5%, % ispitanika koji smatra da je važno (vrlo i donekle) za muškarca iz romske zajednice da završi osnovnu školu, na kome je izmjerena vrijednost - 95.7% i % ispitanika koji smatra da je važno (vrlo i donekle) za muškarca iz romske zajednice da završi srednju školu, na kome je izmjerena vrijednost - 93.7%. Veoma važan nalaz je da između muškaraca i žena ispitanika ne postoje statistički značajne razlike po pitanju kako procjenjuju važnost određenih stvari za Romkinje i Rome.

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Za dva od tri operativna cilja u oblasti zdravstvene zaštite moguće je iz istraživanja identifikovati odgovarajuće indikatore. Kada je u pitanju prvi cilj **3.1 Povećanje dostupnosti zdravstvenoj zaštiti** vidimo da se vrijednosti na indikatoru % ispitanika koji ocjenjuje svoje zdravstveno stanje kao veoma dobro ili uglavnom dobro kreće u pozitivnom smjeru.

Kada je u pitanju cilj **3.2 Preventivne akcije i terenske kampanje** kao posredan indikator možemo koristiti procenat ispitanika koji su prisustvovali obukama na temu kako da unaprijede vlastito zdravlje i zdravlje svoje porodice, dok bi za cilj **3.3 Kampanje informisanja i podizanja svijesti** ubuduće kao indikatori mogli da posluže % ispitanika koji znaju da postoji

saradnik-ca u zdravstvenoj zaštiti u njihovoj zajednici i % od onih koji su koristili usluge saradnika-ce u zdravstvenoj zaštiti i koji smatraju da je on-a veoma i donekle koristan-a. Iz istraživanja sprovedenog 2020. godine imamo bazne podatke za ubuduće.

Na osnovu raspoloživih podataka možemo zaključiti da je u oblasti zdravstvene zaštite tokom implementacije Strategije ostvaren pozitivan rezultat i učinak.

Cilj	Indikator učinka	Bazna vrijednost (2016)	Ostvarena vrijednost (2020)	Učinak
Cilj 3.1 Povećanje stepena dostupnosti zdravstvenoj zaštiti	% ispitanika koji ocjenjuju svoje zdravstveno stanje kao veoma dobro ili uglavnom dobro	60.2%	75.8%	
Cilj 3.2 Preventivne akcije i terenske kampanje	% onih koji su prisustvovali obukama na sljedeće teme:			
	Kako da unaprijedim vlastito zdravlje i zdravlje svoje porodice	2.1%	11.6%	
Cilj 3.3 Kampanje informisanja i podizanja svijesti	% ispitanika koji znaju da postoji saradnik-ca u zdravstvenoj zaštiti u njihovoj zajednici	-	9.6%	
	% od onih koji su koristili usluge saradnika-ce u zdravstvenoj zaštiti i koji smatraju da je on-a veoma i donekle koristan-a	-	57.6%	

ZAPOŠLJAVANJE

Za tri od četiri cilja u oblasti Zapošljavanja moguće je identifikovati odgovarajuće indikatore učinka. Dok za cilj **4.1 Porast učešća Roma i Egipćana u mjerama APZ** nije moguće naći adekvatan indikator, učinak **cilja 4.2 Povećanje stepena stručne osposobljenosti pripadnika Roma i Egipćana** mogao bi se mjeriti procentom pripadnika zajednice koji su prošli kroz odgovarajuće obuke. Bolji način bi bio izmjeriti njihova znanja, tj. šta su i koliko na tim obukama naučili, ali to nije moguće. Kada je u pitanju cilj 4.3 moguće je identifikovati 4 indikatora, od kojih za jedan imamo baznu i ostvarenu vrijednost dok za 2 imamo samo vrijednost iz 2020. godine.

Na osnovu identifikovanih indikatora i raspoloživih podataka možemo zaključiti da je u oblasti zapošljavanja tokom implementacije Strategije ostvaren pozitivan rezultat i učinak.

Cilj	Indikator učinka	Bazna vrijednost (2016)	Ostvarena vrijednost (2020)	Učinak
Cilj 4.1 Porast učešća Roma i Egipćana u mjerama APZ	-	-	-	
Cilj 4.2 Povećanje stepena stručne osposobljenosti pripadnika Roma i Egipćana	% onih koji su prisustvovali obukama na sljedeće teme:			
	Kako da se zaposlim	3.2%	12.9%	
	Kako da unaprijedim vlastito obrazovanje	1%	8.6%	
	Kako da unaprijedim obrazovanje svoje djece	0.3%	9.7%	
Cilj 4.3 Direktne mjere usmjerene na zapošljavanje pripadnika Roma i Egipćana	% nezaposlenih Roma i Egipćana	84.4%	76%	
Cilj 4.4 Jačanje kapaciteta institucija sistema	% Roma i Egipćana koji se osjećaju zaštićeno na svom poslu	-	56.9%	
	% Roma i Egipćana prijavljenih na Zavodu za zapošljavanje	-	55.0%	
	% od prijavljenih na Zavod za zapošljavanje koji su se registrovali kao pripadnici romske ili egipćanske zajednice	-	69.7%	

GRAĐANSKI STATUS I LIČNA DOKUMENTA

Kada je u pitanju građanski status i lična dokumenta za sva tri cilja je moguće identifikovati određene indikatore. Kada je u pitanju **cilj 5.1 Povećanje stepena upisa u matični registar rođenih**, kao indikator možemo koristiti % ispitanika koji tvrde da u njihovim domaćinstvima svi punoljetni članovi posjeduju ovjerenu zdravstvenu knjiživu, izvod iz matične knjige rođenih i važeću ličnu kartu, te % porodica koje imaju djecu koja su upisana u matičnu knjigu rođenih. Po svim ovim indikatorima bilježimo pozitivne trendove u odnosu na bazne vrijednosti iz 2016. godine.

Kada je u pitanju **cilj 5.2 Nastavak rješavanja zahtjeva IRL i domicilnog stanovništva romske i egipćanske populacije za dobijanje statusa u Crnoj Gorikao** indikator je moguće koristiti % porodica u kojima svi punoljetni članovi posjeduju uvjerenje o državljanstvu, dok za mjerenje učinka kada je u pitanju **cilj 5.3 Pomoć u dobijanju ličnih dokumenata: pregled mjera i instrumenata** možemo koristiti 5 ispitanika koji su prisustvovali obukama o tome kako da riješe problem s dokumentacijom.

Cilj	Indikator učinka	Bazna vrijednost (2016)	Ostvarena vrijednost (2020)	Učinak
5.1 Povećanje stepena upisa u matični registar rođenih	% porodica u kojima svi punoljetni članovi posjeduju			
	Ovjerenu zdravstvenu knjižicu	43.5%	90.9%	
	Izvod iz matične knjige rođenih	40.7%	92.3%	
	Važeću ličnu kartu	24.1%	87.4%	
	% porodica koje imaju djecu i kojima su djeca upisana u matičnu knjigu rođenih	79.5%	90.8%	
5.2 Nastavak rješavanja zahtjeva IRL i domicilnog stanovništva romske i egipćanske populacije za dobijanje statusa u Crnoj Gori	% porodica u kojima svi punoljetni članovi posjeduju uvjerenje o državljanstvu	39.9%	77.7%	
5.3 Pomoć u dobijanju ličnih dokumenata: pregled mjera i instrumenata	% onih koji su prisustvovali obukama na sljedeće teme:			
	Kako da riješim probleme s dokumentacijom	0.7%	9.6%	

Na osnovu podataka možemo zaključiti da je u oblasti građanskog statusa i ličnih dokumenata tokom implementacije Strategije ostvaren pozitivan rezultat i učinak.

SOCIJALNI STATUS I PORODIČNA ZAŠTITA

Za cilj 6.1 Borba protiv nasilja u porodici i nasilja nad ženama kao indikatori se mogu koristiti % onih koji su prisustvovali obukama na teme kako da se smanji nasilno ponašanje u porodici i kako da muškarci i žene budu ravnopravni. Na oba indikatora u odnosu na 2016. godinu bilježimo pozitivne trendove.

Iz istraživanja javnog mnjenja nije moguće naći adekvatan indikator za ciljeve 6.2 Prevenirica i suzbijanje prosjačenja, 6.3 Borba protiv trgovine ljudima, 6.4 Sprečavanje sklapanja nedozvoljenog braka.

Cilj	Indikator učinka	Bazna vrijednost (2016)	Ostvarena vrijednost (2020)	Učinak
Cilj 6.1 Borba protiv nasilja u	% onih koji su prisustvovali obukama na sljedeće teme:			

porodici i nasilja nad ženama	Kako da se smanji nasilno ponašanje u porodici	0.9%	9.4%	
	Kako da muškarci i žene budu ravnopravni	0.6%	7.9%	
Cilj 6.2 Prevenција i suzbijanje prosjačenja	-	-	-	
Cilj 6.3 Borba protiv trgovine ljudima	-	-	-	
Cilj 6.4 Sprečavanje sklapanja nedozvoljenog braka	-	-	-	

Na osnovu raspoloživih podataka možemo zaključiti da je po pitanju socijalnog statusa i porodične zaštite tokom implementacije Strategije ostvaren pozitivan rezultat i učinak.

KULTURA, IDENTITET I INFORMISANJE

Kada je u pitanju kultura, identitet i informisanje, za ciljeve **7.2 Posebne mjere unapređivanja izdavaštva i mjere usmjerene na značaj romskog jezika** i **7.3 Prevenција diskriminacije od strane većinskog stanovništva** moguće je identifikovati odgovarajuće indikatore. Za cilj 7.2 to su % ispitanika koji je slušao ili gledao programe posvećene romskim pitanjima, kulturi i jeziku na tv-u i % ispitanika koji je slušao programe posvećene romskim pitanjima, kulturi i jeziku na radiju. Na oba indikatora bilježimo pozitivne trendove.

Iako za cilj 7.3 možemo identifikovati indikatore, nedostaju bazne vrijednosti tako da ne možemo utvrditi trendove. Na kraju, za cilj **7.1 Izradnja i jačanje romske kulture i romskog identiteta** nedostaje odgovarajući indikator.

Cilj	Indikator učinka	Bazna vrijednost (2016)	Ostvarena vrijednost (2020)	Učinak
7.1 Izradnja i jačanje romske kulture i romskog identiteta	-	-	-	
7.2 Posebne mjere unapređivanja izdavaštva i mjere usmjerene na značaj romskog jezika	% ispitanika koji je slušao ili gledao programe posvećene romskim pitanjima, kulturi i jeziku na tv-u	14.4%	44.3%	
	% ispitanika koji je programe posvećene romskim pitanjima, kulturi i jeziku na radiju	3.8%	35.9%	

7.3 Prevencija diskriminacije od strane većinskog stanovništva	% onih koji smatraju da je romska i egipćanska populacija veoma ili donekle uključena u crnogorsko društvo	-	15.9%	
	% onih koji smatraju da postoji diskriminacija prema Romima i Egipćanima u Crnoj Gori	-	58.6%	
	% onih koji tvrde da su nekada bili nejednako tretirani	-	20.4%	
	% onih koji smatraju da u Crnoj Gori postoje političari koji zastupaju prava romske i egipćanske zajednice na pravi način	-	18.6%	

Na osnovu raspoloživih podataka možemo zaključiti da je po pitanju kulture, identiteta i informisanja tokom implementacije Strategije ostvaren pozitivan rezultat i učinak.

Zaključci i preporuke

Po svim indikatorima koji su mogli biti identifikovani za mjerenje promjena koje su se desile u oblastima sprovođenja Strategije bilježe se snažni pozitivni trendovi. Ipak, da bi se u narednom periodu mogla sprovesti evaluacija koja bi bila u potpunosti u skladu sa pravilima i preporukama koje propisuje *Metodologije razvijanja politika, izrade i praćenja sprovođenja strateških dokumenata* neophodno je prilikom planiranja novog strateškog dokumenta jasno definisati indikatore rezultata, uticaja i učinka.

U aktuelnoj Strategiji koja je bila predmet ove evaluacije izostali su jasno definisani indikatori uticaja i učinka. Iz tog razloga je i ova evaluacija bila zasnovana na naknadno definisanim indikatorima, koje između ostalog, za neke ciljeve i nije bilo moguće *post hoc* definisati. Pored samih indikatora, Strategija treba da definiše jasno izvore i instrumente za mjerenje kako bi podaci kroz vrijeme bili uporedivi.

Iako za neke od identifikovanih indikatora nisu postojale bazne vrijednosti, navedeni su u ovoj evaluaciji zajedno sa posljednjim izmjerenim vrijednostima kako bi radnoj grupi koja se bude bavila izradom narednog strateškog dokumenta mogle poslužiti kao početne ili bazne.

Kada su u pitanju pojedinačne oblasti, možemo zaključiti sljedeće:

Stanovanje

Na dva od četiri cilja u okviru oblasti stanovanja bilježimo značajne pozitivne trendove, posebno kada su u pitanju uslovi u kojima žive romska i egipćanska domaćinstva. Veći procenat romskih i egipćanskih domaćinstava posjeduje struju, telefon, kućne aparate i kompjuter. Pristup internetu na neki način (preko mobilnog telefona, wi-fi rutera ili na neki drugi način) ima svega 65.5% domaćinstava, dok internet svakog dana koristi svega 55.1% ispitanika.

Međutim, i dalje veliki broj Roma i Egipćana tvrdi da živi u odvojenim naseljima gdje nema većinskog stanovništva. Takođe, svaki drugi ispitanik tvrdi da njegova porodica posjeduje objekat u kome živi, ali samo 14% ispitanika kaže da njegova porodica posjeduje zemljište na kome se nalazi taj objekat.

Iako romska domaćinstva posjeduju bolje uslove za život, i dalje u prosjeku žive u brojnijim domaćinstvima što se pokazalo posebno problematičnim tokom COVID-19 epidemije. Naime, prema istraživanjima u prosjeku 5.5 članova domaćinstva živi zajedno u tipičnoj romskoj ili egipćanskoj zajednici.

Imajući sve u vidu, i pored ostvarenog napretka, možemo reći da u velikom procentu domaćinstava ne postoje osnovni uslovi za pristojan život.

Obrazovanje

Identifikacija indikatora učinka kada je u pitanju obrazovanje se pokazala posebno problematičnom iz razloga što ili ne postoje podaci ili su oni neuporedivi kroz vrijeme. Iz tog razloga bi prilikom sljedećeg ciklusa strateškog planiranja trebalo obratiti posebnu pažnju na planiranje indikatora u ovoj oblasti.

Ipak, na osnovu dostupnih istraživanja saznajemo da trećina punoljetne romske i egipćanske zajednice nema nikakvu školu (32.5%), te da Romkinje i Egipćanke imaju u prosjeku značajni niži nivo obrazovanja od Roma i Egipćana.

Podaci iz MICS-a ukazuju na to da 77% romske i egipćanske djece pohađa osnovnu dok samo 7% srednju školu. Mlađe djece (36 do 56 mjeseci) koja učestvuju u obrazovanju je svega 16%, dok predškolsko pohađa 36% djece. Procenat onih koji završavaju osnovnu školu je 56%, a srednju tek 3%. Kao glavne razloge zbog čega djeca ne idu u školu roditelji navode siromaštvo, nemogućnost da im pomažu oko učenja, udaljenost škole, jezičke barijere, strah od diskriminacije i diskriminaciju, ali i tradicije kao što su rana udaja.

Roditelji koji su upoznati sa postojanjem saradnika u obrazovanju, veoma su zadovoljni njegovom ili njenom korisnošću. Takođe, Crnogorskim jezikom se funkcionalno služi dvije trećine romske i egipćanske zajednice, što je porast u odnosu na prethodno sprovedena istraživanja.

Zdravstvena zaštita

U poređenju sa istraživanjima iz 2016. i 2018. godine broj ispitanika koji svoje zdravstveno stanje opisuju kao veoma ili uglavnom dobro je u kontinuiranom porastu. Važno je napomenuti da Romkinje u prosjeku gore ocjenjuju stanje svog zdravlja nego muškarci.

Pored informacija iz indikatora, iz istraživanja saznajemo i to da čak 16.5% ispitanika tvrdi da u njihovoj porodici živi bar jedna osoba koja ima teško zdravstveno stanje ili invaliditet. Ipak, i taj broj je u padu u poređenju sa prethodnim istraživanjima. Takođe, prosječna starost članova romske i egipćanske populacije izmjerena je na gotovo 56 godina, što je životni vijek kraći od onog izmjerenog 2018, ali duži u odnosu na rezultate iz 2016. godine.

Na kraju, svega 10% ispitanika je upoznato sa tim da u njihovoj zajednici postoji saradnik u zdravstvenoj zaštiti. Oni koji znaju da postoji, uglavnom smatraju da je to veoma ili donekle korisno za njih (57.6%).

Zapošljavanje

Iz oblasti zapošljavanja za jedan od glavnih ciljeva Strategije ne postoje adekvatni indikatori učinka – 4.1 porast učešća Roma i Egipćana u aktivnim mjerama zapošljavanja.

Kada je u pitanju zapošljavanje, istraživanja pokazuju da se procenat onih koji nemaju posao smanjuje, ali je i dalje daleko iznad prosjeka u odnosu na većinsku populaciju. Istraživanja pokazuju da raste procenat onih koji rade u javnom sektoru i imaju stalni radni odnos. Takođe, iz istraživanja saznajemo da u svakom drugom romskom domaćinstvu niko ne radi, te da se Romkinje osjećaju značajno manje sigurnim na poslu u odnosu na Rome.

Pravni status

U poređenju sa istraživanjima iz 2016. i 2018. godine vidimo da se procenat ispitanika koji ne posjeduje dokumenta smanjio. Iako je visok procenat članova zajednice riješio pitanje dokumentacije, i dalje postoji određeni broj onih koji nemaju odgovarajuća dokumenta. Procenat takvih je viši među doseljenim Romima i Egipćanima kada je u pitanju ovjerena zdravstvena knjižica, upis djece u matične knjige rođenih, te uvjerenje o državljanstvu.

Socijalni status i porodična zaštita

Iako ta informacija nije sadržana u indikatorima, istraživanja pokazuju da je značajno povećan broj korisnika usluga centara za socijalni rad – u posljednjem talasu istraživanja nešto manje od polovine ispitanika tvrdi da koristi usluge i pomoć ovih ustanova.

Dodatno, gotovo 40% ispitanika tvrdi da prima neku vrstu materijalne pomoći svakog mjeseca, dok jedna trećina tvrdi da je u posljednje četiri godine primila jednokratnu materijalnu pomoć. Posebno je važno uočiti značajan rast obuhvata državne pomoći koja je namijenjena djeci sa invaliditetom.

Procenat ispitanika koji su prisustvovali obukama o tome kako da se smanji nasilno ponašanje u porodici i kako da muškarci i žene da budu ravnopravni je značajno porastao.

Na kraju, za tri veoma značajna cilja – 6.2 prevencija i suzbijanje prosjačenja, 6.3 borba protiv trgovine ljudima i 6.4 sprečavanje sklapanja nedozvoljenog braka ne postoje adekvatni indikatori u istraživanjima javnog mnjenja. S obzirom na značaj pitanja kojima se ovi ciljevi bave u narednom ciklusu strateškog planiranja treba obratiti posebnu pažnju na njihovo definisanje.

Kultura identitet i informisanje

Prema posljednjim istraživanjima, svaki drugi ispitanik tvrdi da romska i egipćanska zajednica uopšte nije ili donekle nije uključena u crnogorsko društvo. Ne postoje značajne razlike između muškaraca i žena kad je u pitanju rodna ravnopravnost, ali i jedni i drugi imaju nešto „zahtjevniji“ odnos prema ženama. U odnosu na 2016. i 2018. godinu, povećan je i udio ispitanika koji je slušao ili gledao programe posvećene romskim pitanjima, kulturi i jeziku.

Na kraju, samo 21% ispitanika kaže da postoji neki političar kome vjeruju i još manje od toga (18%) da postoje političari koji zastupaju romsku i egipćansku populaciju na pravi način.

V. OSVRT NA PLANIRANA I UTROŠENA FINANSIJSKA SREDSTVA ZA CJELOKUPAN PERIOD SPROVOĐENJA STRATEŠKOG DOKUMENTA, KAO I POSEBNO ZA 2018., 2019. I 2020. GODINU

Planirana i utrošena sredstva iz Budžeta Crne Gore za realizaciju Strategije za socijalno inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020. godine ¹⁹²				
Oblasti Strategije		Budžet 2018	Budžet 2019	Budžet 2020
Obrazovanje	Planirano	275.000.00 €	603.000.00 €	429.089.00 €
	Utrošeno	240.886,88€	449.463,63€	517.087,87 €
Zdrastvena zaštita	Planirano	Redovna sredstva	2.000.00 €	19.000.00 €
	Utrošeno	1.000€	525,00€	77,91 €
Zapošljavanje	Planirano	50.000.00 €	91. 650.00 €	91. 650.00 €
	Utrošeno	54.253,46€	119.257,84€	25.154,68
Pravni status	Planirano	14.000.00 €	2.000.00 €	18.000.00 €
	Utrošeno	/	1,000€¹⁹³	/
Soc.status i Porod. zaštia	Planirano	29.200. 00 €	91.000.00 €	56.000.00 €
	Utrošeno	7,515.00€	45.744.13€	/
Kultura, identitet i Informisanje	Planirano	33.500.00 €	29.000.00 €	30.000.00 €
	Utrošeno	10.080,00€	20.753.07€	4.030,00
Finansiranje projekata NVO kroz sektorske analize <i>Ministarstva za ljudska i manjinska prava</i> ¹⁹⁴	Planirano	131.000,00 €	215.000,00€	136.000,00
	Utrošeno	131.000,00 €	214.969,42 €	135.994,12 €

¹⁹² Izvještaji o sprovođenju Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020., za 2016. i 2017. su bili narativni i u njima nije vođena evidencija o utrošenim finansijskim sredstvima i ova tabela ne sadrži podatke za navedene godine.

¹⁹³ Dodatno, za oblast Pravni status 12.000,00 eura je finansirao UNHCR, što je uračunato u sredstva iz međunarodnih fondova

¹⁹⁴ Od 04. decembra 2020. godine Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava. Projekti su se odnosili konkretno za unapređenje i zaštitu prava Roma i Egipćana.

Finansiranje projekata koji su se odnosili na zaštitu i ostvarivane prava Roma i Egipćana od strane Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava	Planirano			
	Utrošeno	63.988 €	112.343,06 €	110.700 €
Ukupan budžet po godinama	Planirano	532.700.00 €	1.033.650.00 €	779.739.00 €
	Utrošeno	508.723,34€	964.056,15 €	793.044,58 €
UKUPAN IZNOS PLANIRANIH I UTROŠENIH FINANSIJSKIH SREDSTAVA IZ BUDŽETA CRNE GORE	PLANIRANO	2.346.089,00 €		
	UTROŠENO	2.265.824,07 €		

**Utrošena finansijska sredstva iz međunarodnih fondova/donacija
za realizaciju aktivnosti iz Strategije za socijalno inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj
Gori 2016-2020**

	Iznos utrošenih finansijskih sredstava	Izvor finansiranja
Za realizaciju Regionalnog stambenog programa za Crnu Goru za izgradnju stambenih jedinica za IRL/RL u Podgorici, Nikšiću i Beranama	11.782.322.000 ¹⁹⁵ €	Evropska unija ¹⁹⁶
Sredstva iz međunarodnih fondova/donacija za 2016. godinu	195.000,00 dolara	Američki Stejt Department
	150.000,00 dolara	Američki Stejt Department
Sredstva iz međunarodnih fondova/donacija za 2019. godinu	11.032,25 €	Romski obrazovni fond ¹⁹⁷
	12.000,00 €	UNHCR
Sredstva iz međunarodnih fondova/donacija za 2020. godinu	70.000,00 eura	Evropska unija
Projekti ¹⁹⁸ koje je realizovala organizacija Help-Hilfe zur Selbsthilfe u oblasti Stanovanja 2016-2017.	696.890,39 €	Vlada Republike Njemačke
Projekti koje je realizovala organizacija Help-Hilfe zur Selbsthilfe u oblasti Obrazovanja 2014-2016 i 2016-2018	781.746,75 €	Evropska Unija
Projekti koje je realizovala organizacija Help-Hilfe zur Selbsthilfe u oblasti Zapošljavanja 2014-2016, 2016-2018 i 2019-2020	514.770,75 €	Evropska Unija
Projekti koje je realizovala organizacija Help-Hilfe zur Selbsthilfe u oblasti	57.202,56 € 173.000,00 €	Evropska Unija Vlada Republike Njemačke

¹⁹⁵ U navedeni iznos je uračunata i kontribucija Lokalnih samouprava vezano za obezbjeđivanje zemljišta i komunalne infrastrukture. Takođe, u navedeni iznos su uključeni troškovi izgradnje svih stambenih jedinica kroz RHP u naznačenim Opštinama.

¹⁹⁶ Glavni donator je Evropska unija. Ostali donatori su Sjedinjene Američke Države, Njemačka, Norveška, Švajcarska, Italija, Danska, Turska, Luksemburg,

Španija, Kipar, Republika Češka, Mađarska, Rumunija, Republika Slovačka. Takođe, učešće države Crne Gore se ogleda kroz kontribuciju Lokalnih samouprava kao što je opisano u fus noti iznad..

¹⁹⁷ Roma education fund

¹⁹⁸ Radi se o projektima organizacija HELP-Hilfe zur Selbsthilfe čija je realizacija značajno uticala na ostvarenje postavljenih operativnih ciljeva

Zdravstvene zaštite i socijalnog staranja 2014-2016, 2016-2018		
Projekti koje je realizovala organizacija Help-Hilfe zur Selbsthilfe u oblasti ljudskih prava i antidiskriminacije 2015-2016, 2016-2018 i 2019-2020	298.432,21 €	U.S. Embassy Podgorica Evropska Unija
Projekti koje je realizovala organizacija Help-Hilfe zur Selbsthilfe u oblasti Pravni status 2016-2018	422.156,98 €	Evropska Unija
Projekat "REopen Doors" koji je realizovao Glavni grad Podgorica, u partnerstvu s Edukativnim centrom "Montenesoft" i u saradnji sa Romskim savjetom, a u okviru programa SOPEES ¹⁹⁹	99.704,85 € ²⁰⁰	Evropska Unija
UKUPNO €	14.919.258,74 €	
UKUPNO \$	345.000,00 \$	

¹⁹⁹ Program Evropske unije i Crne Gore za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu zaštitu

²⁰⁰ 10% (9.970,48 eura) je učešće Glavnog grada Podgorica u troškovima realizacije projektnih aktivnosti

PREPORUKE

- Donijeti novi Strateški document za integracija Roma i Egipćana u Crnoj Gori u skladu sa EU Roma strateškim okvirom za jednakost, inkluziju i participaciju za period 2020-2030²⁰¹;
- Kontinuirano raditi na postizanju ciljeva propisanih u Deklaraciji o integraciji Roma, kojom su se premijeri Crne Gore, BiH, Srbije, Kosova, Sjeverne Makedonije i Albanije obavezali da će nastaviti i pojačati napore za punu ravnopravnost i integraciju Roma (Deklaracija u prilogu);
- Pojačati borbu protiv anticiganizma i diskriminacije i predvidjeti posebne aktivnosti novim Strateškim dokumentom za integracija Roma i Egipćana u Crnoj Gori, odnosno pratećim Akcionim planovima za dodatno smanjenje diskriminacije, anticiganizma i govora mržnje u skladu sa EU Roma strateškim okvirom za jednakost, inkluziju i participaciju za period 2020-2030;
- Novim Strateškim dokumentom za integracija Roma i Egipćana u Crnoj Gori, odnosno pratećim Akcionim planovima predvidjeti određene aktivnosti u cilju smanjenja materijalne deprivaciju romske i egipćanske populacije;
- Novim Strateškim dokumentom za integracija Roma i Egipćana u Crnoj Gori, odnosno pratećim Akcionim planovima predvidjeti određene aktivnosti u cilju smanjenja procenta stambene segregacije romske i egipćanske zajednice u odnosu na većinsku populaciju;
- Novim Strateškim dokumentom za integracija Roma i Egipćana u Crnoj Gori, odnosno pratećim Akcionim planovima predvidjeti određene aktivnosti u cilju dodatnog povećanja procenta pripadnika romske i egipćanske zajednice koji uspješno završavaju osnovnu i srednju školu;
- Novim Strateškim dokumentom za integracija Roma i Egipćana u Crnoj Gori, odnosno pratećim Akcionim planovima predvidjeti određene aktivnosti u cilju borbe protiv nasilja u porodici, dječijih ugovorenih brakova i prosjačenja;
- Nastaviti sa angažovanjem Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja na budžetu Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta;
- Nastaviti sa donošenjem Lokalnih akcionih planova za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Lokalnim samoupravama u kojima to nije realizovano;
- Nastaviti sa izdavanjem/prevođenjem literature na romski jezik;
- Uvesti Romski jezik u obrazovni sistem u Crnoj Gori;
- Potrebno je preduzeti određene aktivnosti i iskoristiti princip afirmativne akcije da obrazovane osobe romske i egipćanske zajednice koje se nalaze na evidenciji Zavoda za zapošljavanje ne čekaju dugo zaposlenje;
- Obezbijediti da su svi Romi i Egipćani upisani u matične knjige rođenih;
- Jačati kapacitete Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava odnosno Odjeljenja/Direkcija za pisanje IPA i drugih projekata koji su usmjereni na unapređenje položaja građana romske i egipćanske zajednice.

²⁰¹EU Roma strategic framework for equality, inclusion and participation for 2020-2030

DEKLARACIJA PARTNERA ZAPADNOG BALKANA O INTEGRACIJI ROMA/KINJA U SKLOPU PROCESA PROŠIRENJA EVROPSKE UNIJE

This process has been facilitated by:

Mi, Predsjednici Vlada iz regiona Zapadnog Balkana, potvrđujemo našu predanost integraciji Roma/kinja u naša društva i dajemo zalag da ćemo pojačati naše napore u ovom smjeru kao dijelu procesa pristupanja Evropskoj uniji i procesa regionalne saradnje.

Ovim putem usvajamo **Deklaraciju partnera sa Zapadnog Balkana o integraciji Roma/kinja u sklopu procesa proširenja Evropske Unije** kojom se obavezujemo da ćemo nastaviti i pojačati napore za ostvarenje potpune ravnopravnosti i integracije Roma/kinja, naročito kroz sprovođenje i praćenje Operativnih zaključaka Seminara o inkluziji Roma/kinja, tako što:

1. Dajemo zalag za ostvarenje sljedećih **ciljeva**:

- Zapoštjavanje:** povećati stopu zapošljenosti Roma/kinja u javnom sektoru do stope proporcionalne procentualnoj zastupljenosti Roma/kinja u ukupnom stanovništvu; Povećati stopu zapošljenosti Roma/kinja na minimum 25 procenata;
- Stanovanje:** gdje god je moguće, legalizovati sva neformalna naselja u kojima stanuju Romi/kinje; ili obezbijediti trajno, prikladno, dostojanstveno, prihvativo i nesegregirano stanovanje za Rome koji trenutno žive u neformalnim naseljima koja se ne mogu legalizovati iz opravdanih razloga;
- Obrazovanje:** povećati stopu upisa i završetka osnovnog obrazovanja Roma/kinja na 90 procenata i stopu upisa i završetka srednjeg obrazovanja Roma/kinja na 50 procenata;
- Zdravlje:** obezbijediti da je najmanje 95 procenata Roma/kinja pokriveno zdravstvenim osiguranjem na svim nivoima zdravstvene zaštite ili da je stopa pokrivenosti jednaka sa stopom pokrivenosti opšte populacije;
- Lična dokumentacija:** osigurati da su svi Romi/kinje upisani u evidencione registre građana;
- Nediskriminacija:** ojačati vladine strukture da štite od diskriminacije, te uspostaviti specijalizovane odjeljke za nediskriminaciju Roma/kinja unutar formalnih tijela za nediskriminaciju, koja bi procesuirala žalbe Roma/kinja, pružala pravnu podršku navodnim žrtvama i identifikovala obrasce diskriminacije, uključujući institucionalnu i prikrivenu diskriminaciju;

2. Se obavezujemo da **koristimo raspoložive podatke** (uključujući rezultate regionalnog istraživanja o Romima Zapadnog Balkana iz 2017. godine) za formulisanje politika za integraciju Roma zasnovanih na dokazima. Takođe se obavezujemo da **uspostavimo odgovarajući mehanizam praćenja i izvještavanja o sprovođenju politika za integraciju Roma**, uključivanjem podataka relevantnih za mjerenje dostizanja ciljeva utvrđenih ovom Deklaracijom, i određivanjem nacionalnih statističkih kancelarija kao ključnih institucija odgovornih za prikupljanje potrebnih podataka u skladu sa njihovim programima;

3. **Ćemo osigurati podršku i osnaživanje Nacionalnih kontakt osoba za Rome**, kao sveobuhvatnog mehanizma za koordinaciju i sprovođenje ciljeva uspostavljenih ovom Deklaracijom i za obezbjeđivanje sinergije između resornih ministarstava odgovornih za integraciju Roma/kinja;

4. Pristajemo da ćemo razviti, usvojiti i primjenjivati regionalne standarde **javnog budžetiranja** za opšte i ciljane politike u vezi sa **integracijom Roma/kinja**, koristiti i povećati **javni budžet** na centralnom i lokalnom nivou, tako da dosegne romske zajednice kako bi se ostvarili gore navedeni ciljevi, koristiti raspoloživa **donorska sredstva**, uključujući Instrument za prepristupnu pomoć, kako bi se unaprijedio status Roma/kinja;

5. Se obavezujemo da ćemo uspostaviti **formalne kanale i mehanizme za zajedničku uključenost lokalnih vlasti i romskih zajednica** u formulisanje politika, donošenje odluka, sprovođenje i praćenje napora preduzetih za dostizanje ciljeva ove Deklaracije.

Pozivamo institucije Evropske unije da:

6. **Nastave sa pružanjem podrške** naporima partnera sa Zapadnog Balkana da dostignu ciljeve integracije Roma/kinja utvrđene ovom Deklaracijom;

7. **Povežu dogovorene ciljeve integracije Roma/kinja utvrđene ovom Deklaracijom** sa ključnim pokazateljima učinka za procjenu napretka u sklopu procesa proširenja;

8. **Osiguraju da se u sklopu vodećih inicijativa za proširenje unaprijedi situacija Roma/kinja, tako što će se uvesti specifični indikatori za Rome u relevantne ključne inicijative**, naročito u Inicijativu za jačanje podrške vladavini prava i Inicijativu za podršku socio-ekonomskom razvoju, imajući u vidu da se spriječe neželjeni efekti i izostavljanje Roma/kinja u odnosu na ostatak društva;

9. **Predvide značajniju ulogu partnera sa Zapadnog Balkana u politici Evropske unije za integraciju Roma/kinja nakon 2020. godine**, osiguravanjem učešća partnera sa Zapadnog Balkana dajući im u najmanjem status posmatrača;

S obzirom na gore navedeno:

10. Izražavamo zahvalnost Vladi Sjeverne Makedonije za pokretanje ovog procesa;

11. Pozdravljamo poziv Vlade Albanije da bude domaćin sastanka ministara u 2020. godini na kom bi se procijenio napredak u dostizanju ciljeva i prioriteta utvrđenih ovom Deklaracijom.

Vremenski okvir ove Deklaracije je datum ulaska u EU.

Poznanj, 5 jul 2019. godine

Tabela 5: Broj identifikovanih žrtava trgovine ljudima od strane Tima za formalnu identifikaciju za period od 01. 01. 2020. do 31. 12. 2020. godine u odnosu na vrstu eksploatacije i državljanstvo

STATUS	BROJ	VRSTA EKSPLOATACIJE	DRŽAVLJANSTVO
Žrtva	2 punoljetna muškarca	Radna eksploatacija	PAKISTAN
Žrtva	1 maloljetna djevojčica	Sklapanje nedozvoljenog braka	SRBIJA
Žrtva	1 maloljetna djevojčica	Prisilno prosjačenje i sklapanje nedozvoljenog braka	CRNA GORA
	1 maloljetni dječak	Prisilno prosjačenje	
Žrtve	12 punoljetnih ženskog roda	Radna eksploatacija	TAJVAN
	25 punoljetnih muškog pola ²⁰²		
Žrtva	1 maloljetno žensko lice	Sklapanje nedozvoljenog braka	CRNA GORA
Žrtva	1 punoljetno žensko lice	Sklapanje nedozvoljenog braka	KOSOVO
Žrtva	1 maloljetno muško lice	Prisilno prosjačenje	CRNA GORA
Žrtva	1 maloljetno žensko lice	Žrtva sklapanja nedozvoljenog braka	CRNA GORA
Žrtva	4 maloljetna lica, 2 muškog i 2 ženskog pola	Prisilno prosjačenje	CRNA GORA IRL
Žrtva	2 punoljetna lica ženskog pola	Seksualna eksploatacija	SRBIJA CRNA GORA

²⁰²Informacija koja je dobijena u trenutku zaključenja izvještaja, iako proces identifikacije nije bio okončan.

Tabela broj 6: Broj identifikovanih žrtava u odnosu na državljanstvo

Porijeklo	Rezultat
Pakistan	2 punoljetna muškarca
Tajvan	12 punoljetnih ženskog i 25 punoljetnih muškog pola
Kosovo	1 punoljetna osoba ženskog pola
Srbija	1 maloljetna ženska osoba
Srbija	1 punoljetna osoba

Tabela broj 7: Broj identifikovanih žrtava prema obliku eksploatacije

Vrsta eksploatacije	Rezultat
Radna eksploatacija	2 punoljetna muškarca
Sklapanje nedozvoljenog braka	1 maloljetna djevojčica
Seksualna eksploatacija	1 maloljetna djevojčica i 1 maloljetni dječak
Radna eksploatacija	12 punoljetnih ženskog i 25 punoljetnih muškog pola
Ugovoreni brak	Jedno maloljetno žensko lice
Ugovoreni brak	1 punoljetno žensko lice
Prosjačenje	1 maloljetno muško lice
Ugovoreni brak	1 maloljetno žensko lice
Prosjačenje i ugovoreni brak	4 maloljetna lica, 2 muškog i 2 ženskog pola
Seksualna eksploatacija	2 punoljetna lica ženskog pola

Tabela broj 8: Broj identifikovanih žrtava prema polu

POL		Ukupno
Muški	Ženski	
31	21	52

Tabela broj 9: Broj identifikovanih žrtava prema godinama starosti

Godine starosti	Pol		Ukupno
	Muški	Ženski	
Maloljetni	4	6	10
Punoljetni	27	15	52

Tabela broj 10: Broj identifikovanih žrtava prema obliku eksploatacije, godinama starosti i polu

Vrsta eksploatacije	Pol		Godine starosti	
	Muški	Ženski	Maloljetni	Punoljetni
Radna	27	12		39
Seksualna	-	2	-	2
Sklapanje nedozvoljenog braka	-	5	4	1
Prosjačenje	4	3	7	-
Ukupno	31	22	11	42

ISTRAŽIVANJE BALKAN BAROMETRA 2016- 2020. GODINE

ZAPOSLLITI OSOBU IZ ROMSKE ZAJEDNICE – EFEKTI NA PRODAJU I RADNU ATMOSFERU²⁰³

Da li mislite da bi zapošljavanje Roma moglo pozitivno ili negativno uticati na obim prodaje preduzeća ili na radno okruženje?

Economy	Pozitivno	Negativno	Ne bi imalo efekta	DK/refuse
BALKAN BAROMETAR 2020				
Region	6	9	74	11
Albanija	7	10	73	10
Bosna i Hercegovina	6	12	69	13
Kosovo*	11	13	62	14
Republika sjeverna Makedonija	1	8	79	12
Crna Gora	10	13	67	10
Srbija	6	6	77	11
BALKAN BAROMETER 2018				
Region	5	15	69	11
Albanija	3	15	72	10
Bosna i Hercegovina	8	9	78	5
Kosovo*	5	23	56	17
Republika sjeverna Makedonija	6	18	65	12

²⁰³Balkan Barometer 2020, Business opinion (Analytical report). Dostupno na web adresi: <https://www.rcc.int/balkanbarometer/publications>

Da li mislite da bi zapošljavanje Roma moglo pozitivno ili negativno uticati na obim prodaje preduzeća ili na radno okruženje?

Economy	Pozitivno	Negativno	Ne bi imalo efekta	DK/refuse
Crna Gora	15	20	57	9
Srbija	3	15	69	13

POSAO ZA GRAĐANE ROMSKE ZAJEDNICE²⁰⁴

Vlada treba da obezbijedi afirmativne mjere – promovise mogućnosti za jednak pristup građanima romske zajednice prilikom prijavljivanja za posao u javnom sektoru

Ekonomija	Potpuno se ne slaže	Sa tendencijom da se ne slaže	Sa tendencijom da se slaže	Potpuno se slaže	DK/refuse
BALKAN BAROMETAR 2020					
Region	10	12	42	32	4
Albanija	5	10	53	31	2
Bosna i Hercegovina	5	11	44	34	5
Kosovo*	5	8	40	45	3
Republika sjeverna Makedonija	19	11	30	36	3
Crna Gora	4	6	50	38	2
Srbija	24	24	33	10	9
BALKAN BAROMETAR 2016					
Region	10	16	38	32	4

²⁰⁴ Balkan barometer

Vlada treba da obezbijedi afirmativne mjere – promoviše mogućnosti za jednak pristup građanima romske zajednice prilikom prijavljivanja za posao u javnom sektoru

Ekonomija	Potpuno se ne slaže	Sa tendencijom da se ne slaže	Sa tendencijom da se slaže	Potpuno se slaže	DK/refuse
Albanija	1	8	44	46	0
Bosna i Hercegovina	3	8	34	52	4
Kosovo*	4	13	33	48	2
Republika sjeverna Makedonija	14	18	36	29	2
Crna Gora	3	12	32	46	7
Srbija	15	20	37	22	6

RADITI ZA POSLODAVCA KOJI JE PRIPADNIK ROMSKE ZAJEDNICE²⁰⁵

Koliko je vjerovatno da vam je lagodno raditi za poslodavca koji je pripadnik romske zajednice

Ekonomija	Nelagodno	Donekle nelagodno	Donekle lagodno	Lagodno	DK/refuse
BALKAN BAROMETAR 2020					
Region	14	19	31	28	9
Albanija	6	18	43	28	4
Bosna i Hercegovina	14	16	32	30	8
Kosovo*	17	17	38	22	5
Republika sjeverna Makedonija	14	17	25	34	11
Crna Gora	15	21	24	31	8
Srbija	18	23	20	23	15

²⁰⁵ Balkan barometer 2020

Koliko je vjerovatno da vam je lagodno raditi za poslodavca koji je pripadnik romske zajednice

Ekonomija	Nelagodno	Donekle nelagodno	Donekle lagodno	Lagodno	DK/refuse
BALKAN BAROMETAR 2019					
Region	14	14	31	33	8
Albanija	13	10	30	40	7
Bosna i Hercegovina	7	14	43	27	8
Kosovo*	13	15	29	36	7
Republika sjeverna Makedonija	16	9	26	41	8
Crna Gora	18	20	34	17	11
Srbija	15	17	24	36	7